

ลักษณะและกระบวนการในการผสมกลมกลืนชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้
ของทางราชการ

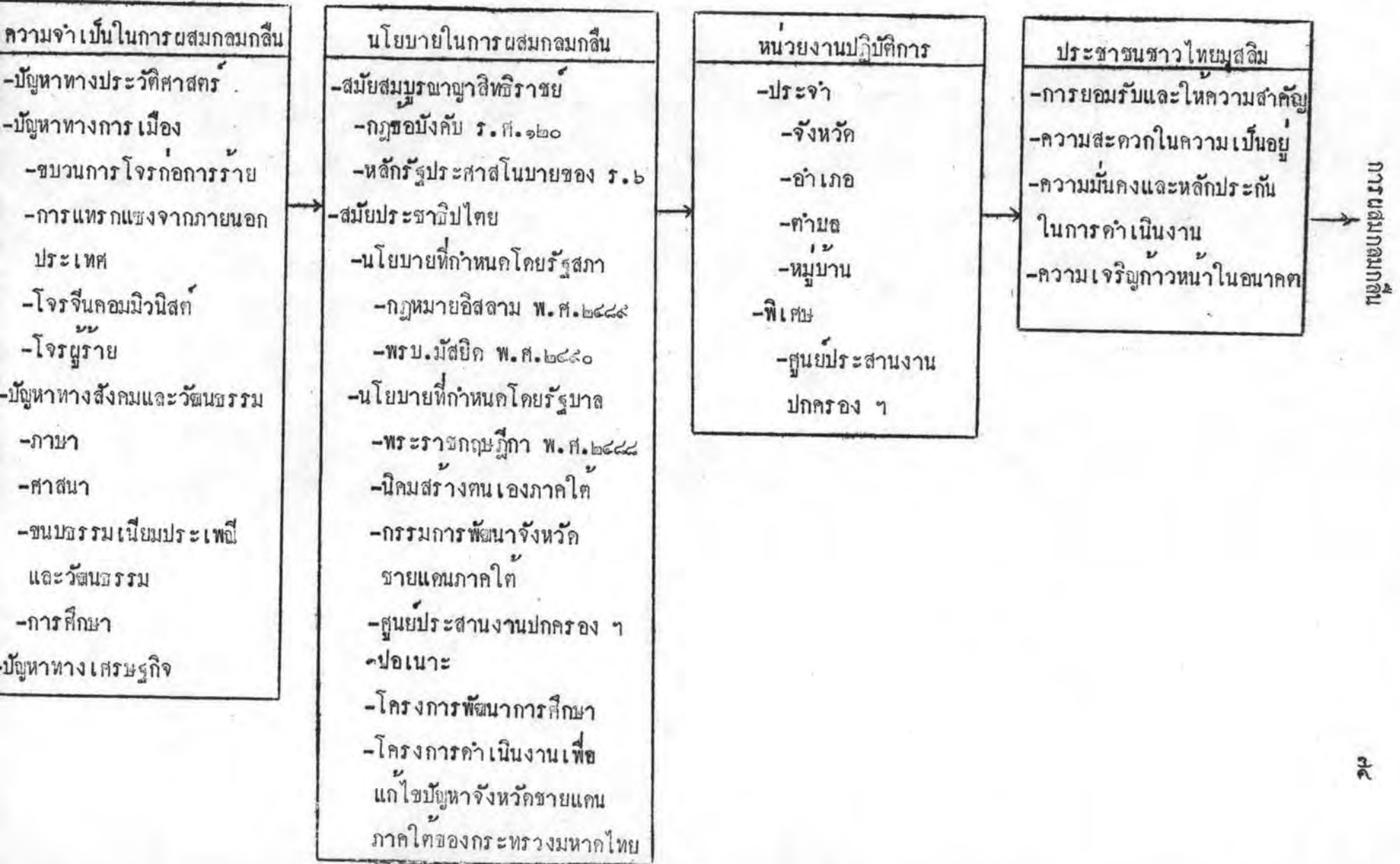
๑. ความจำเป็นในการผสมกลมกลืน *

ความจำเป็นในการผสมกลมกลืนนั้น เนื่องมาจากว่าจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็น
จุดที่ล่อแหลมในทางการเมือง ทางสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางวัฒนธรรม และในทาง
เศรษฐกิจ ความล่อแหลมต่าง ๆ เหล่านี้มีให้เห็นปรากฏอยู่ในขณะนี้ แต่ได้มีมานานแล้ว
แม้แต่ในสมัยรัชกาลที่ ๕ ก็ได้ทรงมีพระบรมราชโองบายเป็นพิเศษที่จะแก้ไขปัญหাজังหวัดชายแดน
ภาคใต้ ทั้งนี้เพราะจะเห็นได้จากกรที่ได้มีกฎหมายในรูปของกฎข้อบังคับสำหรับปกครอง
บริเวณเจ็ดหัวเมือง ร.ศ.๑๒๐ ซึ่งในกฎข้อบังคับดังกล่าวนี้ได้กำหนดลักษณะการปกครอง
ในบริเวณนี้ไว้เป็นพิเศษแตกต่างจากลักษณะการปกครองในพื้นที่อื่น ๆ ของประเทศ ซึ่ง
รายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องนี้ได้กล่าวไว้แล้วในบทที่ ๑ จึงเป็นเครื่องยืนยันได้อย่างแน่ชัด
ว่าปัญหาอันเป็นความล่อแหลมได้มีมานานแล้ว และสืบเนื่องมาจนกระทั่งทุกวันนี้ เพราะฉะนั้น
เมื่อมีปัญหาเช่นนี้แล้ว สิ่งที่สำคัญคือจะต้องระมัดระวังมิให้เกิดการกระทำในลักษณะที่จะเป็น
ภัยต่อประเทศชาติได้ กล่าวคือ ต้องระวังมิให้ดินแดนส่วนนี้ต้องถูกแบ่งแยกออกไป รัฐธรรมนูญ
แห่งราชอาณาจักรไทยทุกฉบับ แม้แต่ฉบับที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน มาตรา ๑ ก็ได้บัญญัติไว้ว่า "ประ-
เทศไทยเป็นราชอาณาจักรอันหนึ่งอันเดียวจะแบ่งแยกไม่ได้" ดังนั้น จึงจำเป็นที่จะต้องสร้าง
ความเป็นปึกแผ่นในประเทศ สำหรับในจังหวัดชายแดนภาคใต้ การผสมกลมกลืนเป็นวิธีการ
หนึ่งที่จะช่วยแก้ปัญหา และสร้างความมั่นคงอันยั่งยืนในดินแดนส่วนนี้ของชาติ

ในทางประวัติศาสตร์ จุดที่นับว่าล่อแหลมคือ ทั้ง ๆ ที่ดินแดนส่วนนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของผืนแผ่นดินไทยมาตั้งแต่สมัยท้าวธรรม แต่ก็มีนักการเมืองชั้นผู้นำของมาเลเซียบางคน
อ้างว่าพื้นที่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้เคยเป็นของมาเลเซีย และใคอาจความคล้ายคลึงกันใน

* รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย, ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม ๘๑, ตอนที่
๑๒๘, (๗ ตุลาคม ๒๕๑๗), หน้า ๖.

กระบวนการผสมกลมกลืนชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของทางราชการ

ทรงตั้งคม เช่น ภาษา ศาสนา และวัฒนธรรมต่าง ๆ จริงอยู่ชาวไทยมุสลิมอาจจะมีภาษา ศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณีแตกต่างไปจากคนไทยส่วนใหญ่ โดยไปคล้ายคลึงกับประเทศเพื่อนบ้านคือมาเลเซีย แต่นั่นมิใช่สิ่งที่จะนำมาเป็นเครื่องแบ่งแยกชนชาติไทย เพราะไม่มีประเทศใดในโลกที่จะมีชนเชื้อชาติเดียวประกอบเป็นประชากรของประเทศ แต่ละประเทศย่อมประกอบไปด้วยชนเชื้อชาติต่าง ๆ ผสมปนเปกัน รวมเป็นชาติขึ้น สหรัฐอเมริกา และ สวิสเซอร์แลนด์ เป็นตัวอย่างที่ดีในเรื่องนี้^๒

ในทางการเมือง ปัญหาทางการเมืองที่จะหยิบยกขึ้นมาพิจารณาได้แก่ ปัญหา ขบวนการโจรก่อการร้าย (ชจก.) ซึ่งเดิมเรียกว่า ขบวนการแบ่งแยกดินแดน (ชบค.) ความมุ่งหมายของขบวนการนี้ต้องการแบ่งแยกดินแดน ๓ จังหวัดภาคใต้ คือ ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส ออกเป็นรัฐอิสระ ทำการปกครองตนเอง สาเหตุของความคิดแบ่งแยกดินแดน ใน ๓ จังหวัดภาคใต้ เกิดจากมรคาเจ้าเมืองที่เคยปกครอง ๓ จังหวัดดังกล่าวนั้นได้สูญเสียอำนาจไป เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบบเดิมที่มีเจ้าเมืองทำการปกครอง มีอำนาจเด็ดขาดในกิจการบ้านเมืองของตน เปลี่ยนเป็นระบบที่ต้องขึ้นอยู่กับส่วนกลางในสมัยรัชกาลที่ ๕ ทำให้เจ้าเมืองที่สูญเสียอำนาจไม่พอใจ ต้องการได้อำนาจคืน ประกอบกับมีนักการเมืองที่นับถือศาสนาอิสลามบางคนต้องการแสวงหาอำนาจ ได้ดำเนินการเพื่อแบ่งแยกดินแดนตั้งแต่นั้นมา และเป็นมรดกตกทอดมายังทายาทผู้สืบสกุลรับช่วงดำเนินการต่อจนกระทั่งปัจจุบัน โดยได้รับการสนับสนุนจากพรรคการเมืองในต่างประเทศ วิธีดำเนินงานของขบวนการโจรก่อการร้ายนั้น ได้แก่ การชักจูง ปลุกปั่น โฆษณาชวนเชื่อ โดยถือเอาความแตกต่างทางด้านขนบธรรมเนียมประเพณี ภาษา วัฒนธรรม และศาสนาของชาวไทยมุสลิมใน ๓ จังหวัดดังกล่าวที่แตกต่างไปจากชาวไทยพุทธเป็นข้อจูงใจให้ชาวไทยมุสลิมมีความรู้สึกว่าเขาไม่ใช่คนไทย และมีความคิดโน้มเอียงที่จะแบ่งแยกดินแดนออกไป

นอกจากนี้ ขบวนการโจรก่อการร้ายมีการดำเนินการทางทหาร เพื่อสนับสนุนงานทางการเมืองในรูปของกองโจร มีพฤติกรรมในทางก่อวินาศกรรมและสร้างความเกรงกลัวในหมู่ประชาชนด้วยการจับคนเรียกค่าไถ่ ปล้นรถยนต์โดยसार ประกาศมิดสวนยางเพื่อเรียกเงิน

^๒ ชัยศักดิ์ บรูณพันธ์, ปัญหาชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย, (นครหลวงฯ : โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม, ๒๕๑๕), หน้า ๒๔๔.

คำคุณครอง ประกาศปิดโรงเรียน มีการปลุกระดมมวลชน ฯลฯ เป็นต้น การโฆษณาชวนเชื่อของขบวนการโจรก่อการร้ายเพื่อแสวงหาความสนับสนุนจากชาวไทยมุสลิมด้วยวิธีพิมพ์เอกสารเผยแพร่ และใบปลิวต่าง ๆ ก็มักปฏิบัติกันอย่างแพร่หลาย ดังตัวอย่างข้อความในใบปลิวที่จะไต่หยิบยกนำมาให้เห็นดังนี้

"... เราไม่จำเป็นที่จะต้องรักดีต่อรัฐบาลไทย เพราะเขาได้ยึดประเทศของเรา ใครก็ตามที่รักดีต่อรัฐบาลไทยผู้ล่าเมืองขึ้น หมายความว่าคนนั้นได้ทรยศต่ออุดมการณ์ของศาสนา ผืนแผ่นดินปัตตานีเป็นสิทธิ์ของเรามาก่อน เราเคยสร้างประเทศและปกครองโดยชนชาติเราเองมาก่อน... ประเทศของเราได้ขนานนามว่า ประเทศปัตตานี ซึ่งมีอาณาเขตกว้างไพศาล ครอบคลุมถึงนราธิวาส ยะลา สตูล สงขลา ตลอดไปถึงคอคอดกระ ปัจจุบันได้ถูกปกครองโดยคนไทยผู้ล่าเมืองขึ้น..."

"... ประชาชนมลายูอิสลามปัตตานี ซึ่งรวมถึงยะลา สตูล นราธิวาส และจังหวัดสงขลาบางส่วน ที่ต้องต่อสู้ ... ผืนแผ่นดินปัตตานีนี้โดยดั้งเดิมแล้วเป็นสมบัติของคนมลายูปกครองโดยพระยาต่าง ๆ ซึ่งเป็นมลายูมาหลายยุคหลายสมัยแล้ว ปัจจุบันนี้ประเทศปัตตานี (รัฐบาลปัตตานี) ได้ถูกปกครองและเป็นเมืองขึ้นแก่รัฐบาลไทย ประชาชนมลายูอิสลามจำเป็นต้องแย่งชิงมรดกของบรรพบุรุษของเขากลับมา ทราบว่าที่ประเทศปัตตานียังอยู่ใต้อำนาจปกครองของรัฐบาลไทย ทราบว่าที่ประชาชนมลายูปัตตานีจะถูกกดขี่และไม่ได้รับอิสรภาพ เสรีภาพ ในการประกอบศาสนกิจ แม้ถึงสิทธิเสรีภาพในด้านอื่น ๆ ก็ไม่ได้รับความเป็นธรรม..."

"... เรียกร้องเพื่อการต่อสู้ในอันที่จะให้กำเนิดประเทศเอกราชประเทศหนึ่งคือประเทศปัตตานี และจัดตั้งรัฐบาลมลายูอิสลามเป็นผู้ปกครองคนมลายูเอง..."

^๓ วิจัย วิจัยชนพันธ์, พ.ศ.๒๕๑๖, ปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้, (สงขลา: กองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดน เขต ๘, ๒๕๑๖), เอกสารเผยแพร่, หน้า ๑๗๕.

... วัตถุประสงค์ของเราในการจัดตั้งองค์การอันนี้เพื่อปลดปล่อยประเทศปัตตานีเป็นอิสระ แล้วเรามาปกครองกันเอง..."^๔

"... แต่เดิรณมาเลยโดยเฉพาะผู้ที่อยู่ในจังหวัดยะลา ปัตตานี สตูล และสงขลา ขอให้เราจงรวมกันเพื่อเราและศาสนาของเรา คือ อิสลาม ทั้งนี้เพื่อบูมุงประสงค์ที่จะต่อต้านและทำลายนักอาณานิคมชาวไทย ซึ่งโหดร้ายทารุณและไม่มีความเห็นอกเห็นใจในเจตนารมย์ของเราในแผ่นดินของเรา สาธารณรัฐปัตตานีตั้งขึ้นแล้วอย่างไม่เป็นทางการ และกวยเหตุนี้ความสามัคคีจะเป็นหนทางเดียวเท่านั้นที่จะทำให้เราบรรลุเป้าหมายในอนาคตอันไกลนี้ ขณะนี้ถึงเวลาแล้วที่เราจะต่อสู้ขึ้นต่อต้านลัทธิชาตินิยมไทยที่โค่นกรุกเข้ามาในจังหวัดภาคใต้..."^๕

ข้อความโฆษณาชวนเชื่อของขบวนการโจรก่อการร้ายหรือขบวนการแบ่งแยกดินแดนทำนองนี้ได้มีการแจกจ่ายเผยแพร่แก่ประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้อยู่เสมอ ส่วนใหญ่มีข้อความซ้ำซ้อนกัน กล่าวคือ เน้นให้สำนึกในเรื่องเชื้อชาติ ศาสนา เท้ากับเป็นการยุยงให้เกิดการแตกความสามัคคีระหว่างชนในชาติ ซึ่งอาจทำให้ชาวไทยมุสลิมถูกรุ้เหาไม่ถึงการณ์เข้าใจผิดในเจตนารมย์ของทางราชการ และเกิดความกระต้างกระเดื่องต่อการปกครองซึ่งจะเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของชาติได้

ปัจจุบันการดำเนินงานของขบวนการโจรก่อการร้ายยังคงมีอยู่ และมีแนวโน้มจะรุนแรงขึ้นในอนาคต ถ้าหากรัฐบาลไทยไม่รีบแก้ไขปัญหานี้ให้หมดสิ้นไปโดยเร็ว ทั้งนี้เพราะปัจจัยต่าง ๆ ที่เกื้อกูลการดำเนินงานของขบวนการโจรก่อการร้ายยังคงมีอยู่ไม่เปลี่ยนแปลง พวกขบวนการโจรก่อการร้ายสามารถใช้ปัจจัยทางศาสนาชักจูงให้ราษฎรเชื่อว่าเป็นพวกเดียวกัน

^๔ สำเนาคำแปลใบปลิวโฆษณาชวนเชื่อของขบวนการโจรก่อการร้าย, แจกจ่ายแก่ประชาชนในจังหวัดปัตตานี เมื่อเดือนพฤศจิกายน ๒๕๑๔.

^๕ สำเนาคำแปลใบปลิวโฆษณาชวนเชื่อของขบวนการโจรก่อการร้าย, แจกจ่ายแก่ประชาชนในจังหวัดปัตตานี เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๕.

กันกับพวกตน ขออาจเกี่ยวกับการนับถือศาสนาเดียวกันนี้ช่วยให้ราษฎรบางพวกเกิดศรัทธา
ในอุดมการณ์ของขบวนการโจรก่อการร้าย ยิ่งกว่านั้น ขบวนการฯ นี้ยังสามารถใช้สภาพ
แวดล้อมที่ชาวไทยมุสลิมไม่ได้รับความเป็นธรรมจากราชการบางกลุ่ม เป็นเครื่องมือเร่งเร้า
ให้ราษฎรเอาใจออกห่างจากทางราชการ และหันเหไปเป็นพวก รวมทั้งให้คำมั่นสัญญาแก่
ราษฎรว่าจะได้รับสิทธิต่าง ๆ ที่ดีกว่าเดิม

ขบวนการโจรก่อการร้าย ได้รับการสนับสนุนจากนักการเมืองในต่างประเทศ เช่น
ที่พม่าและกาการดำเนินการเคลื่อนไหวทางการเมืองให้แกพวกที่หลบหนีจากประเทศไทย และ
ช่วยเหลือด้านการเงิน เป็นต้น สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้นับเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมให้ขบวนการ
โจรก่อการร้ายสามารถดำเนินงานต่อไปได้อีกนาน ตราบเท่าที่ทางการยังไม่สามารถหาหนทาง
มาขจัดปัญหาเหล่านี้ได้

นักการเมืองฝ่ายค้านในมาเลเซียบางคน โดยเฉพาะสมาชิกพรรคอิสลาม (Pan
Malayan Islamic Party) ได้ให้การสนับสนุนขบวนการโจรก่อการร้ายอยู่ตลอดเวลา สมาชิก
พรรคอิสลามที่เข้ามามีส่วนร่วมพัวพันกับการดำเนินการของขบวนการโจรก่อการร้าย ก็ด้วยวัตถุประสงค์
ประสงค์ที่จะแยกดินแดนจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทยไปร่วมกับรัฐกลันตัน^๖ ซึ่งพรรคนี้มีอิทธิพล
อยู่ สำหรับพรรคพันธมิตร (Alliance Party) ซึ่งเป็นพรรครัฐบาลของมาเลเซียนั้น แม้ว่า
รัฐบาลมาเลเซียจะไ้ประกาศอยู่เสมอตลอดมาว่า รัฐบาลมาเลเซียไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับหรือ
สนับสนุนขบวนการโจรก่อการร้ายแต่อย่างใด เพราะถือว่าเป็นเรื่องภายในของไทย แต่เมื่อ
พิจารณาถึงสมาชิกพรรคอัมโน (United Malays National Organization-UMNO) กลุ่ม
หนุ่มหัวรุนแรงบางคนที่เคยสนับสนุนนักศึกษามหาวิทยาลัยมาลายาเดินขบวนต่อต้านอดีตนายก-
รัฐมนตรีไทย เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๔ และสนับสนุนให้นักศึกษาเรียกร้องต่อรัฐบาลไทยให้ความเป็น
ธรรมแก่ชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ จะเห็นว่านักการเมืองเหล่านั้นน่าจะเป็น
อันตรายอย่างยิ่งต่อไทย ถ้าบุคคลกลุ่มนี้สามารถมีอิทธิพลในคณะรัฐบาลมาเลเซียในอนาคต

^๖ สติชัย แสงศรี, ปัญหาและอุปสรรคในการปกครองจังหวัดชายแดนภาคใต้ :
บทศึกษาเฉพาะชาวไทยอิสลาม, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์, ๒๕๑๓, หน้า ๘๔.

อย่างไรก็ดี ปรากฏว่าเมื่อวันที่ ๒๕ ธันวาคม ๒๕๑๕ พรรคพันธมิตรซึ่งเป็นพรรค
รัฐบาล สามารถจัดตั้งรัฐบาลผสมกับพรรคอิสลามขึ้นเป็นผลสำเร็จ ทั้งในระดับสหพันธ์ และ
ระดับรัฐ กล่าวคือ คาโต๊ะ โมฮัมหมัด อัสรี (Dato Haji Mohd. ASRI bin Haji Mada)
อดีตนุมนตรีรัฐกลันตัน และประธานพรรคอิสลาม ซึ่งเป็นพรรคที่ให้การสนับสนุนขบวนการโจร
กอกการร้าย ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพัฒนาที่ดินและกิจการศาสนาอิสลาม
(Minister of Land Development and Islamic Affairs) ในรัฐบาลสหพันธ์

ต่อมาในเดือนมิถุนายน ๒๕๑๗ คาโต๊ะ โมฮัมหมัด อัสรี ได้กล่าวในที่ประชุมพรรค
มีข้อความตอนหนึ่งที่พาดพิงถึงประเทศไทยว่า "ในความคิดเห็นของข้าพเจ้า กลุ่มคนไทยที่ต่อสู้
เพื่อการปกครองตนเองนั้น เป็นการกระทำที่ชอบด้วยเหตุผล" คำกล่าวของนายอัสรีดังกล่าว
นอกจากจะเป็นการก้าวล่วงกิจการภายในของไทย ซึ่งถือว่าเป็นการลบหลู่อธิปไตยของไทยแล้ว
ยังพิจารณาได้ว่ามีเจตนาอย่างแท้จริงในการสนับสนุนให้มีการแบ่งแยกดินแดนของไทย ซึ่งเป็น
การละเมิดอธิปไตยของไทยอย่างชัดเจน

ยิ่งกว่านั้น ปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ยังถูกแทรกแซงจากประเทศที่นับถือศาสนา
อิสลามอื่น ๆ อีก เช่น เมื่อวันที่ ๕ เมษายน ๒๕๑๖ หนังสือพิมพ์อัลอาดัลอิสลามิ ประเทศ
ซาอุดีอาระเบีย ได้ลงพิมพ์คำให้สัมภาษณ์ของนายอาร์ชัค อับดุลเลาะห์ ฟาตอนี ซึ่งอ้างว่าคนเป็น
หัวหน้าขบวนการปลดแอกปัตตานีที่เดินทางไปเยือนซาอุดีอาระเบีย มีข้อความโจมตีรัฐบาลและ
ข้าราชการไทยที่ปกครองจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทยว่า ก่อตั้งชมรมคนไทยมุสลิมไม่ให้ความ
เป็นธรรมในการประกอบพิธีศาสนา ฯลฯ และปรากฏว่าหนังสือพิมพ์ในซาอุดีอาระเบียได้ลงข่าว
ทำนองนี้อยู่เสมอ

ในระหว่างวันที่ ๑ - ๖ กรกฎาคม ๒๕๑๖ นายอับราฮิม อัลซากาฟ ประธาน
สันนิบาตมุสลิมแห่งโลก พร้อมด้วยคณะรวม ๓ นาย ได้เดินทางมาเยือนชาวไทยมุสลิมใน
ประเทศไทย และได้ขอรับรองอย่างไม่เป็นทางการต่อรัฐบาลไทย ๔ ประการ คือ

- ๑) หนังสือพิมพ์ประชาธิปไตย, ฉบับประจำวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๑๗.
- ๒) สันนิบาตมุสลิมแห่งโลก เป็นองค์การที่ตั้งขึ้นเพื่อพิทักษ์ผลประโยชน์ของผู้นับถือ
ศาสนาอิสลาม มีประเทศต่าง ๆ เป็นสมาชิกกว่า ๕๐ ประเทศ.
- ๓) หนังสือพิมพ์สยามรัฐรายวัน, ฉบับประจำวันที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๑๖.

๑) ขอสิทธิทางการเมืองและการบริหารระดับสูง ขอให้รัฐบาลไทยแบ่งสิทธิในการรับราชการชั้นสูงถึงขนาดให้เป็นรัฐมนตรีให้แก่ชาวไทยมุสลิมมากขึ้น

๒) สิทธิทางศาล ขอให้รัฐบาลไทยพิจารณาตั้งศาลเกี่ยวกับคดีแพ่ง ตามหลักการของศาสนาอิสลามขึ้นต่างหากสำหรับชาวไทยมุสลิม ในจังหวัดที่มีชาวไทยมุสลิมเป็นพลเมืองส่วนใหญ่

๓) การศึกษาระดับอุดมศึกษา ขอให้รัฐบาลไทยพิจารณาให้สิทธิแก่นักศึกษามุสลิมได้เข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยมากขึ้น โดยไม่ต้องผ่านการสอบคัดเลือก ทั้งนี้เพราะจำนวนนักศึกษามุสลิมในมหาวิทยาลัยยังมีอยู่น้อยมาก

๔) มาตรฐานการครองชีพ ขอให้รัฐบาลไทยพิจารณามาตรฐานการครองชีพของชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งประชาชนมีรายได้โดยเฉลี่ยปีละ ๓,๐๐๐ บาท ต่ำกว่ารายได้โดยเฉลี่ยของชาวมุสลิมในประเทศมาเลเซียและสิงคโปร์ ให้มีมาตรฐานดีขึ้น

นอกจากปัญหาขบวนการโจรก่อการร้ายหรือขบวนการแบ่งแยกดินแดน และปัญหาการแทรกแซงจากภายนอกประเทศแล้ว ปัญหาโจรจีนคอมมิวนิสต์ซึ่งข้ามพรมแดนจากประเทศมาเลเซีย เข้ามาหลบซ่อนตัวและเผยแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์ ตลอดจนแผ่อิทธิพลครอบคลุมจังหวัดชายแดนภาคใต้มาเป็นเวลากว่า ๒๐ ปีแล้วนั้น ก็เป็นปัญหาทางการเมืองที่สำคัญอีกปัญหาหนึ่ง ที่ทำให้รัฐบาลจำเป็นต้องมีนโยบายผสมกลมกลืนชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ กล่าวคือแม้ว่าโจรจีนคอมมิวนิสต์จะพยายามหลีกเลี่ยงการปะทะกับเจ้าหน้าที่ฝ่ายไทย คงได้กล่าวมาแล้วในบทที่ ๑ แต่ด้วยเหตุที่อุดมการณ์และการปฏิบัติงานของโจรจีนคอมมิวนิสต์เป็นการละเมิดอธิปไตยและฉีกกฎหมายไทย กล่าวคือ มีการลอบทำร้ายประชาชนที่ไม่ให้ความร่วมมือ เก็บภาษีเถื่อน เก็บต๋งเสบียงอาหาร และปล้นสดมภ์ ประกอบกับพยายามขยายอิทธิพลด้วยการอบรมลัทธิคอมมิวนิสต์ และฝึกวิชาทหารแก่พลพรรคในเขตไทย รวมทั้งมีการประสานงานกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยด้วย แม้ว่รัฐบาลไทยและรัฐบาลมาเลเซียจะได้ร่วมกันปราบปรามอย่างหนักตลอดระยะเวลา ก็ยังไม่สามารถกำจัดกองกำลังของโจรจีนคอมมิวนิสต์ให้หมดสิ้นลงไปได้

ปัญหาเรื่องกลุ่มโจรผู้ร้ายในจังหวัดชายแดนภาคใต้ก็เป็นอีกปัญหาหนึ่ง เพราะปรากฏว่ากลุ่มโจรผู้ร้ายมีกำลังเป็นกลุ่มก้อน มีกำลังระหว่าง ๕ ถึง ๕๐ คน มีความเป็นอยู่คล้ายพวก

กองโจรคอมมิวนิสต์ บางกลุ่มบางคนก็แฝงอยู่ด้วยการทำงานเพื่อบรรลุเป้าหมายทางการเมืองของขบวนการโจรก่อการร้าย และนอกจากนั้นก็มีสิ่งบอกเหตุบางประการที่แสดงว่าคอมมิวนิสต์ (พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย) อาจมีส่วนหนุนหลังกลุ่มโจรเหล่านี้ แม้ว่ากลุ่มโจรต่าง ๆ จะดำเนินการอย่างอิสระ แต่ก็มี การรวมศูนย์อยู่ภายใต้คำสั่งการของผู้มีอิทธิพลบางคนซึ่งเป็นผู้รวมอยู่ในขบวนการโจรก่อการร้าย พวกนี้ก่อความเดือดร้อนอยู่ตลอดเวลา ทำให้ประชาชนขาดความเชื่อมั่นต่อรัฐบาล

เมื่อรวมกำลังของโจรจีนคอมมิวนิสต์และกลุ่มโจรผู้ร้ายต่าง ๆ ดังกล่าวแล้วเข้าด้วยกัน และผนวกวิธีการรบแบบกองโจรเข้าไปด้วย นับได้ว่าเป็นปัญหาในการคุกคามต่อเสถียรภาพของประเทศไทยและรัฐบาลจนเป็นที่น่าวิตกอย่างยิ่ง^{๑๐} อาจจะนำมาซึ่งผลกระทบกระเทือนต่ออธิปไตยของชาติไทยได้

ความรู้สึกลึกซึ้งในทางวัฒนธรรมก็เป็นอีกปัญหาหนึ่งที่สำคัญ ทั้งนี้เนื่องจากประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้มีความเชื่อมั่นในทางศาสนาอิสลามเป็นพื้นฐาน อิทธิพลของศาสนานี้เองทำให้การคบค้าสมาคมจำกัดวงเฉพาะชาวไทยมุสลิมด้วยกันเอง ชุมชนไทยมุสลิมจึงมีลักษณะเป็นสังคมปิด ขากการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมกับชาวไทยพุทธซึ่งเป็นประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ และการที่จังหวัดชายแดนภาคใต้มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศมาเลเซีย ซึ่งมีศาสนาเดียวกันและขนบธรรมเนียมประเพณีที่คล้ายคลึงกัน มีการไปมาหาสู่กันอยู่เสมอ ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้กับชาวมลายูเซียกระชับแน่นยิ่งขึ้น นอกจากนี้สื่อมวลชนของมาเลเซียก็มีอิทธิพลสำคัญที่ทำให้ความรู้สึกลึกซึ้งในทางวัฒนธรรมยังคงมีอยู่ต่อไป จากการที่ผู้เขียนได้เคยเดินทางไปราชการในจังหวัดชายแดนภาคใต้ จากการสังเกตได้พบว่าวิทยุโทรทัศน์ของไทยซึ่งแพร่ภาพและเสียงอยู่ที่อำเภอหาคีใหญ่ จังหวัดสงขลา (ทีวีช่อง ๑๐) นั้น ค่อยกว่าทางมาเลเซียมาก ทั้งความชัดของภาพและเสียง โทรทัศน์ของมาเลเซียสามารถแพร่ภาพที่ชัดเจนทั้งภาพและเสียง เข้ามายังเขตจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทยได้ดีกว่าของไทย ทำให้ชาวไทยมุสลิมยังคงนิยมรับโทรทัศน์จากมาเลเซียมากกว่าไทย นอกจากนี้ การเผยแพร่เอกสารทางการยังไม่แพร่หลาย โดยเฉพาะยังคงต้องใช้ภาษายาวี

^{๑๐} วิจัย วิจัยชนพันธ์, พ.ศ.๒๕๑, เรื่องเดิม, หน้า ๒๒.

ควบคุมไปกับภาษาไทย

สำหรับปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ ได้แก่การที่ภาคใต้ของประเทศไทยอุดมสมบูรณ์
ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติทั้งทางบกและทางทะเล เป็นหัวใจทางเศรษฐกิจของประเทศ ดินฟ้า
อากาศก็เอื้ออำนวยแก่การเพาะปลูก แร่และยางจึงเป็นสินค้าสำคัญที่ทำรายได้ให้แก่ประเทศ
เป็นจำนวนมากพอ ๆ กับข้าว ซึ่งเป็นสินค้าที่ทำรายได้ให้แก่ประเทศเป็นอันดับหนึ่ง อชีพหลัก
ของประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้แก่การทำสวนยางเป็นพื้น มีการทำเหมืองแร่ การ
ประมง เป็นส่วนประกอบ แต่ปัจจุบันสถิติรายได้ของประชากรในจังหวัดชายแดนภาคใต้อยู่ใน
ระดับต่ำ ทั้งนี้เพราะขณะนี้ราคายางตกต่ำลงมาก และมีแนวโน้มที่จะต่ำลงอีกเรื่อย ๆ ในปี
พ.ศ.๒๕๕๔ ราคายางสูงถึงกิโลกรัมละ ๒๐ บาท แต่ปัจจุบันลดลงเหลือเพียงราคากิโลกรัมละ
๕ - ๘ บาทเท่านั้น^{๑๑} ที่เป็นเช่นนี้เพราะความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ทำให้สามารถ
ผลิตยางสังเคราะห์ได้หลายชนิด ทั้งคุณภาพก็ไม่ค่อยไปกว่ายางธรรมชาติ

อย่างไรก็ตาม แม้ราคาแร่ดีบุกและพืชไร่จะขายได้ในราคาสูง ซึ่งน่าจะเป็นผลดีทาง
เศรษฐกิจ แต่ผลที่ปรากฏก็คือ เศรษฐกิจของภาคใต้อยู่ในสภาพที่น่าเป็นห่วง เนื่องจากปัญหา
ความไม่สงบของบ้านเมืองที่ไปเกี่ยวพันกับผลผลิตทางเศรษฐกิจ และการหาเลี้ยงชีพของราษฎร
กล่าวคือ แม้ว่าเราจะมีราคาสูงขึ้น ราคาพืชไร่จะขายได้ก็ก็ตาม แต่เหมืองแร่ต้องถูกปิด สวนยาง
ถูกเรียกค่าคุ้มครอง ถูกกีดกันจากผู้ออกการร้าย หรือพวกมิจฉาชีพต่าง ๆ ทำให้การผลิตตาม
ปกติทำไม่ได้ จำนวนกรรมกรว่างงานเพิ่มมากขึ้น เพราะฉะนั้นจึงทำให้ปัญหาทางเศรษฐกิจ
รุนแรงยิ่งขึ้น^{๑๒} เมื่อเศรษฐกิจของประชาชนไม่ดี ก็จะทำให้ความรู้สึกของประชาชนที่มีต่อ
ประเทศชาติไม่คึกคักไปด้วย ในทางตรงข้ามประเทศมาเลเซียสามารถแก้ปัญหาราคายางตกต่ำ
ได้สำเร็จโดยการพยุงราคายาง สนับสนุนและปรับปรุงคุณภาพยาง และสนับสนุนให้ราษฎรทำสวน
ปาล์มน้ำมันแทน ปัญหาเรื่องการปิดสวนยางไม่มี ยังผลให้มาตรฐานการครองชีพของประชาชน
ในจังหวัดชายแดนภาคใต้กับในมาเลเซียแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด ดังนั้น โอกาสที่ชาวไทย

^{๑๑} หนังสือพิมพ์ชาวพาณิชย์, ฉบับประจำวันพุธที่ ๑๔ ธันวาคม ๒๕๑๓.

^{๑๒} จรูญ สุภาพ, ค่าแกลงคือที่ประชุมสถานีวิทยุเกี่ยวกับถ้อยแถลงของ
นายโมฮัมหมัด อัสรี, (๒๐ มิถุนายน ๒๕๑๓).

มุสลิมจะหันเหไปนิยมประเทศมาเลเซียจึงมีมากขึ้น

*กล่าวโดยสรุป ปัญหาของจังหวัดชายแดนภาคใต้ในขณะนี้ เป็นปัญหาที่อยู่ในชั้นวิกฤต มีจุดล่อแหลมเกิดขึ้นหลายทางในทางการ เมืองซึ่งเป็นปัญหาเรื้อรัง จะเห็นว่าในสมัยรัชกาลที่ ๕ ไททรงเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบบเดิมมาเป็นระบบขึ้นอยู่กับส่วนกลาง ทำให้บรรดาเจ้าเมืองที่เคยปกครองจังหวัดชายแดนภาคใต้สูญเสียอำนาจ จึงไม่พอใจและต้องการจะได้อำนาจคืน ในระยะหลังมีนักการเมืองไทยซึ่งนับถือศาสนาอิสลามบางคนต้องการแสวงหาอำนาจ ประกอบกับมีการแทรกแซงจากต่างประเทศหรือพรรคการเมืองในต่างประเทศ ยุยงประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ให้ออกความกระต๊องกระเดื่องต่อรัฐบาลไทยอยู่ตลอดเวลา โดยมีวัตถุประสงค์ขั้นสุดท้าย เพื่อการแยกจังหวัดชายแดนภาคใต้ตั้งขึ้นเป็นรัฐอิสระ หรือไม่ก็ผนวกเป็นดินแดนส่วนหนึ่งของประเทศมาเลเซีย จึงทำให้ปัญหาทางการเมืองทับทวีคูณขึ้น

ในแง่เศรษฐกิจ ผลิตผลทางเศรษฐกิจลดลง เพราะประชาชนไม่สามารถประกอบสัมมาอาชีพตามปกติได้ การชุกคณทรัพยากรก็ไม่สามารถทำได้ เหมือนแรตของถูกปิด สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นจากผู้ออกการร้าย และพวกมิจรฉิพที่แผ่รวงเข้ามาปฏิบัติการ

ในค่านสังคมและวัฒนธรรม เป็นปัญหาที่น่าวิตกมาก อิทธิพลของศาสนาซึ่งชาวไทยมุสลิมยึดมั่น และพฤติกรรมที่เคร่งครัดค่อพิธีกรรมทางศาสนา ทำให้เกิดทัศนคติและท่าทีที่มีการแยกตัวจากประชาชนของวัฒนธรรมอื่น จึงเกิดเป็นลักษณะสังคมปิด ซึ่งเป็นบรรยากาศที่เกื้อกูลต่อการแยกตัวเองออกเป็นชุมชนทางการเมืองที่เป็นอิสระ

ปัญหาล่อแหลมสำคัญคงได้กล่าวมาแล้ว จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ทางราชการจะต้องมีนโยบายและกระบวนการผสมกลมกลืน เพื่อแก้ไขปัญหาลจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพราะวิธีนี้เท่านั้นที่จะเป็นวิธีการที่นุ่มนวลและน่าจะได้ผลมากที่สุด

๒. นโยบายเกี่ยวกับการผสมกลมกลืน

ควยเหตุที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส ประกอบควยประชาชนที่มีมีการสังคมและวัฒนธรรมบางอย่างแตกต่างไปจากประชาชนในภาคอื่น ๆ ของประเทศบางประการ อาทิเช่น การนับถือศาสนา การแต่งกาย การใช้ภาษาพูด วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีบางอย่าง และวัฒนธรรมเหล่านี้ในบางลักษณะก็ไม่

ส่วนคล้ายคลึงกับประเทศเพื่อนบ้านใกล้เคียงของประเทศไทย คือ สหพันธรัฐมาเลเซีย จนบางครั้งทำให้บุคคลบางเหล่าบางพวกเข้าใจว่าประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้มีเชื้อชาติเดียวกัน จึงหาทางแทรกแซงเพื่อทำให้มีความเข้าใจอย่างพวกเขาและแบ่งแยกดินแดนออกไปจากการปกครองของประเทศไทย สำหรับจังหวัดสตูลซึ่งเป็นจังหวัดหนึ่งในจังหวัดชายแดนภาคใต้กลับมีลักษณะแตกต่างไปจากสามจังหวัดก้นกลาวั ทั้งนี้เพราะจังหวัดสตูลประกอบด้วยประชาชนที่พูดภาษาไทยได้เกือบทั้งหมด และในค่านประวัติศาสตร์หรือปัญหาทางการเมืองการปกครอง จังหวัดสตูลก็มีปัญหาน้อยมาก อย่างไรก็ตาม เนื่องจากจังหวัดสตูลมีลักษณะที่คล้ายคลึงกับจังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส อยู่ประการหนึ่งคือ มีประชาชนที่นับถือศาสนาอิสลามอยู่ในอัตราส่วนที่มากที่สุด และมีเหตุผลทางการเมืองการปกครองบางประการ โดยเฉพาะสำหรับผู้ที่มีนิกายอิสลามในจังหวัดทั้งสี่ จึงเป็นเหตุให้มีการกำหนดให้บริเวณ ๔ จังหวัดนี้มีชื่อเรียกรวมกันว่า "สี่จังหวัดภาคใต้" ซึ่งต่อมาได้มีมติคณะรัฐมนตรีเมื่อ ๒ เมษายน ๒๕๑๖ ให้เปลี่ยนเรียกว่า "จังหวัดชายแดนภาคใต้" ทั้งนี้เนื่องจากได้พิจารณาเห็นว่า การเรียกสี่จังหวัดภาคใต้ เป็นคำเรียกที่ไม่เหมาะสมกระทบกระเทือนจิตใจประชาชน ก่อให้เกิดการแบ่งแยกชั้น^{๑๘}

ในข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ ปรากฏว่าชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้มีโคออปพเข้ามามีในประเทศไทย แต่ได้อาศัยอยู่ในบริเวณนั้นมาแต่โบราณกาล ที่เกิดเป็นปัญหาขึ้นมาก็สืบเนื่องมาจากชาวไทยมุสลิมมีนิกายอิสลามแตกต่างออกไปจากคนไทยส่วนใหญ่ และจากการเคร่งครัดในศาสนาตัวเอง เป็นผลให้มีขนบธรรมเนียมประเพณีแตกต่างไปจากคนไทยทั่วไป และที่สำคัญก็คือ ชาวไทยมุสลิมส่วนใหญ่ซึ่งสืบเชื้อสายมาจากชาวมลายู พูดภาษาไทยไม่ได้หรือไม่ยอมพูด คงใช้ภาษามลายูท้องถิ่นเป็นภาษาพูดอย่างแพร่หลาย ความแตกต่างในค่านภาษาและศาสนานี้เองก่อให้เกิดเป็นปัญหาชนกลุ่มน้อยขึ้น ทั้งที่ชาวไทยมุสลิมเหล่านี้ตามกฎหมายก็คือ

^{๑๗} สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, หนังสือควนมาก ที่ นว.๑๘/๒๕๑๖ ลงวันที่ ๓ เมษายน ๒๕๑๖ เรื่อง การเรียกชื่อจังหวัดภาคใต้ ถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย.

^{๑๘} กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, หนังสือควนมาก ที่ มท.๖๕๒๘/๒๕๑๖ ลงวันที่ ๒๓ เมษายน ๒๕๑๖ เรื่อง การเรียกชื่อจังหวัดปัตตานี ถึงผู้ว่าราชการจังหวัดทุกจังหวัด.

คนไทยทั้งโดยสัญชาติและเชื้อชาตินั้นเอง^{๑๕} จึงเป็นเหตุให้มีความจำเป็นที่จะต้องมีการผสมกลมกลืน
ทั้งไกล่ไกลาวมาแล้ว ทั้งนี้เพราะความหมายของการผสมกลมกลืนคือ "กระบวนการซึ่งวัฒนธรรม
ที่แตกต่างกัน หรือปัจเจกชน หรือกลุ่มต่าง ๆ ที่เป็นตัวแทนของวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ถูกนำมา
รวมเข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน หรือการผสมกลมกลืนหมายถึงกระบวนการต่าง ๆ ที่ทำให้ความ
แตกต่างทางวัฒนธรรมมีแนวโน้มที่จะหมดสิ้นไป"^{๑๖}

อย่างไรก็ดี สำหรับจังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งเป็นเรื่องที่อยู่ในข้อศึกษาของวิทยานิพนธ์
ฉบับนี้นั้น เมื่อได้พิจารณาในแง่หลักการในนโยบายของชาติแล้ว จะเห็นได้ว่าตั้งแต่สมัยรัชกาล
ที่ ๕ เป็นต้นมาจนกระทั่งถึงบัดนี้ ได้มีความพยายามอย่างมากที่จะทำให้เกิดการผสมกลมกลืนขึ้น
ซึ่งจะสามารถสังเกตได้ ศึกษาได้ และพิจารณาได้จากนโยบายซึ่งออกมาในรูปต่าง ๆ กันกล่าวคือ

๒.๑ กฎข้อบังคับสำหรับปกครองบริเวณเจ็ดหัวเมือง ร.ศ.๑๒๐

ไกล่ไกลาวถึงสิทธิในทางแพ่งของชาวไทย มุสลิม เรื่องฉัวเมียและเรื่องมรดก
ซึ่งคนนับถือศาสนาอิสลามเป็นทั้งโจทก์ จำเลย หรือเป็นจำเลย ให้ใช้กฎหมายอิสลามในการ
พิจารณาและพิพากษา และให้โต๊ะกาตี ซึ่งเป็นผู้รู้และเป็นที่นับถือในศาสนาอิสลามเป็นผู้พิพากษา
ความกฎหมายอิสลามนั้น^{๑๗} ต่อมาเมื่อได้ประกาศใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๕
ว่าด้วยครอบครัว และบรรพ ๖ ว่าด้วยมรดกซึ่งมีผลใช้บังคับในวันที่ ๑ ตุลาคม ๒๔๗๘ ได้มี
กฎหมายยกเว้นบทบัญญัติบรรพ ๕ และบรรพ ๖ ไม่กระทบกระเทือนถึงกฎข้อบังคับสำหรับปกครอง
บริเวณเจ็ดหัวเมือง ร.ศ.๑๒๐^{๑๘} ทั้งนี้ ในบริเวณจังหวัดชายแดนภาคใต้จึงยังคงใช้กฎหมาย
อิสลามบังคับคดีว่าด้วยครอบครัวและมรดกแก่บุคคลผู้นับถือศาสนาอิสลามต่อไปตามเดิม ด้วยเหตุผล
ในทางการเมืองบางประการ ในปี พ.ศ.๒๔๘๒ ระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ รัฐบาลในสมัย

^{๑๕} ชจักษ์ บุษพัฒน์, เรื่องเดิม, หน้า ๑๐.

^{๑๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓.

^{๑๗} กองประสานราชการ กรมการปกครอง, สิ่งที่น่ารู้เกี่ยวกับจังหวัดชายแดนภาคใต้
เอกสารประกอบการศึกษาอบรมภาษามลายูแก่ข้าราชการจังหวัดชายแดนภาคใต้, (พระนคร :
โรงพิมพ์สวนทองถิ่น, ๒๕๑๒), หน้า ๕๑ - ๕๖.

^{๑๘} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

นั้นโดยยกเลิกข้อยกเว้นให้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๕ และบรรพ ๖ ในบริเวณจังหวัดชายแดนภาคใต้ และให้ใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๕ และบรรพ ๖ บังคับ ซึ่งภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ สงบลง ก็ได้มีการนำเอากฎหมายอิสลามกลับมาใช้อีก โดยตราเป็นกฎหมายชื่อ "พระราชบัญญัติว่าด้วยการใช้กฎหมายอิสลามในเขตจังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลา และสตูล พ.ศ.๒๔๘๕"^{๑๘} นอกจากนี้ ยังได้มีการตรากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับชาวไทยมุสลิมไม่เฉพาะแต่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้เท่านั้น แต่สำหรับชาวไทยมุสลิมทั้งประเทศคือ พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยศาสนูปถัมภ์ฝ่ายอิสลาม พ.ศ.๒๔๘๘ และพระราชบัญญัติมัสยิดอิสลาม พ.ศ.๒๔๘๐

๒.๒ หลักรัฐประศาสน์นโยบายของรัชกาลที่ ๖

รัชกาลที่ ๖ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ วางไว้สำหรับปฏิบัติราชการในมณฑลปัตตานี โดยพระราชหัตถเลขาที่ ๓/๓๔ ลงวันที่ ๖ กรกฎาคม ๒๔๖๖ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงแนวนโยบายของรัฐบาลที่มีต่อชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ในด้านการปกครองที่ต้องการให้เกิดความสมานฉันท์เข้าใจระหว่างเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองกับชาวไทยมุสลิม ก่อให้เกิดความรู้สึกเป็นคนไทยพวกพ้องเดียวกัน ซึ่งหลักรัฐประศาสน์นโยบายดังกล่าวก็โกลาหลมาเป็นหลักการปกครองจังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส และสตูล ของข้าราชการฝ่ายปกครองที่รับราชการในจังหวัดทั้ง ๔ ดังกล่าวต่อมา

๒.๓ มติคณะรัฐมนตรี

ในระยะหลังได้มีการดำเนินงานของรัฐบาลต่อชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้และต่อจังหวัดชายแดนภาคใต้หลายประการ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงแนวนโยบายของรัฐบาล ที่จะผสมผสานชาวไทยมุสลิมให้กลายเป็นคนไทยทั้งในทางกฎหมายและในทางจิตใจ การดำเนินงานของรัฐบาลดังกล่าวซึ่งถือได้ว่าเป็นนโยบายของรัฐบาลในการผสมกลมกลืนชาวไทยมุสลิมทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม ซึ่งปรากฏในรูปของมติคณะรัฐมนตรี

^{๑๘} พระราชบัญญัติว่าด้วยการใช้กฎหมายอิสลามในเขตจังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลา และสตูล พ.ศ.๒๔๘๕, ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม ๖๓, ตอนที่ ๗๗, (๓ ธันวาคม ๒๔๘๕).

อาทิเช่น การจัดตั้งนิคมสร้างตนเองพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ให้ประชาชนที่มีเชื้อนับถือศาสนาอิสลามจากภาคต่าง ๆ ใค้อพยพเข้าไปตั้งถิ่นฐานทำกินในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นการขยายเนื้อที่ทำการเพาะปลูกเพิ่มมากขึ้น เป็นผลโดยตรงต่อการเพิ่มปริมาณผลผลิตทางการเกษตรของประเทศในสวนรวม และเป็นการแก้ปัญหาการขาดดุลยระหว่างราษฎรที่นับถือศาสนาพุทธกับศาสนาอิสลามให้มีคุณภาพในอัตราส่วนที่ใกล้เคียงกัน และจะก่อให้เกิดการผสมผสานกันทางวัฒนธรรมอีกด้วย^{๒๐} การจัดตั้งศูนย์ประสานงานปกครองจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อทำหน้าที่อบรมปฐมนิเทศให้แก่ข้าราชการทุกระดับของทุกกระทรวงทบวงกรมและเจ้าหน้าที่ส่วนท้องถิ่น ที่เข้าไปประจำในจังหวัดชายแดนภาคใต้หรือบรรจุใหม่ (เว้นบุคลากรและทหาร แต่ไม่รวมสัสดี) และเป็นศูนย์ทำการประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความศรัทธาเลื่อมใสของราษฎรให้บังเกิดต่อประเทศชาติ

นอกจากนี้ ยังมีโครงการของกระทรวงมหาดไทยในการผสมกลมกลืนชาวไทยมุสลิมอยู่หลายโครงการ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการแสดงเจตนาดีของทางราชการ ในการส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินชีวิตของชาวไทยมุสลิม ในฐานะที่เป็นคนไทย เช่นเดียวกับคนไทยในภูมิภาคอื่น ๆ ได้มีการกำหนดโครงการและการดำเนินงาน อาทิเช่น

- ๑) การจัดแข่งขันอ่านพระคัมภีร์อัลกุรอานระหว่างประเทศ
- ๒) การนำครูโรงเรียนราษฎรสอนศาสนาอิสลาม (โต๊ะครูปอเนาะ) และนักเรียนไทยมุสลิมจังหวัดชายแดนภาคใต้ เข้ามาทัศนศึกษาในกรุงเทพมหานครและจังหวัดใกล้เคียง
- ๓) โครงการธรรมจาริกอิสลาม
- ๔) โครงการอบรมวิชาภาษามลายูแก่ข้าราชการที่ปฏิบัติราชการประจำจังหวัดชายแดนภาคใต้
- ๕) โครงการศึกษาภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นของข้าราชการจังหวัดชายแดนภาคใต้
- ๖) โครงการเปิดสอนชั้นเด็กเล็กในจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ. ๒๕๑๔ เพื่อแก้ปัญหาเด็กไทยมุสลิมที่พูดภาษาไทยไม่ได้ให้รู้ภาษาไทยและใช้ภาษาไทยอยู่เป็นประจำ เป็นการ

^{๒๐} กรมประชาสัมพันธ์ กระทรวงมหาดไทย, โครงการดำเนินงานนิคมสร้างตนเองพัฒนาภาคใต้, (อักษราเนาะ), หน้า ๑๑.

เตรียมเด็กให้พร้อมที่จะเรียนในชั้นประถมศึกษาและเรียนต่อในชั้นสูง ๆ ไปได้

- ๗) โครงการปรับปรุงโรงเรียนประชาบาลให้เป็นโรงเรียนชุมชน
- ๘) โครงการทุนการศึกษาระดับฝึกหัดครูของนักเรียนไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้
- ๙) โครงการจัดการศึกษาผู้ใหญ่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้
- ๑๐) โครงการจัดตั้งโทรทัศน์สาธารณะในจังหวัดชายแดนภาคใต้

สำหรับในการดำเนินงานของกระทรวงศึกษาธิการนั้น นอกจากจะได้มีการจัดตั้งภาคศึกษา ๒ ซึ่งในปัจจุบันเปลี่ยนชื่อมาเป็นศึกษาธิการเขต ๒ มีที่ทำการเขตอยู่ที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ แล้ว ยังมีโครงการสำคัญที่คณะรัฐมนตรีได้มีมติให้ดำเนินการในการแก้ไขปัญหาในด้านการศึกษาศาสนาในจังหวัดชายแดนภาคใต้อีกโครงการหนึ่ง คือ โครงการปรับปรุงปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎรสอนศาสนาอิสลาม ซึ่งนอกจากจะแก้ปัญหาการศึกษาของชาวไทยมุสลิมแล้ว ยังมีผลต่อการผสมกลมกลืนชาวไทยมุสลิมอีกด้วย

๒๑ พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๔๙๕ ม. ๒๓ ทวิ (แก้ไขเพิ่มเติมโดย มาตรา ๓ แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน ฉบับที่ ๕ พ.ศ. ๒๔๙๕) กำหนดว่า

"กระทรวงทบวงกรมใดมีเหตุพิเศษจะตราพระราชกฤษฎีกาแบ่งท้องที่ออกเป็นเขต เพื่อให้มีหัวหน้าส่วนประจำเขต แล้วแต่จะเรียกชื่อเพื่อปฏิบัติงานทางวิชาการก็ได้

หัวหน้าส่วนราชการประจำเขต มีอำนาจหน้าที่เป็นผู้รับนโยบายและคำสั่งจากกระทรวงทบวงกรมมาปฏิบัติงานวิชาการ และเป็นหัวหน้าบังคับบัญชาบรรดาข้าราชการประจำสำนักเขตซึ่งสังกัดกระทรวงทบวงกรมนั้น"

หมายเหตุ : ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ ๒๑๔ พ.ศ. ๒๕๑๕ ข้อ ๓๔ ก็ยังคงข้อความไว้เช่นเดิม

ที่มา : กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย, รายงานผลการศึกษา บทบาทและความสำคัญของ ศพพ., ศพช.ภาค และ ศพช.เขต ในการสนับสนุนงานส่วนภูมิภาค ปี พ.ศ. ๒๕๑๓ - ๒๕๑๔. (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๑๓), หน้า ๘๗.

๓. ลักษณะและกระบวนการในการผสมกลมกลืน

เนื่องจากชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นคนไทยทั้งโดยเชื้อชาติและสัญชาติ จึงไม่มีปัญหาในเรื่องดังกล่าว เช่นชนกลุ่มน้อยอื่น ๆ ที่อยู่ในประเทศไทย เช่น ชาวเขา ชาวญวนอพยพ และชาวจีน แต่เนื่องจากชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้มีภาษา ศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณีแตกต่างไปจากประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอิทธิพลของศาสนาอิสลามก็ทำให้ชาวไทยมุสลิม มีสังคมที่แบ่งแยกไปจากชาวไทยที่นับถือศาสนาพุทธ จำกัดอยู่แต่เฉพาะพวกของคนที่มีนิกายศาสนาอิสลามในลักษณะของ "สังคมปิด" ยิ่งไปกว่านั้น จังหวัดชายแดนภาคใต้ยังอยู่ไกลฉีกติดกับประเทศมาเลเซียซึ่งมีประชาชนส่วนใหญ่มีนิกายศาสนาอิสลามอีกด้วย วัฒนธรรม ภาษา การประพฤติปฏิบัติตามหลักศาสนา และขนบธรรมเนียมประเพณีบางอย่างจึงไปมีส่วนคล้ายคลึงกับของมาเลเซีย จนในบางขณะเปิดโอกาสให้นักการ เมืองผู้แสวงหาผลประโยชน์ทั้งภายในและภายนอกประเทศใช้ประโยชน์ในการยุแหย่ให้เกิดทัศนคติที่ว่า ดินแดนส่วนนี้บุคคลที่มีนิกายศาสนาอิสลามที่อาศัยอยู่ในดินนี้มีไว้ใช้คนไทย แต่เป็นคนมลายู จึงควรแยกตัวออกมา และบางพวกก็ต้องการให้รวมกับมาเลเซีย จึงมีความจำเป็นที่รัฐบาลไทยต้องดำเนินการผสมกลมกลืนไม่ว่าจะทางตรงหรือทางอ้อม โดยอยู่ในรูปของกฎหมาย ระเบียบปฏิบัติของทางราชการ มติคณะรัฐมนตรี โครงการ และการดำเนินการต่าง ๆ ดังได้กล่าวในข้อ ๒ แล้ว ทั้งนี้เพื่อมุ่งสร้างความเข้าใจและทัศนคติที่ดีต่อทางราชการและประชาชนชาวไทยอื่นให้สามารถอยู่ร่วมกันได้โดยสมานฉันท์

สำหรับลักษณะและกระบวนการในการผสมกลมกลืน อาจพิจารณาได้จากพระบรมราโชบายของพระมหากษัตริย์รัชกาลก่อน ๆ เช่น รัชกาลที่ ๕ และรัชกาลที่ ๖ ซึ่งเป็นระยะที่ได้มีแนวโน้มของการดำเนินการเพื่อการผสมกลมกลืนชาวไทยมุสลิมอยู่บ้าง นอกจากนี้ยังมีกฎหมายระเบียบข้อบังคับสำหรับชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่แสดงให้เห็นถึงนโยบาย ลักษณะ และกระบวนการในการผสมกลมกลืนแอบแฝงอยู่ ในระยะหลัง ๆ เปลี่ยนแปลงการปกครอง ปี พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นต้นมา รัฐบาลได้มีการดำเนินการผสมกลมกลืนชาวไทยมุสลิมอยู่เสมอมาทั้งในทางตรงและทางอ้อม ในระยะหลังที่ได้มีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมเกิดขึ้น ความจำเป็นในการที่จะต้องพัฒนาท่าอากาศยานจังหวัดชายแดนภาคใต้ สภาพความเป็นอยู่

ของชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ก็มีมากขึ้น มีการวางแผน โครงการ การดำเนินการ พัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ประชาชนนับถือศาสนาอิสลามมากขึ้น ในบางกรณีก็เป็นโครงการแบบที่มุ่งต่อประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ทั้งหมด แต่ในบางกรณีก็มุ่งเฉพาะต่อชาวไทยมุสลิมให้มีทัศนคติที่ดีต่อชาวไทยอื่น ๆ ต่อทางราชการไทย และต่อประเทศไทย การสนับสนุนส่งเสริมให้เกิดความรู้สึกเป็นไทย รักชาติไทย พูดและใช้ภาษาไทยในชีวิตประจำวัน โดยมุ่งให้สามารถอยู่ร่วมกับชาวไทยอื่น ๆ ได้โดยปกติสุข ไม่คิดแบ่งแยกตนเองออกไปจากการปกครองของไทย ซึ่งจะเห็นได้ว่าเป็นมาตรการนำไปสู่การผสมกลมกลืนชาวไทยมุสลิมโดยแท้จริง

๓.๑/ ลักษณะในการผสมกลมกลืน

ลักษณะในการผสมกลมกลืนซึ่งรัฐบาลไทยดำเนินการต่อชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ อาจแยกพิจารณาได้เป็น ๗ ประการ ดังต่อไปนี้

๓.๑.๑ ลักษณะในการผสมกลมกลืนของรัฐบาลนั้น ได้ยึดหลักของความเข้าใจ ในปัญหาที่เกิดขึ้น กล่าวคือ พยายามศึกษาถึงสาเหตุของปัญหา ลักษณะของปัญหา และผลที่จะเกิดขึ้นจากปัญหานั้น ๆ

๓.๑.๒ มีลักษณะยืดหยุ่นและผ่อนปรน ไม่กระทำการใด ๆ ที่จะก่อให้เกิดความไม่พอใจในหมู่ชาวไทยมุสลิม

๓.๑.๓ พยายามที่จะกำหนดแนวทางและหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ในการปูพื้นฐานเพื่อให้การผสมกลมกลืนประสบผลสำเร็จ หลักเกณฑ์ดังกล่าวอาจจะออกมาในรูปของกฎหมาย มติคณะรัฐมนตรี และคำสั่งก็ได้

๓.๑.๔ มีลักษณะเป็นการกระทำที่ต่อเนื่อง

๓.๑.๕ มีลักษณะที่เป็นการเพิ่มพูนและวิวัฒนาการ กล่าวคือ มีการกำหนดแนวทางและหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับยุคสมัย เพิ่มเติมให้ครบถ้วนพอเพียง เพื่อให้การผสมกลมกลืนประสบผลสำเร็จ

๓.๑.๖ มีลักษณะที่ให้ความสำคัญแก่ชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ให้ความสำคัญแก่ผู้นำในท้องถิ่น ผู้นำทางศาสนา โต๊ะครูปอเนาะ ตลอดจนเยาวชนรุ่นใหม่ทั่วไป

๓.๑.๗ ยกย่องและให้สิทธิเท่าเทียมกับคนไทยในศาสนาอื่นทุกประการ เช่น สิทธิในการประกอบอาชีพ การศึกษา ศาสนา รวมทั้งสิทธิในทางการเมืองด้วย

๓.๒ กระบวนการในการผสมกลมกลืน

กระบวนการในการผสมกลมกลืน หมายถึง ขั้นตอนในการดำเนินงานเพื่อให้เกิดการผสมกลมกลืนชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งแยกพิจารณาได้ตามลำดับดังนี้

๓.๒.๑ การกำหนดนโยบาย

นโยบายในการผสมกลมกลืนจะถูกกำหนดจากส่วนกลาง ซึ่งได้แก่ รัฐสภา และรัฐบาล ในแง่ของรัฐสภา นโยบายจะปรากฏในรูปของกฎหมาย ส่วนนโยบายซึ่งกำหนดโดยรัฐบาลหรือคณะรัฐมนตรี จะปรากฏในรูปของมติคณะรัฐมนตรี พระราชกฤษฎีกา และคำสั่งต่าง ๆ เมื่อกำหนดเป็นนโยบายแล้วก็จะมอบหมายให้ส่วนภูมิภาคคือจังหวัดชายแดนภาคใต้นำไปปฏิบัติต่อไป นอกจากนี้ ยังมีโครงการของบางกระทรวงที่ดำเนินการในจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อหวังผลในการผสมกลมกลืนด้วยเช่นเดียวกัน

นโยบายที่กำหนดโดยรัฐสภาและรัฐบาลซึ่งออกมาในรูปต่าง ๆ ดังได้กล่าวแล้ว และได้มอบหมายให้ส่วนภูมิกำหนดนำไปปฏิบัติ ตลอดจนโครงการของบางกระทรวงนั้น จะได้หยิบยกขึ้นมาพิจารณาตามลำดับดังนี้

๓.๒.๑.๑ สมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์

๑) กฎข้อบังคับสำหรับปกครองบริเวณเจ็ดหัวเมือง

ร.ศ.๑๒๐

ตราขึ้นโดยวัตถุประสงค์เพื่อจัดวางแบบแผนวิธีการปกครองและตำแหน่งหน้าที่ราชการของหัวเมืองทั้ง ๗ (เมืองตานี เมืองหนองจิก เมืองยะหริ่ง เมืองสายบุรี เมืองยะลอ เมืองรามันห์ เมืองระแงะ) ซึ่งเกิดขึ้นอยู่ในกำกับของมณฑลนครศรีธรรมราช ให้เป็นระเบียบเรียบร้อยตามสมควรแก่กาลสมัย และเพื่อให้เกิดความสุขแก่อาณาประชาราษฎร์ทั่วไป ในข้อ ๒๗ กำหนดว่า "บรรดาข้าราชการทั้งปวง ซึ่งรับราชการในบริเวณนี้ ควรหัดพูดภาษาและ

^{๒๒} กองประสานราชการ กรมการปกครอง, เรื่องเดิม, หน้า ๔๓.

เขียนหนังสือมลายูทุกคน เพราะฉะนั้น ควรกำหนดว่าถ้าไปรับราชการภายใน ๑ ปี ควรพูด
ภาษาไค้ และถ้าไปรับราชการอยู่ถึง ๓ ปีแล้ว ควรอ่านหนังสือมลายูไค้ ถ้ามีเวลานั้น ยังมีควร
จะได้มีพระราชทานเงินเดือนเพิ่มเติมอัตรา จนกว่าจะพูดภาษาและอ่านหนังสือไค้ภายในกำหนด
เวลาดังว่ามาแล้ว" ^{๒๓} และขอ ๒๗ กำหนดว่า "ถ้าชาหลวงเทศาภิบาลพร้อมควยพระยาเมือง
และไค้กาลีเมืองไค้ไค้สอบแล้ว เห็นว่าข้าราชการคนใดพูดภาษามลายูไค้ ให้พร้อมกันเซ็นชื่อ
ออกประกาศนียบัตร ให้ข้าราชการผู้นั้น และชาหลวงเทศาภิบาลมีอำนาจจะให้เงินหลวงเป็น
รางวัลเป็นเงินไม่เกิน ๑๐๐ บาท หรือถ้าสอบอย่างเดียวกันเห็นว่าเป็นผู้อ่านหนังสือมลายูไค้
ก็ให้ประกาศนียบัตร และชาหลวงเทศาภิบาลมีอำนาจจะให้เงินหลวงเป็นรางวัลไค้ไม่เกิน
๔๐๐ บาท" ^{๒๔} สำหรับในค่านการโรงศาลนั้น ขอ ๓๒ กำหนดว่า "ให้ใช้พระราชกำหนด
กฎหมายทั้งปวงในความอาญาและความแพ่ง แต่ความแพ่งซึ่งเกี่ยวกับศาสนาอิสลามเรื่อง
ผู้เมียก็ค้ และเรื่องมรดกก็ค้ ซึ่งคนนับถือศาสนาอิสลามเป็นทั้งโจทก์ จำเลย หรือเป็นจำเลย
ให้ใช้กฎหมายอิสลามในการพิจารณาและพิพากษา และให้ไค้กาลี ^{๒๕} ซึ่งเป็นผู้รู้และเป็นที่
นับถือในศาสนาอิสลามเป็นผู้พิพากษาคตามกฎหมายอิสลามนั้น" ^{๒๖}

เมื่อพิจารณาบทบัญญัติในขอ ๒๗, ๒๔ และ ๓๒ แห่งขอกฎข้อบังคับสำหรับปกครอง
บริเวณเจ็ดหัวเมือง ร.ศ.๑๒๐ แล้ว จะเห็นได้ว่าทางราชการในสมัยนั้นได้มีวัตถุประสงค์เพื่อ
ปกครองจังหวัดชายแดนภาคไค้ ซึ่งในขณะนั้นยังเรียกว่าบริเวณหัวเมืองทั้งเจ็ด ให้มีความ
สงบสุข โดยให้ข้าราชการที่ไปประจำทำงานอยู่ ณ ที่นั้นสามารถพูดภาษามลายูท้องถิ่นเพื่อการ
เข้าถึงประชาชนซึ่งเป็นหลักสำคัญในการปกครองที่ยึดถือปฏิบัติในระยะหลังต่อมาจนถึงปัจจุบัน
นอกจากนี้ ในทางคดีความที่เกี่ยวกับครอบครัวและมรดกก็ยังเปิดโอกาสให้ใช้กฎหมายอิสลาม
ตามจารีตประเพณีทางศาสนาขึ้นมาบังคับใช้ เป็นการส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามวิถีทางของ
ศาสนาซึ่งถือว่าเป็นธรรมนูญแห่งชีวิต (Code of life) ซึ่งศาสนาได้บัญญัติให้มุสลิมต้องปฏิบัติ

^{๒๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๐.

^{๒๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๐ - ๕๗.

^{๒๕} ไค้กาลี หมายถึง ผู้พิพากษาคตามกฎหมายอิสลาม, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๒.

^{๒๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๑ - ๕๒.

ตั้งแต่เกิดจนตาย ตั้งแต่ลืมตาจนกระทั่งเข้านอนก็ว่าได้ ดังนั้น แม้ว่าจะมีไคมีเจตจำนงที่จะผสมกลมกลืนชาวไทยมุสลิมโดยแท้จริง แต่ก็มิผลโดยทางอ้อม เพราะข้อบัญญัติในกฎข้อบังคับดังกล่าวจะช่วยให้การเข้าถึงประชาชนของข้าราชการในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นไปโดยราบรื่น และเป็นการแสดงเจตนาของรัฐบาลที่ส่งเสริมการประพฤติปฏิบัติตามหลักศาสนาอิสลามโดยปราศจากการตั้งข้อรังเกียจจากรัฐบาล อันจะนำไปสู่การนอมน้อยเนื้อต่ำใจและแตกแยกความรู้สึกร่วมกันในการเป็นคนไทยได้ในที่สุด

๒) หลักรัฐประศาสนโยบายของรัชกาลที่ ๖

นอกจากข้อบังคับสำหรับปกครองบริเวณจังหวัดหัวเมือง ร.ศ.๑๒๐ ซึ่งแสดงเจตนารมณ์ของรัฐบาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์พระประมุขของชาติที่มีต่อชาวไทยมุสลิมที่จะเอื้ออำนวยความสุข ยุติธรรม และความสะดวกในการประกอบศาสนกิจและการประพฤติปฏิบัติตามหลักศาสนาได้เป็นอย่างดีแล้ว ยังมีการแสดงออกซึ่งพระราชหฤทัยห่วงใยต่อการค้าเนนรัฐประศาสนโยบายต่อชาวไทยมุสลิมให้เป็นไปตามเจตนารมณ์เช่นนั้นอยู่อีกหลายประการ ซึ่งจะขอยกมากล่าวให้เห็นได้จากตอนหนึ่งของกระแสพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ความว่า

"...อันอิสลามได้มาเห็นความจริงโดยแน่แท้แห่งพระบรมราชาบายของพระเจ้าแผ่นดินสยาม ตั้งแต่อดีตรัชกาลมาแล้ว ไคมีพระราชหฤทัยที่จะทะนุบำรุงชนไม่ว่าชาติใดภาษาใดและศาสนาใด ที่เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารแล้ว ย่อมทรงสงเคราะห์เสมอหน้ากันหมด ตัวเราเป็นรัชทายาทก็ไคตั้งใจเช่นเดียวกันเสมอ ไคมีน้ำใจไมตรีต่อชนอิสลามไม่ผิดกับชนในศาสนาอื่นบรรดาที่มามีอาศัยอยู่ในแผ่นดินสยาม... อิสลามศาสนิกจงเชื่อว่าเราตั้งใจกระทำกรณียกิจในหน้าที่ผู้อุปถัมภ์เต็มความสามารถของเราให้แก่ท่านทั้งหลายไคได้รับความร่มเย็นเป็นสุขเช่นที่ท่านไคเคยรับมาแล้ว..."^{๒๗}

^{๒๗} พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, (พระนคร : โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ, ๒๔๗๒), หน้า ๑๗๕.

นอกจากนี้ ยังมีพระราชหัตถเลขาของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่
โศกทรงวางหลักรัฐประศาสน์นโยบายสำหรับปฏิบัติราชการในมณฑลปัตตานี เมื่อ ๖ กรกฎาคม
๒๔๖๖ ซึ่งมีอยู่ด้วยกัน ๖ ข้อ คือ ^{๒๔}

ข้อ ๑ ระเบียบการหรือวิธีปฏิบัติราชการอย่างใดเป็นทางให้พลเมืองรู้สึกเห็นไปว่า
เป็นการเบียดเบียนกษัตริศาสน์อิสลาม ต้องยกเลิกให้แก้ไขเสียทันที การใดจะจัดขึ้นใหม่
ต้องอย่าให้ขัดกับลัทธินิยมของอิสลาม หรือยิ่งทำให้เป็นการอุกหนุนศาสนาหมัคไคยยิ่งก็

ข้อ ๒ การกะเกณฑ์อย่างใด ๆ ก็ดี การเก็บภาษีอากรหรือพลีย่างใด ๆ ก็ดี
เมื่อพิจารณาโดยส่วนรวมเทียบกันต้องอย่าให้ยิ่งกว่าที่พลเมืองในแคว้นของต่างประเทศ
ซึ่งอยู่ใกล้เคียงติดต่อกันนั้นต้องเกณฑ์ต้องเสียอยู่เป็นธรรมดา เมื่อพิจารณาเทียบกันแต่เฉพาะ
อย่าง ต้องอย่าให้ยิ่งหย่อนกว่ากันจนถึงเป็นเหตุเสียหายในทางปกครองได้

ข้อ ๓ การกดขี่บีบบังคับเจ้าพนักงานของรัฐบาล เนื่องแต่การใช้อำนาจในทางที่
ผิดมิเป็นธรรมดา เนื่องแต่การหมิ่นหลอกลวงคนพลเมืองชาติินชกโดยฐานะที่เป็นคนต่างชาตีกก็
เนื่องแต่การหน่วงเหนี่ยวชักช้าในกิจการตามหน้าที่ เป็นเหตุให้ราษฎรเสียความสะดวกในทาง
หาเลี้ยงชีพก็ดี ฟังต้องแก้ไขและระมัดระวังมิให้มีขึ้น เมื่อเกิดขึ้นแล้วต้องให้ผู้ที่ผิดเองรับผิดชอบ
ตามความผิดโดยยุติธรรม ไม่ใช่สักแต่จะจัดการกลบเกลื่อนให้เงียบไปเสียเอง เพื่อจะไว้หน้า
สงวนศักดิ์ของราชการ

ข้อ ๔ กิจการใด ๆ ทั้งหมดอันเจ้าพนักงานจะต้องบังคับแก่ราษฎร ต้องระวังอย่า
ให้ราษฎรต้องชั้ของเสียเวลาเสียการในทางหาเลี้ยงชีพของเขาเกินสมควร แม้จะเป็นการ
จำเป็นโดยระเบียบการก็ดี เจ้าหน้าที่ฟังสอดส่องแก้ไขอยู่เสมอเท่าที่สุจริตจะทำได้

ข้อ ๕ ข้าราชการที่จะแต่งตั้งออกไปประจำตำแหน่งในมณฑลปัตตานี ฟังเลือกเพ้น
คนมีนิสัยซื่อสัตย์ สุจริต สงบเสงี่ยมเยือกเย็น ไม่ใช่สักแต่จะส่งไปบรรจุให้เต็มตำแหน่ง หรือ
ส่งไปเป็นการลงโทษเพราะเลว

เมื่อจะส่งไปตอสิ่งสอนชี้แจงให้รู้ลักษณะทางการอันจะพึงประพฤตินั้นกระวังโดยหลักที่ใดกล่าวในข้อ ๑ ข้อ ๓ และข้อ ๔ ข้างบนนี้แล้ว ผู้ใหญ่ในท้องที่พึงสอกลองฝึกฝนอบรมกันตอ ๆ ไปในคุณธรรมเหล่านั้นเนื่อง ๆ ไม่ใช่แต่คอยให้พลาคลั่งลงไปก่อนแล้วจึงจะว่ากล่าวลงโทษ

ข้อ ๒ เจ้ากระทรวงทั้งหลายจะจัดการวางระเบียบการอย่างใดขึ้นใหม่หรือบังคับการอย่างใดในมณฑลปัตตานี อันจะเป็นหนทางพาคพานถึงสุขทุกข์ของราษฎร ก็ควรพิจารณาเหตุผลแก้ไขหรือยับยั้ง ถ้าไม่เห็นควยว่ามีมูลชั้ของ ก็ควรหารือกับกระทรวงมหาดไทย แม้ยังไม่ตกลงกันไ้ระหว่างกระทรวง ก็พึงนำความขึ้นกราบบังคมทูลทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทขอพระราชทานพระบรมราชวินิจฉัย

ในการวางหลักรัฐประศาสนนโยบายดังกล่าว พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ไ้ทรงให้คำอธิบายประกอบหัวข้อทั้ง ๒ ดังต่อไปนี้

ก) การที่จะรู้ว่าการปฏิบัติศาสนหรือลัทธินิยมเพียงไร จำเป็นแก่ผู้รับราชการในท้องที่เช่นนี้จะต้องศึกษาหาความรู้ควยความเอาใจใส่ใ้หมาก

กระทรวงมหาดไทยไ้พยายามที่จะทำหัวข้ออันเป็นความรู้เบื้องต้นขึ้นไว้เป็นทางช่วยเหลือบางอย่างและกำลังทำอยู่แล้ว ขอให้ใช้ความระมัดระวังประกอบควยความพินิจพิจารณาเพิ่มเติมตอตามที่ควรจะทราบไ้อีกตอไปควย

ความหลักในข้อ ๑ นี้ อาจใช้ไ้ทั้งการที่ปฏิบัติอยู่ หรือที่จะปฏิบัติตอไปควย เช่น การไ้แม่จะไ้ปฏิบัติอยู่แล้ว ถ้ารู้สึกว่าเป็นการฝ่าฝืนตอศาสนาของเขาหรือประชาชนมีความรังเกียจในทางที่ไมคองลัทธินิยมแล้ว สิ่งไ้ที่ปฏิบัติจะละเลิกหรือควยวันไ้ไ้ก็ควรยกเลิกถ้าเกิดแก่หน้าที่ไ้ควรรายงานหรือสำแดงเหตุผลเสนอไปตามลำดับเพื่อพิจารณาแก้ไข

ส่วนการตอไปแม่ทางราชการจะสั่งหรือคิกจัก หรือวางระเบียบบอย่างใดมา ถ้าเห็นว่าเป็นข้อชั้ของดังที่กล่าวแล้ว ก่อนที่จะกระทำลงไปไ้ในเบื้องต้นควรจะเรียกร่องชี้แจงเหตุผลเสนอความชั้ของให้ผู้สั่งทราบเป็นลำดับไป

ข้อที่ไ้ทำให้เป็นการอุคหนุณศาสนานั้น อาจทำได้ควยสำแดงความช่วยเหลืออุคหนุณอย่างไ้โดยอย่างหนึ่งซึ่งไม่ผิดควยทางการ หรืออย่างน้อยก็ควรสำแดงความเลื่อมใสและความ

เคารพตามควรเสมอ อย่าสำแดงความรังเกียจหรือลบหลู่ชู้ชวาง ซึ่งเป็นการมีบังคับ

ข) เรื่องนี้ผู้เป็นหัวหน้าการควรจะต้องเอาใจใส่สืบสวนทราบเหตุผลและกิจการ
ในเรื่องเช่นนี้จากฝ่ายอังกฤษไว้ให้มากที่สุดที่ควรจะทราบได้

ค) ๑. จะทำอะไรต้องทำตามหน้าที่อย่างตรงไปตรงมา

๒. อากาที่จะทำ ควรสำแดงด้วยกิริยาอัธยาศัยอ่อนโยน และควรสำแดง
ด้วยเหตุผลให้แจ่มแจ้งเสมอ

๓. ไม่ควรใช้กิริยาหรือวาจาที่หยามคายหรือด้อยค่าอันเป็นทางแสดง กล่าวคือ
การกล่าวคำดูถูก ดูหมิ่น แม้แต่เฉพาะบุคคลก็ไม่ควรใช้ และควรสำแดงอย่างยั้งให้เห็นว่าเป็น
พวกเดียวกัน ไม่ควรสำแดงให้เห็นเป็นเขาเป็นเรา

๔. เมื่อประชาชนมีกิจเข้ามาเกี่ยวข้องกับ ให้พยายามสำแดงปราศัยไต่ถามสิ่ง
ที่ควรจะช่วยให้สำเร็จไ้รวดเร็ว ก็ควรจะทำให้เห็นว่าได้ช่วยเหลือโดยเร็วพลัน ไม่ควร
สำแดงความรังเกียจหรือเบียดเบียนในการที่จะกระทำกิจให้ชักช้าไป

๕. ควรผู้ใหญ่ในทางการจะเอาใจใส่ให้ตลอดกันทุกชั้นทุกลำดับ ถ้าปรากฏว่า
เจ้าพนักงานผู้ใดกระทำการผิดพลาดอย่างไรที่เกี่ยวกับประชาชนก็ให้วากล่าวลงโทษให้เห็นผิด
ถูกปรากฏลงไปตามควรแก่โทษานุโทษอย่างเฉียบขาดทันที

ง) ข้อนี้จะต้องคอยฟังเสียงกิจการเป็นเรื่อง ๆ ไป สิ่งใดถ้าพอจะแก้ไขไปโดย
ลำพังได้ ก็ให้พยายามแก้ไขให้ดีที่สุด ถ้าเกินกว่าอำนาจหน้าที่ก็ควรจะต้องร้องเรียนไปตาม
ลำดับชั้น

แต่อย่างไรก็ดี การใช้ความระมัดระวังในข้อนี้ควรจะนึกให้กว้าง ๆ ถึงเสีย
การเสียเวลาที่เกี่ยวแก่ลัทธิศาสนาเขาประกอบด้วย เช่น วันศุกร์ ตามธรรมดาเขาจะต้องไป
ฟังเทศน์ในสุเหร่า เมื่อจะมีการเรียกร่องมัจคับให้กระทำการใด ๆ ถ้าพอจะหลีกเลี่ยงเปลี่ยน
วันไปได้ก็ควรที่จะละเว้นเสีย หรืออีกอย่างหนึ่ง เช่น ในระหว่างเวลาปอซอ (ถือบวช) กิจการ
บางอย่างที่ควรจะต้องผ่อนผันได้ก็ควรผ่อนผันให้พอดีพอควรแก่ฤดูกาล ฯลฯ เหล่านี้เป็นต้น

จ) เจ้าหน้าที่ทางกระทรวงจะพยายามอย่างที่สุดที่จะระวังหลักการข้อนี้ไว้ แต่ต้อง
อาศัยผู้หลักผู้ใหญ่ในท้องที่ตองเอาใจใส่ดูแลช่วยเหลือประกอบด้วย เพราะตามธรรมดาจะเลือก

เฟ้นแต่บุคคลที่คุ้นเคยกับท้องที่มาทั้งหมดคงสุกวิสัย ขอสำคัญการอบรมในท้องที่จะเป็นทางช่วย
เหลือไคมาก ถ้าผู้หลักผู้ใหญ่เอาใจใส่ระวังกันไว้ก่อน แลก็เป็นทางรักษาหลักการได้ดี อย่า
ปล่อยให้ตามบุญตามกรรม หรือคึกแกเมื่อพลั้งพลาดไปแล้วนั้น เป็นอันสละเลิกคึกเช่นนี้เสีย

ด) ข้อนี้เป็นการศึกษาสำหรับสมุหเทศาภิบาลผู้ซึ่งรับราชการสนองพระเดชพระคุณ
อยู่ในท้องที่ต่างพระเนตรพระกรรณ เมื่อใดความไว้วางพระราชหฤทัย นอบน้อมความสุขทุกข์
ของประชาชนพลเมืองไว้ให้ ทั้งนี้ การทุกสิ่งทุกอย่างจะต้องใช้ความคิดพิจารณาให้ตลอด
สิ่งใดที่จะดำเนินการพลาดพลั้ง หรือเป็นทางปฏิบัติค่อหลักรัฐประศาสน์ในบายแล้ว ต้องสำแดง
เหตุผลหรือโต้แย้งให้เป็นกิจลักษณะด้วยความฉะฉาน ไม่ควรนิ่งนอนใจหรือรับปฏิบัติไปด้วยเป็น
ความคิดเห็น

แลควรเป็นที่เข้าใจว่า ในท้องที่มณฑลปัตตานีย่อมมีลักษณะผิดแผกแตกต่างกับ
มณฑลอื่น ๆ บางทีกิจการบางอย่างอาจจะทำได้ด้วยปราศจากความกังวลห่วงใยในท้องที่นั้น
แต่ไม่เป็นตัวอย่างอันดีที่จะกระทำลงไปในท้องที่เช่นนี้ จึงควรพิจารณาเหตุผลลงไปโดยเฉพาะ
ท้องที่อย่างถี่คึกถี่

แต่อย่างไรก็ดี การปฏิบัติการศึกษาสำหรับข้อนี้ แม้จะเป็นกิจการต่างกระทรวงกัน
ก็ควรบอกปากเสียงให้กระทรวงมหาดไทยทราบไว้ก่อน เพื่อเป็นทางพิจารณาหารือในเมื่อจะ
มีการเจรจาวางกันในเรื่องวางเจ้ากระทรวงต่อไป

จากหลักรัฐประศาสน์ในบายดังกล่าว แสดงให้เห็นอย่างเด่นชัดโดยไม่จำเป็น
ต้องมีการอธิบายแต่ประการใดว่า พระมหากษัตริย์ไทยในสมัยรัชกาลที่ ๖ ซึ่งทรงเจริญรอย
ตามพระบรมราชาบายของรัชกาลที่ ๕ ในการที่จะผสานประโยชน์จากการปกครองชาวไทย
มุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ นอกจากจะมีผลในความสงบเรียบร้อย ความราบรื่นในการ
ปกครองแล้ว ยังมีผลค่อการผสมกลมกลืนชาวไทยมุสลิมให้มีความรู้สึกเป็นไทยรักประเทศชาติ
อีกด้วย หลักรัฐประศาสน์ในบายดังกล่าวได้ยึดถือเป็นแนวปฏิบัติค่อ ๆ กันมาจนกระทั่งถึงปัจจุบัน^{๓๐}

^{๒๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๕ - ๕๗.

^{๓๐} พิจารณา "หลักการปกครองจังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส และสตูล"
คักจากหนังสือคู่มือสำหรับข้าราชการฝ่ายปกครองที่รับราชการในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่ง
พลเมืองเป็นผู้นับถือศาสนาอิสลาม ของกระทรวงมหาดไทย ในผนวก ก.

๓.๒.๑.๒ สมัยประชาธิปไตยก. นโยบายที่กำหนดโดยรัฐสภา๑) พระราชบัญญัติว่าด้วยการใช้กฎหมายอิสลามในเขตจังหวัด

ปัตตานี นราธิวาส ยะลา และสตูล พ.ศ.๒๔๘๕

เมื่อมีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
บรรพ ๕ ว่าด้วยครอบครัว และบรรพ ๖ ว่าด้วยมรดก ซึ่งมีผลบังคับใช้ในวันที่ ๑ ตุลาคม
๒๔๗๘ ก็ได้มีกฎหมายยกเว้นบทบัญญัติบรรพ ๕ และบรรพ ๖ ไม่กระทบกระเทือนถึงกฎหมายบังคับ
สำหรับปกครองบริเวณเจ็ดหัวเมือง ร.ศ.๑๒๐ ทั่วๆ ไป ทั้งนั้น ในบริเวณจังหวัดชายแดนภาคใต้
จึงยังคงใช้กฎหมายอิสลามบังคับคดีว่าด้วยครอบครัว และมรดกแก่บุคคลผู้นับถือศาสนาอิสลาม
ต่อไปตามเดิม ต่อมาในปี พ.ศ.๒๔๘๖ ระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ รัฐบาลในสมัยนั้นได้
ยกเลิกข้อยกเว้นใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ ๕ และบรรพ ๖ ในบริเวณจังหวัด
ชายแดนภาคใต้ ให้ใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ ๕ และบรรพ ๖ บังคับคดี ครั้น
เมื่อสงครามโลกครั้งที่ ๒ สงบลง รัฐบาลก็ให้นำกฎหมายอิสลามกลับมาใช้ในบริเวณจังหวัด
ชายแดนภาคใต้อีกในปี พ.ศ.๒๔๘๕ และใช้มาจนกระทั่งทุกวันนี้

ก) ข้อกำหนด

ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการใช้กฎหมายอิสลามใน
เขตจังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลา และสตูล พ.ศ.๒๔๘๕ กำหนดไว้ว่า ในการวินิจฉัยชี้ขาด
คดีแพ่งเกี่ยวกับคดีครอบครัวและมรดกของชาวไทยมุสลิมของศาลชั้นต้นในจังหวัดปัตตานี
นราธิวาส ยะลา และสตูล ซึ่งอิสลามศาสนิกเป็นทั้งโจทก์ จำเลย หรือเป็นผู้เสนอคำขอในคดี
ที่ไม่มีข้อพิพาท คือ การร้องขอให้ศาลแสดงสิทธิอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งในเบื้องต้นจะเรียกร้อง
ใครเป็นจำเลยไม่ได้ เช่น ผู้จัดการมรดก หรือขอเป็นผู้แทนโดยชอบธรรมของผู้เยาว์ เป็นต้น
ให้ใช้กฎหมายอิสลามว่าด้วยครอบครัวและมรดกบังคับแทนบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและ
พาณิชย์ว่าด้วยการนั้น เว้นแต่บทบัญญัติว่าด้วยอายุความ ^{๓๒} ส่วนการพิจารณาในศาลชั้นต้นนั้น

๓๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๕.

๓๒ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

ให้คะโตะยุติธรรมหนึ่งนายนั่งพิจารณา พร้อมด้วยผู้พิพากษา ให้คะโตะยุติธรรมมีอำนาจหน้าที่ในการวินิจฉัยชี้ขาดข้อกฎหมายอิสลาม และลงลายมือชื่อในคำพิพากษาดำเนินคดีตามคำวินิจฉัยชี้ขาดนั้นด้วย คำวินิจฉัยชี้ขาดของคะโตะยุติธรรมในข้อกฎหมายอิสลามให้เป็นเด็ดขาดในคดีนั้น เมื่อเหตุที่คะโตะยุติธรรมจะปฏิบัติหน้าที่ไม่ได้ ใ้เหตุความตกลงกันเลือกอิสลามศาสนิกหนึ่งนายปฏิบัติหน้าที่แทนคะโตะยุติธรรมเฉพาะคดี ถ้าตกลงกันไม่ได้ให้ต่างฝ่ายต่างเสนอชื่ออิสลามศาสนิกที่สมควรต่อผู้พิพากษาหัวหน้าศาลฝ่ายละเท่า ๆ กัน แต่ไม่เกินฝ่ายละ ๓ นาย เมื่อผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเลือกผู้ใดจากรายชื่อที่คู่ความเสนอนั้นก็ให้ผู้นั้นปฏิบัติหน้าที่แทนเฉพาะคดีนั้นได้^{๓๓}

ข) วัตถุประสงค์

การที่ทางราชการได้ตราพระราชบัญญัติว่าด้วยการใช้กฎหมายอิสลามในจังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลา และสตูล พ.ศ. ๒๔๘๕ ขึ้นใช้บังคับแทนประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๕ และ ๖ นั้น ก็เพื่อให้การสงเคราะห์และคุ้มครองชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้ได้รับความสะดวกและความยุติธรรมเกี่ยวกับเรื่องครอบครัวและมรดกเป็นสำคัญ ดังจะเห็นได้จากประเพณีในทางศาสนาอิสลามประการหนึ่ง คือ ยินยอมให้ชายมีภรรยาได้ ๔ คนในขณะเดียวกัน และจะถือว่าสมบูรณ์ยิ่งขึ้นหากโตะอิหม่ามได้ออกหนังสือสำคัญการสมรสให้ แต่ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๕ ว่าด้วยเรื่องครอบครัว ยินยอมให้ชายมีภรรยาโดยจดทะเบียนได้เพียงคนเดียว หากใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพนี้บังคับในจังหวัดชายแดนภาคใต้แล้ว จะก่อให้เกิดการขัดกันกับหลักศาสนาอิสลามที่ชาวไทยมุสลิมยึดถือปฏิบัติ และปัญหาที่ตามมาจากการมีภรรยา ๔ คนก็คือ เรื่องการแบ่งมรดก เช่น ภรรยาคนที่ ๒, ๓ และ ๔ ถ้าใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๖ ว่าด้วยเรื่องมรดกแล้ว บุคคลเหล่านี้จะไม่สามารถรับส่วนแบ่งมรดกเลย เพราะไม่ถือว่าเป็นภรรยาที่ถูกต้องตามกฎหมาย แต่ตามหลักกฎหมายอิสลาม ภรรยาคนที่ ๒, ๓ และคนที่ ๔ มีสิทธิที่จะได้รับส่วนแบ่งมรดกด้วย ด้วยเหตุนี้ ทางราชการจึงได้พิจารณาตรากฎหมายฉบับนี้ขึ้นใช้บังคับ

^{๓๓} "พระราชบัญญัติว่าด้วยการใช้กฎหมายอิสลามในเขตจังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลา และสตูล พ.ศ. ๒๔๘๕", ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม ๖๓, ตอนที่ ๗๗, (๓ ธันวาคม ๒๔๘๕).

ค) การพิจารณาคดี

เมื่อมีการใช้กฎหมายอิสลามว่าด้วยครอบครัวและมรดกแทนประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๕ และ ๖ ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ การพิจารณาคดีเมื่อมีการตีพิพาทขึ้นสู่ศาล หากจะแต่งตั้งผู้พิพากษาจากบุคคลอื่นที่มีความรู้ทางศาสนาไม่เพียงพอเป็นผู้พิพากษาเพียงฝ่ายเดียว ชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้อาจจะได้รับความยุติธรรมไม่เพียงพอ ทางราชการจึงได้พิจารณาแต่งตั้ง "คะโต๊ะยุติธรรม" ขึ้นมาเพื่อวินิจฉัยชี้ขาดชอกกฎหมายอิสลาม

สำหรับการแต่งตั้งคะโต๊ะยุติธรรม ตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ พ.ศ. ๒๔๘๗ มาตรา ๓๖ กำหนดไว้ว่า

"...จะต้งคัดเลือกจากอิสลามศาสนิกชน มีสัญชาติไทย อายุไม่ต่ำกว่า ๒๕ ปี มีภูมิลำเนาในศาสนาอิสลามพอที่จะวินิจฉัยชี้ขาดชอกกฎหมายอิสลามเกี่ยวกับครอบครัว มรดก มีความรู้ภาษาไทย อ่านออกเขียนได้..."^{๓๔}

นอกจากนี้ ตามประกาศกระทรวงยุติธรรม ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการบรรจุและแต่งตั้งไว้ว่า

"...เมื่อคราวที่ต้องมีการบรรจุและแต่งตั้งคะโต๊ะยุติธรรม ให้อธิบดีผู้พิพากษาศาลประกาศรับสมัคร เมื่อพ้นเวลารับสมัครแล้วให้อธิบดีผู้พิพากษาศาล ท้าบัญชีผู้สมัครซึ่งสมควรได้รับการบรรจุและแต่งตั้งขึ้น โดยปรึกษาผู้พิพากษาหัวหน้าศาล และผู้ว่าราชการจังหวัดที่เกี่ยวข้อง แล้วเสนอให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม เมื่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมเห็นสมควรบรรจุผู้ใดก็ให้แต่งตั้งผู้นั้นเป็นคะโต๊ะยุติธรรม..."^{๓๕}

^{๓๔} "พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ พ.ศ. ๒๔๘๗", ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม ๗๑, ตอนที่ ๖๔, (๒๖ ตุลาคม ๒๔๘๗).

^{๓๕} "ประกาศกระทรวงยุติธรรม เรื่องหลักเกณฑ์และวิธีการบรรจุ การแต่งตั้ง การเลื่อนอันดับ และการออกจากราชการของคะโต๊ะยุติธรรม ลงวันที่ ๑๓ ธันวาคม ๒๔๘๘", ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม ๖, ตอนที่ ๘๖, (๒๔ ธันวาคม ๒๔๘๘).

ดังนั้น การที่รัฐบาลได้ตรากฎหมายฉบับนี้ขึ้นมาใช้บังคับในจังหวัดชายแดนภาคใต้ นอกจากจะมีเจตนารมณ์เพื่ออำนวยความสะดวก และให้ชาวไทยมุสลิมได้รับความยุติธรรม เมื่อมีกรณีพิพาทเกี่ยวกับเรื่องครอบครัวมรดกตั้งกล่าวมาแล้วข้างต้น นับได้ว่ากฎหมายฉบับนี้เหมาะสมกลมกลืนกับขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวไทยมุสลิมเป็นอย่างมาก

๒) พระราชบัญญัติมัสยิดอิสลาม พ.ศ.๒๔๕๐

ก) เหตุผล

ตามปกติแล้ว มุสลิมทุกคนจะต้องทำพิธีกรรมไหว้วงค์อัลเลาะห์ (ละหมาด) วันละ ๕ เวลาเป็นประจำทุกวัน และทุกวันศุกร์จะต้องไปทำพิธีละหมาดที่มัสยิด^{๓๔} ซึ่งถือว่าเป็นวันสำคัญทางศาสนาอิสลาม มัสยิดนี้มีอยู่ทั่วไปในหมู่บ้านชุมชนต่าง ๆ โดยส่งเกณฑ์สัปบุรุษ ตั้งแต่ ๕๐ คนขึ้นไป ก็ตั้งเป็นมัสยิดได้ การที่มีมัสยิดส่วนใหญ่ใช้ที่ดินซึ่งมีผู้ทศิห์หรือเสียสละทรัพย์ร่วมกันซื้อที่ดิน การก่อสร้างมัสยิดก็เช่นเดียวกัน อาศัยวิธีร่วมแรงร่วมใจกันเสียสละทรัพย์และแรงงาน ที่ใครมีสัปบุรุษมากและมีฐานะก็ก่อสร้างมัสยิดที่ใหญ่โตสวยงามมาก เมื่อก่อสร้างมัสยิดขึ้นมาแล้วก็ตกเป็นของส่วนรวม ซึ่งแต่เดิมก็ไม่มีปัญหา ต่อมาที่ดินราคาสูงขึ้น มัสยิดที่ทรัพย์สินมาก มีการเบียดบังเอาทรัพย์สินของมัสยิดไปใช้ส่วนตัว มีการฟ้องร้องกล่าวโทษกันมากขึ้น เป็นการยาลแถมการคัดสินปรองคองข้อพิพาท เพราะไม่มีระเบียบข้อบังคับและผู้รับผิดชอบ รัฐบาลจึงได้ตราพระราชบัญญัติมัสยิดอิสลาม พ.ศ.๒๔๕๐ ขึ้น เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการจัดการดูแลรักษา ทำนุบำรุง และป้องกันกรณีพิพาทเรื่องทรัพย์สินของมัสยิด

^{๓๔} คำว่า "มัสยิด" หรือในบางท้องที่เรียกว่า "สุเหร่า" นี้ ตามพระราชบัญญัติมัสยิดอิสลาม พ.ศ.๒๔๕๑ มาตรา ๔ ได้วิเคราะห์ศัพท์ไว้ว่า เป็นสถานที่ซึ่งอิสลามิกชนมีสิทธิใช้เป็นที่ประกอบพิธีกรรมตามลัทธิศาสนาอิสลามในวันศุกร์เป็นปกติ

ที่มา : รุ่ง แก้วแดง, ทัศนคติของโต๊ะครูต่อการปรับปรุงปอเนาะเป็นโรงเรียน ราชภัฏสอนศาสนาอิสลาม, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๑๑, หน้า ๑๖๖.

ข) ข้อกำหนด

ตามนัยแห่งพระราชบัญญัติ^{๓๕} กำหนดให้มัสยิดต้องจดทะเบียน โดยให้โต๊ะอิหม่าม คอเต็บ และบิหลัน เป็นผู้ขอ คว้าความเห็นชอบของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด โดยยื่นคำขอต่อนายอำเภอท้องที่เพื่อเสนอต่อผู้ว่าราชการจังหวัด ซึ่งเป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายเป็นผู้รับจดทะเบียนและออกหนังสือสำคัญ มัสยิดที่จดทะเบียนแล้วมีฐานะเป็นนิติบุคคล มีกรรมการมัสยิดไม่น้อยกว่า ๗ คน แต่งตั้งและถอดถอนโดยคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด กรรมการมัสยิดนี้มีหน้าที่จัดการทั่วไปในกิจการและทรัพย์สินของมัสยิด การดำเนินงานให้เป็นไปตามเสียงข้างมาก มัสยิดใดมีสัปบุรุษน้อยหรือมีพฤติกรรมอย่างอื่น เช่น ไม่สามารถดำรงอยู่ได้ หรือเลิกร้างไป ให้กรรมการอิสลามประจำจังหวัดเป็นผู้รายงานไปยังคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยเพื่อขอคำสั่งให้เลิกมัสยิดนั้น ในกรณีที่ไม่มียกกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ให้คณะกรรมการจังหวัดเป็นผู้รายงาน เมื่อคณะกรรมการอิสลามแห่งประเทศไทยสั่งให้เลิกมัสยิดนั้นแล้ว ให้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดหรือคณะกรรมการจังหวัดแล้วแต่กรณีแจ้งไปยังสำนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งได้รับจดทะเบียนมัสยิดนั้น บรรดาทรัพย์สินของมัสยิด ซึ่งคณะกรรมการอิสลามแห่งประเทศไทยได้สั่งไปแล้วให้โอนไปยังมัสยิดที่ใกล้ที่สุด และถ้าไม่มีทางที่จะทำได้ ให้โอนไปยังนิติบุคคลหรือองค์การอื่นที่มีวัตถุประสงค์คล้ายคลึงกัน นอกจากนั้น กฎหมายฉบับนี้

^{๓๕} คำว่า "โต๊ะอิหม่าม" หมายถึง ผู้นำในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาของมุสลิมประจำมัสยิด และตามพระราชบัญญัติมัสยิดอิสลาม ๒๔๕๐ โต๊ะอิหม่ามเป็นประธานกรรมการมัสยิด

คำว่า "คอเต็บ" หมายถึง ผู้แสดงธรรมในการประกอบศาสนกิจที่มัสยิดประจำทุกวันศุกร์ และตามพระราชบัญญัติมัสยิดอิสลาม พ.ศ. ๒๔๕๐ คอเต็บคือกรรมการมัสยิด

คำว่า "บิหลัน" หมายถึง ผู้เรียกร้องให้สัปบุรุษซึ่งใกล้แก่มุสลิมที่ขึ้นทะเบียนเป็นสมาชิกประจำมัสยิดหนึ่ง ๆ มาสู่การปฏิบัติศาสนกิจในมัสยิด และตามพระราชบัญญัติมัสยิดอิสลาม พ.ศ. ๒๔๕๐ บิหลันคือกรรมการมัสยิด

ที่มา : รุ่ง แก้วแดง, ทัศนคติของโต๊ะครูต่อการปรับปรุงปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๑๑, หน้า ๑๖๖.

ยังได้บัญญัติไว้ควยว่า จังหวัดใดไม่มีคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ให้คณะกรรมการอิสลามแห่งประเทศไทยทำหน้าที่แทนคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด เว้นแต่กรณีรายงาน เลิกมีสยัคให้เป็นหน้าที่ของกรรมการจังหวัด

ค) ผลที่ได้รับ

กฎหมายฉบับนี้มีผลใช้บังคับทั้งประเทศ ไม่ว่าในท้องที่ใด หากมีชาวไทยมุสลิมเป็นจำนวนมาก และมีการก่อตั้งมีสยัคขึ้นเพื่อบำเพ็ญศาสนกิจ ก็ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายฉบับนี้ ซึ่งมีจุดมุ่งหมายที่จะคุ้มครองบรรดาผู้นับถือศาสนาอิสลามให้สามารถประกอบศาสนกิจเป็นไปด้วยความเรียบร้อย และเพื่อแสดงให้เห็นว่ารัฐบาลได้ให้สิทธิเสรีภาพแก่ประชาชนชาวไทยมุสลิมในการนับถือและปฏิบัติศาสนกิจได้โดยเสรีและด้วยความสะดวก มิได้มีการรังเกียจกีดกันการเลือกนับถือศาสนาของชาวไทยมุสลิมแต่ประเทศไทย กลับให้ความคุ้มครองอีกด้วย กฎหมายฉบับนี้ยังเกิดผลดีเป็นอย่างมากต่อชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งเป็นพลเมืองส่วนใหญ่ สามารถประกอบศาสนกิจได้โดยสะดวกและได้รับความคุ้มครอง ก่อให้เกิดความเข้าใจในเจตนาดีของทางราชการ และมีผลต่อการผสมกลมกลืนบุคคลเหล่านี้ให้มีความรู้สึกเป็นไทยรักชาติไทยอีกด้วย

ข. นโยบายที่กำหนดโดยรัฐบาล

นโยบายที่กำหนดโดยรัฐบาล ซึ่งปรากฏในรูปของมติคณะรัฐมนตรี พระราชกฤษฎีกาและโครงการของกระทรวงต่าง ๆ ซึ่งได้มอบหมายให้ส่วนภูมิภาค คือ จังหวัดชายแดนภาคใต้นำไปปฏิบัติเพื่อให้เกิดการผสมกลมกลืนขึ้นนั้นมีดังต่อไปนี้

- ๑) พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการศาสนูปถัมภ์ฝ่ายอิสลาม พ.ศ. ๒๔๘๘
- ๒) มติคณะรัฐมนตรีในการจัดตั้งนิคมสร้างตนเองพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้
- ๓) มติคณะรัฐมนตรีในการจัดตั้งคณะกรรมการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้
- ๔) มติคณะรัฐมนตรีในการจัดตั้งศูนย์ประสานงานปกครองจังหวัดชายแดนภาคใต้

^{๕๐} "พระราชบัญญัติมีสยัคอิสลาม พ.ศ. ๒๔๕๐", ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม ๒๔, ตอนที่ ๔๑, (๒ กันยายน ๒๔๕๐).

๕) มติคณะรัฐมนตรีเรื่องปอเนาะ

๖) โครงการพัฒนาการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของกระทรวง

ศึกษาธิการ

๗) โครงการพัฒนาการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของกระทรวงมหาดไทย ซึ่งประกอบด้วยโครงการหลักดังต่อไปนี้

(๑) โครงการเปิดสอนชั้นเด็กเล็กในจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ. ๒๕๑๔

(๒) โครงการปรับปรุงโรงเรียนประชาบาลให้เป็นโรงเรียนชุมชน

(๓) โครงการทุนการศึกษาระดับฝึกหัดครูของนักเรียนไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้

(๔) โครงการจัดการศึกษาผู้ใหญ่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้

(๕) โครงการจัดตั้งโทรทัศน์สาธารณะในจังหวัดชายแดนภาคใต้

๘) โครงการดำเนินงานเพื่อแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ของกระทรวงมหาดไทย ประกอบด้วยโครงการต่าง ๆ ดังนี้

(๑) โครงการธรรมจาริกอิสลาม

(๒) โครงการอบรมวิชาภาษาบาลี

(๓) โครงการศึกษาภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นของข้าราชการจังหวัด

ชายแดนภาคใต้

(๔) การแข่งขันอ่านพระคัมภีร์อัลกุรอานระหว่างประเทศ

(๕) การนำครูและนักเรียนโรงเรียนนราชนิเทศศาสนอิสลาม (โต๊ะครูปอเนาะ) เขตศึกษา ๒ เข้ามาทักษิศึกษาในกรุงเทพมหานครและจังหวัดใกล้เคียง

(๖) โครงการจัดส่งนักศึกษาชาวไทยมุสลิมจังหวัดชายแดนภาคใต้เข้ามหาวิทยาลัยและโรงเรียนนายร้อยตำรวจสามพราน

(๗) โครงการส่งเสริมการศึกษาแก่ชาวไทยมุสลิมจังหวัดชายแดนภาคใต้

(๘) โครงการส่งเสริมชาวไทยมุสลิมจังหวัดชายแดนภาคใต้เข้ารับราชการ

สำหรับรายละเอียดของแต่ละนโยบายและโครงการ จะได้อธิบายอย่างละเอียดในหัวข้อต่อไป คือ เรื่องการจัดตั้งองค์กร

๓.๒.๒ การจัดตั้งองค์กร

รัฐได้จัดตั้งองค์กรต่าง ๆ ขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้มีหน้าที่รับผิดชอบในการปฏิบัติตามนโยบายและการดำเนินงานในโครงการที่สำคัญของฝ่ายบริหาร เพื่อแก้ไขปัญหาและเสริมสร้างการผสมกลมกลืนชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้

นโยบายและโครงการต่าง ๆ ที่กำหนดโดยส่วนกลางคือ รัฐสภา รัฐบาล และกระทรวงทบวงกรมต่าง ๆ แล้วนั้น ใ้คนอบหมายให้องค์กรต่าง ๆ ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาครับผิดชอบในการดำเนินการต่อไป ซึ่งจะไ้กล่าวถึงเป็นลำดับดังนี้

๑) พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการศาสนูปถัมภ์ฝ่ายอิสลาม พ.ศ.๒๕๔๔

ก) เหตุผล

โดยเหตุที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยกำหนดให้พระมหากษัตริย์ทรงเป็นอัครศาสนูปถัมภก ดังนั้น ทุกศาสนาในราชอาณาจักรไทยจะอยู่ในชายที่ไ้รับพระมหากรุณาธิคุณที่จะสงเคราะห์อุปถัมภ์ แต่เนื่องจากศาสนาอิสลามเป็นศาสนาสำคัญศาสนาหนึ่ง และในประเทศไทยมีผู้นับถือศาสนาอิสลามเป็นจำนวนมิใช่น้อย ในฐานะที่พระมหากษัตริย์ทรงเป็นอัครศาสนูปถัมภกจึงมีพระราชประสงค์ใคร่จะสงเคราะห์และคุ้มครองผู้นับถือศาสนาอิสลามให้สามารถประกอบศาสนกิจตามประเพณีไ้ จึงตราพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการศาสนูปถัมภ์ฝ่ายอิสลาม พ.ศ.๒๕๔๔ ขึ้น และได้มีการแก้ไขโดยพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยศาสนูปถัมภ์ฝ่ายอิสลาม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๔๕

ข) ขอกำหนด

ในกฎหมายฉบับนี้กำหนดให้พระราชอำนาจแก่พระมหากษัตริย์ที่จะทรงแต่งตั้งจุฬาราชมนตรี เพื่อให้คำปรึกษาแก่กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ เกี่ยวกับการศาสนูปถัมภ์ฝ่ายอิสลาม และให้มีเงินอุดหนุนฐานะจุฬาราชมนตรีตามสมควร ให้อำนาจ

กระทรวงศึกษาธิการจัดตั้งสถานศึกษาเรียกว่า "อิสลามวิทยาลัยแห่งประเทศไทย"^{๔๑} เพื่อ
อิสลามิกชนจะได้ศึกษาและรับการอบรมในทางศาสนา ผู้สำเร็จการศึกษาจากวิทยาลัยนี้มี
สิทธิเข้ารับการเลือกเพื่อรับพระราชทานเงินทุนส่งไปเข้าศาสนจาริก ณ นครเมกกะ ตาม
จำนวนที่จะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ กำหนดขึ้นเป็นคราว ๆ นอกจากนี้ ยังกำหนดให้
รัฐบาลจัดให้มีคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย มีหน้าที่ให้คำปรึกษาหารือแก่กระ-
ทรวงศึกษาธิการและกระทรวงมหาดไทยในกิจการที่เกี่ยวกับศาสนาอิสลาม

คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยประกอบด้วย จุฬาราชมนตรี เป็นประ-
ธานกรรมการโดยตำแหน่ง และกรรมการอื่นซึ่งเป็นอิสลามิกชน มีจำนวนไม่ต่ำกว่า ๕ นาย
แต่งตั้งและถอดถอนโดยพระบรมราชโองการ ตามคำแนะนำของรัฐมนตรีว่าการกระทรวง
มหาดไทย

จังหวัดใดมีประชาชนผู้นับถือศาสนาอิสลามจำนวนมากพอสมควร กระทรวงมหาดไทย
ก็จะจัดให้มีคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด มีหน้าที่ให้คำปรึกษาหารือแก่คณะกรรมการจังหวัด
ในกิจการที่เกี่ยวกับศาสนาอิสลามในจังหวัดนั้น ประกอบด้วย ประธานกรรมการ และกรรมการ
ซึ่งเป็นอิสลามศาสนิกชน มีจำนวนไม่ต่ำกว่า ๕ นาย แต่งตั้งและถอดถอนโดยกระทรวงมหาดไทย
จังหวัดใดไม่มีกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ให้คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยทำ
หน้าที่แทน

^{๔๑} วิทยาลัยแห่งนี้ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร มีหลักสูตรการศึกษา ๕ ปี จากชั้น
มัธยมปีที่ ๖ (มศ.๓ ในปัจจุบัน) คือ ตอนต้น ๒ ปี และตอนปลาย ๓ ปี สอนวิชาศาสนา ภาษา
อาหรับ ต่างประเทศ และความรู้อื่น ๆ เทียบเท่าอนุปริญญาการศึกษา หลักสูตรนี้ใช้มาตั้งแต่ปี
พ.ศ.๒๔๘๘ และยกเลิกในปี พ.ศ.๒๔๙๘ เนื่องจากไม่มีผู้เรียนเพราะผู้สำเร็จการศึกษาแล้วหา
งานทำไม่ได้ ปัจจุบันจึงมีแต่การเรียนในหลักสูตรตอนต้น ๒ ปี ซึ่งเทียบเท่ากับการศึกษา มศ.๕
ที่มา : รุ่ง แก้วแดง, ทัศนคติของโต๊ะครูต่อการปรับปรุงปอเนาะเป็นโรงเรียน
ราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม, วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบัน
บัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๑๑, หน้า ๑๒๖.

นอกจากนี้ ยังให้อำนาจกรรมการอิสลามประจำจังหวัด จัดให้มีคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด (สุเหร่า) ด้วความเห็นชอบของคณะกรรมการจังหวัด โดยให้โต๊ะอิหม่ามเป็นประธาน^{๕๒}

ค) ผลที่ไ้รับ

การตรากฎหมายฉบับนี้ขึ้นใช้บังคับ เป็นประจักษ์พยานอีกประการหนึ่ง^{๕๓}ที่แสดงให้เห็นว่ารัฐบาลมิได้กีดกันในการนับถือศาสนาของชาวมุสลิมแต่ประการใด กลับเพิ่มการส่งเสริมและคุ้มครองชาวไทยมุสลิมให้สามารถประกอบศาสนกิจตามศรัทธาของตนได้โดยสะดวกอย่างเต็มที่ ซึ่งย่อมมีผลต่อการผสมกลมกลืนชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้บ้างไม่มากนัก

๒) การจัดตั้งนิคมสร้างตนเองพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้

ก) วัตถุประสงค์

การจัดตั้งนิคมสร้างตนเองพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีวัตถุประสงค์สำคัญคือ จากผลการสำรวจสำมะโนประชากรจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในปี พ.ศ. ๒๕๐๓ ปรากฏว่ามีประชากรทั้งสิ้น ๗๖๖,๕๓๔ คน ในจำนวนนี้เป็นผู้ที่นับถือศาสนาอิสลาม ๕๗๖,๐๘๕ คน นับถือศาสนาพุทธ ๗๐,๗๑๓ คน นอกนั้นเป็นผู้ที่นับถือศาสนาอื่น ๆ สภาพทางการเมืองการปกครองจึงอยู่ในฐานะล่อแหลมต่อการเกิดความวุ่นวายเรียกร้องจากผู้ที่มีนับถือศาสนาอิสลามในทางที่ไม่ถูกต้องควรได้โดยง่าย นอกจากนั้น สภาพทางเศรษฐกิจของจังหวัดชายแดนภาคใต้ไม่ได้มีการพัฒนาที่คึกคักสมบูรณ์หรือการเพาะปลูกพืชผลอีกเป็นจำนวนมาก ดังนั้น เพื่อให้ประชาชนจากภาคต่าง ๆ อพยพเข้าไปตั้งถิ่นฐานทำมาหากินในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งจะช่วยให้ได้มีที่ดินทำกินและอยู่อาศัยเป็นของตนเอง มีรายได้ที่แน่นอนเพียงพอที่จะอยู่ในสังคมได้ด้วยความผาสุก และเป็นการขยายพื้นที่ทำการเพาะปลูกเพิ่มมากขึ้น อันเป็นผลโดยตรงต่อการเพิ่มปริมาณผลผลิตทางการเกษตร

^{๕๒} "พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการศาสนูปถัมภ์ฝ่ายอิสลาม พ.ศ. ๒๔๘๘". ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม ๖๒, ตอนที่ ๒๖, (๘ พฤศจิกายน ๒๔๘๘) และ "พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการศาสนูปถัมภ์ฝ่ายอิสลาม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๔๘๘", ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม ๖๕, ตอนที่ ๗๗, (๓๑ ธันวาคม ๒๔๘๘).

ของประเทศในส่วนรวม จึงเป็นเหตุให้มีการจัดโครงการนิคมสร้างตนเองพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ขึ้นมา

ปัญหาการขาดดุลระหว่างราษฎรที่นับถือศาสนาพุทธกับศาสนาอิสลาม นับว่าเป็นปัญหาสำคัญทั้งในด้านการเมืองและความมั่นคงปลอดภัยต่อภูมิภาคส่วนนี้ของประเทศเป็นอย่างมาก การกำหนดมาตรการเพื่อหาทางสร้างคุณภาพของจำนวนประชาชนที่นับถือศาสนาที่กล่าวให้อยู่ในอัตราส่วนที่ใกล้เคียงกันหรือเท่ากัน จึงเป็นนโยบายที่สำคัญที่รัฐบาลจะต้องดำเนินการโดยเร่งด่วนเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว และจะก่อให้เกิดการผสมผสานกันทางวัฒนธรรมอีกด้วย ดังนั้น วิธีดำเนินงานเกี่ยวกับเรื่องนี้ซึ่งเป็นวิธีการที่ไม่กระทบกระเทือนต่อการปกครองจังหวัดชายแดนภาคใต้ และการเมืองระหว่างประเทศ ก็คือ นำที่ดินที่เป็นป่าไม่มีผู้ถือครองทำประโยชน์มาดำเนินการเพื่อรองรับราษฎรไทยที่นับถือศาสนาพุทธจากภาคต่าง ๆ ไปตั้งถิ่นฐานทำมาหากินในรูปนิคมสร้างตนเอง

คณะรัฐมนตรีจึงได้มีมติเห็นชอบเมื่อวันที่ ๓ พฤษภาคม ๒๕๐๓

ข) แนวในการดำเนินงานตามนโยบาย

เพื่อให้การดำเนินงานอพยพราษฎรจากภาคต่าง ๆ ไปทำกินในจังหวัดชายแดนภาคใต้บรรลุผลตามนโยบายของรัฐบาล กรมประชาสงเคราะห์โดยอนุมัติจากคณะรัฐมนตรีจึงได้กำหนดแผนนโยบายในการดำเนินงานตามโครงการ ดังนี้

(๑) พื้นที่ ใ้กำหนดพื้นที่ไว้ ๓ จังหวัด คือ จังหวัดยะลา นราธิวาส และสตูล สำหรับจังหวัดปัตตานีไม่มีพื้นที่แปลงใหญ่ที่สามารถจัดตั้งนิคมสร้างตนเองได้ สำหรับจังหวัดยะลาได้อนุมัติให้ใช้พื้นที่ป่าคาเนาะปูเต๊ะ บนฝั่งขวาของแม่น้ำปัตตานี ท้องที่อำเภอบันนังสตา เนื้อที่ประมาณ ๒๐๐,๐๐๐ ไร่ จังหวัดนราธิวาสได้อนุมัติให้ใช้พื้นที่ป่าสองฝั่งแม่น้ำสายบุรีในท้องที่อำเภอแว้ง เนื้อที่ประมาณ ๒๕๐,๐๐๐ ไร่ และป่าสงวนปรินยอมในท้องที่อำเภอหรือเสาะ เนื้อที่ประมาณ ๕๐,๐๐๐ ไร่ ส่วนจังหวัดสตูลได้อนุมัติให้ใช้พื้นที่ป่าอุไค-กาไคร-ควนกาหลง ในท้องที่อำเภอควนกาหลง เนื้อที่ประมาณ ๒๑๑,๕๗๐ ไร่

^{๕๓} กรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงมหาดไทย, โครงการดำเนินงานนิคมสร้างตนเองพัฒนาภาคใต้, อิศสำเนา, หน้า ๑.

ดังนั้น ในปัจจุบันจึงได้ส่งวนที่คืนไว้แล้วประมาณ ๗๐๐,๐๐๐ ไร่ ในจำนวนนี้เป็นพื้นที่ที่จัดสรรได้ประมาณ ๕๐๐,๐๐๐ ไร่

(๒) เป้าหมายในการดำเนินงาน แต่เดิมกำหนดจะจัดสรรให้ครอบครัวละ ๒๕ ไร่ แต่ภายหลังเปลี่ยนหลักการใหม่เป็นจัดสรรให้ครอบครัวละ ๑๘ ไร่ ซึ่งจะบรรจุสมาชิกได้ประมาณเกือบ ๒ ^{๕๔} เท่า ประมาณว่าจะบรรจุราษฎรเข้าทำกินได้ ๓๐,๐๐๐ ครอบครัวหรือประมาณ ๑๕๐,๐๐๐ คน

๓) คณะกรรมการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้

ก) ประวัติความเป็นมา

โดยที่ทางราชการมีนโยบายที่จะเร่งรัดพัฒนาภูมิภาคแต่ละภูมิภาคให้เจริญก้าวหน้าทั้งในด้านการเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา และสวัสดิการของประชาชน แต่เนื่องจากการดำเนินงานจากส่วนกลางยังไม่ทั่วถึงเท่าที่ควร เพราะขาดเจ้าหน้าที่ที่จะดูแลเอาใจใส่และรับผิดชอบอย่างใกล้ชิด การที่จะอาศัยแต่เพียงหน่วยราชการบริหารส่วนท้องถิ่นก็ไม่ใช่การเพียงพอ ควรจะได้มีกรรมการและผู้ทรงคุณวุฒิในระดับสูงขึ้นไป เพื่อช่วยในการเร่งรัดพัฒนาและดำเนินงานให้ประสานสอดคล้องกับนโยบายส่วนกลาง คณะรัฐมนตรีจึงได้มีมติแต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาภาคใต้ขึ้น เมื่อวันที่ ๗ มีนาคม ๒๕๐๔ โดยมี พลเอก ประภาส จารุเสถียร รองนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย เป็นประธาน ต่อมาคณะกรรมการชุดนี้ได้ถูกยุบเลิกไปตามการสิ้นสุดของคณะรัฐมนตรีชุดเดิม เมื่อวันที่ ๒ ธันวาคม ๒๕๐๖ และรัฐบาลซึ่งมีจอมพลถนอม กิตติขจร เป็นนายกรัฐมนตรี ได้มีมติแต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาภาคใต้ชุดใหม่ เมื่อวันที่ ๑๔ มกราคม ๒๕๐๗ โดยมี พันเอก ถนิก คอมนันท์รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เป็นประธานกรรมการ และกรรมการอื่น ๆ อีก ๒๘ นาย ได้ปฏิบัติงานมาจนกระทั่งมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คณะกรรมการชุดนี้ก็ได้ถูกยุบเลิกไปตามการสิ้นสุดของคณะรัฐมนตรีอีกครั้งหนึ่ง และรัฐบาลชุดต่อมาซึ่งมี จอมพลถนอม กิตติขจร เป็นนายกรัฐมนตรี ได้มีมติแต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาภาคใต้ชุดใหม่อีก เมื่อวันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๐๖ มี พันเอก

^{๕๔} กรมประชาสัมพันธ์ กระทรวงมหาดไทย, รายงานประจำปี ๒๕๐๕, หน้า ๕.

ถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เป็นประธานกรรมการ และมีกรรมการอื่น ๆ อีก ๑๕ นาย และได้เพิ่มเป็น ๒๐ นาย ต่อมา พันเอกถนัด คอมันตร์ ประธานกรรมการ ได้ขอลาออกจากตำแหน่ง และหัวหน้าคณะปฏิวัติได้แต่งตั้ง นายพจน์ สารสิน ผู้อำนวยการฝ่ายอำนวยการเศรษฐกิจ การคลัง และการอุตสาหกรรม เป็นประธานกรรมการแทน เมื่อวันที่ ๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๕ แต่คณะกรรมการชุดนี้ก็ต้องยุบเลิกไปเมื่อวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๑๖ ต่อมาในการประชุมคณะรัฐมนตรีเมื่อ ๓ กันยายน ๒๕๑๗ ที่ประชุมก็ได้มีมติให้แต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาภาคใต้ใหม่อีก โดยมีนายประกายเพชร อินทุโสภณ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม เป็นประธานกรรมการ และกรรมการอื่นอีกรวม ๒๔ นาย

ข) วัตถุประสงค์

ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในภาคใต้นั้น ศาสนาและวัฒนธรรมของประชาชนในภาคนี้ นับว่าเป็นสิ่งที่ต้องนำมาพิจารณาควบคู่ไปด้วย เพราะเป็นปัญหาในด้านการปกครอง ประชาชนนอกเขตจังหวัดชายแดนภาคใต้อันใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ที่นับถือศาสนาคริสต์และอิสลามมีเป็นส่วนน้อย ประชาชนส่วนใหญ่จึงมีภาษาพูด ขนบธรรมเนียม ประเพณี ตลอดจนการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ เช่นเดียวกับประชาชนในภาคกลาง ส่วนประชาชนในเขตจังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งได้แก่ จังหวัดสตูล ยะลา นราธิวาส และปัตตานี มีประชากรรวมทั้งสิ้นประมาณ ๑ ล้านคน นับถือศาสนาอิสลามประมาณร้อยละ ๘๐ นอกนั้นนับถือศาสนาพุทธและศาสนาอื่นอีกเล็กน้อย ประชาชนในจังหวัดเหล่านี้นิยมพูดภาษาไทยกันน้อย มักใช้ภาษามลายูท้องถิ่นกันเป็นส่วนใหญ่ นอกจากนั้นยังมีขนบธรรมเนียมประเพณีแตกต่างไปจากคนไทยในภาคอื่น ๆ ซึ่งยอมเป็นการง่ายต่อการถูกก่อกวนยุยงส่งเสริมและปลุกปั่นจากคณะบุคคลและขบวนการลัทธิต่าง ๆ รัฐบาลทุกยุคทุกสมัยจึงได้พยายามจัดรูปการปกครองเป็นพิเศษ เพื่อให้เหมาะสมกลมกลืนกับขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น โดยมุ่งผลทั้งทางการเมืองและการปกครองเป็นหลักนับมา ดังนั้นการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในภูมิภาคนี้จึงจำเป็นที่จะต้องอาศัยนโยบายของฝ่ายปกครองควบคู่ไปด้วย ^{๔๖}

^{๔๕} สำเนาบันทึกการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ ๑๖/๒๕๑๗, (๓ กันยายน ๒๕๑๗).

^{๔๖} กองเลขานุการคณะกรรมการพัฒนาภาคใต้, สรุปผลการดำเนินงานของคณะกรรมการพัฒนาภาคใต้ พ.ศ. ๒๕๐๗ - ๒๕๑๔, (อัครสำเนา), หน้า ๑ - ๓.

ค) การดำเนินงาน

ในการพัฒนาภาคใต้ คณะกรรมการได้วางแนวการพัฒนาไว้รวม ๕ ประการด้วยกัน คือ การคมนาคม การอาชีพของราษฎร การศึกษา การสาธารณสุขการ การปกครอง และสวัสดิการ

ในการดำเนินการพัฒนาภาคใต้นั้น สำหรับโครงการใหญ่ ๆ ที่เรียกว่าแผนเศรษฐกิจของชาติได้จัดไว้เป็นแผนรวม ซึ่งมีเจ้าหน้าที่กระทรวงทบวงกรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเป็นผู้ดำเนินการในความรับผิดชอบของคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ คณะกรรมการพัฒนาภาคใต้มีหน้าที่ร่วมมือช่วยเหลือและสนับสนุนการดำเนินงานตามแผนพัฒนา ส่วนใดที่มีลักษณะเป็นการเฉพาะ เรื่องหรือมีลักษณะเป็นการจำเป็นรีบด่วนหรือมีความสำคัญเป็นพิเศษ คณะกรรมการพัฒนาภาคใต้ก็จะหันมาดำเนินการ ซึ่งเป็นงานตามโครงการเสริมแผน คณะกรรมการนี้ได้รับงบประมาณเป็นพิเศษจากงบประมาณประจำปี ๆ ละ ๑๐ ล้านบาท ซึ่งบนี้คณะกรรมการได้พิจารณาจัดสรรให้จังหวัดต่าง ๆ โดยพิจารณาถึงความสำคัญของโครงการและประโยชน์ที่จะได้รับเป็นที่ตั้ง หากโครงการใดเห็นว่าเป็นผลดีที่สุดและสูงที่สุดแก่ส่วนรวมทั้งหมดโครงการนั้นหรืองานชิ้นนั้นยอมได้รับการพิจารณาให้ดำเนินการก่อน และในการพิจารณา ก็ได้อาศัยหลักฐานและข้อเท็จจริงที่คณะกรรมการได้ประสมมาเองจากข้อมูลต่าง ๆ จากความเห็นของผู้เชี่ยวชาญในสาขานั้น ๆ รวมทั้งข้อเสนอแนะของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเป็นหลักพิจารณา

๔) ศูนย์ประสานงานปกครองจังหวัดชายแดนภาคใต้

ก) เหตุผลในการจัดตั้ง

เนื่องจากพลเมืองในจังหวัดชายแดนภาคใต้นับถือศาสนาอิสลามเป็นส่วนใหญ่ มีขนบธรรมเนียมประเพณีแตกต่างไปจากภาคอื่น ๆ ของประเทศไทย มีเหตุการณ์ความเคลื่อนไหวทั้งทางการเมืองและการปกครองอันเกิดจากบุคคลบางคนปลุกปั่นยุยง พลเมืองมีการศึกษาน้อย และมีภัยคอมมิวนิสต์เข้ามาแทรกซึมอยู่ตามจุดต่าง ๆ ตามชายแดนเพิ่มมากขึ้น จนเกิดความเข้าใจผิดแก่ประชาชนทำให้หลงเชื่อผู้ยุยงไถ่กายกว่าภาคอื่น ๆ และเจ้าหน้าที่รัฐบาลบางคนยังไม่อาจเข้าถึงประชาชนได้อย่างแท้จริง ซึ่งจำเป็นต้องแก้ไขโดยรีบด่วน ประกอบกับข้อสังเกตุและข้อเสนอแนะของคณะกรรมการฝึกอบรมข้าราชการที่ใต้ทำการประเมินผลจากการ

สัมมนานักบริหารในระดับผู้ว่าราชการจังหวัด การฝึกอบรมปลัดจังหวัดและนายอำเภอ ตลอดจน
 จนาการสัมมนากรรมการจังหวัด และหัวหน้าส่วนราชการจังหวัด เฉพาะในจังหวัดชายแดนภาคใต้
 ว่าควรจัดตั้งศูนย์ขึ้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้สักแห่งหนึ่งให้ทำหน้าที่ปฐมนิเทศข้าราชการทุกระ-
 ทรวงทบวงกรมที่ส่งไปประจำในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพราะเป้าหมายและนโยบายของ
 รัฐบาลเกี่ยวกับการผสมกลมกลืนชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้จะสำเร็จไปก็ด้วยค้ำ
 อยู่ที่ว่าเจ้าหน้าที่จังหวัดเหล่านี้เป็นสำคัญที่สุด ซึ่งขึ้นอยู่กับความรู้ สถานภาพภูมิประเทศ
 เหตุการณ์ความเคลื่อนไหว จิตใจของราษฎร ตลอดจนการดำเนินงานในคานาประชาสัมพันธ์อย่าง
 มีประสิทธิภาพ จึงได้ร่างโครงการ "ศูนย์ประสานงานปกครองจังหวัดชายแดนภาคใต้"

ข) มติของคณะรัฐมนตรี

คณะรัฐมนตรีได้ประชุมปรึกษาเมื่อวันที่ ๒ มิถุนายน ๒๕๐๗ แล้ว ลงมติอนุมัติ
 หลักการ โครงการศูนย์ประสานงานปกครองจังหวัดชายแดนภาคใต้ และมอบให้กระทรวง
 มหาดไทยรีบเร่งดำเนินการตามนัยมติคณะรัฐมนตรีให้เป็นผลสำเร็จตามนโยบายด้วยดี โดย
 กรมการปกครองเป็นเจ้าหน้าที่รับผิดชอบโครงการและเริ่มดำเนินการ เมื่อวันที่ ๑๑ มกราคม
 ๒๕๐๘ เป็นต้นมา

ค) วัตถุประสงค์

โครงการนี้ได้กำหนดวัตถุประสงค์ที่สำคัญคือ เป็นศูนย์ทำการปฐมนิเทศให้แก่
 ข้าราชการทุกระดับของทุกระทรวง ทบวง กรม ที่ส่งไปประจำในจังหวัดชายแดนภาคใต้ และ
 เป็นศูนย์ทำการประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความศรัทธาเลื่อมใสของราษฎรให้บังเกิดต่อประเทศ-
 ชาติอย่างแท้จริง

ง) หน้าที่ของศูนย์ฯ

ศูนย์ประสานงานปกครองจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีหน้าที่ดังนี้

(๑) ทำการประชาสัมพันธ์ผลงาน ตลอดจนสร้างความเข้าใจ สร้างศรัทธา
 ความเลื่อมใส เพราะความนิยมในจังหวัดชายแดนภาคใต้

(๒) ทำการปฐมนิเทศ(Orientation) แก่ข้าราชการทุกระดับของทุก
 ทุกระทรวง ทบวง กรม และเจ้าหน้าที่ส่วนท้องถิ่นที่เข้าไปประจำในจังหวัดชายแดนภาคใต้หรือ

บรรจุน้ำใหม่ (เว้นตุลาการและทหาร แต่ไม่รวมสัตว์) สำหรับข้าราชการซึ่งประจำอยู่ใน
จังหวัดชายแดนภาคใต้ก่อนแล้ว หน่วยงานต้นสังกัดจะส่งมารับการปฐมนิเทศก็ได้

(๓) งานอื่นซึ่งกรมการปกครองหรือกระทรวงมหาดไทยจะได้อนุมัติหมาย

จ) การบริหารงานของศูนย์ฯ

ศูนย์ฯ มีผู้อำนวยการศูนย์ฯ เป็นหัวหน้า และในขณะนี้ศูนย์ฯ ได้แบ่งงานออกเป็น ๒ แผนก คือ แผนกประชาสัมพันธ์ และแผนกปฐมนิเทศ

ในด้านการบริหารงานของศูนย์ฯ เพื่อให้การดำเนินงานได้ผลสมความมุ่งหมาย และเป็นไปด้วยความเรียบร้อย จึงได้มีคณะกรรมการขึ้นคณะหนึ่งเรียกว่า "คณะกรรมการบริหารศูนย์ประสานงานปกครองจังหวัดชายแดนภาคใต้" มีจำนวน ๑๐ นาย ประกอบด้วย อธิบดีกรมการปกครอง เป็นประธาน รองอธิบดีกรมการปกครอง ผู้ว่าราชการจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้ทรงคุณวุฒิ หัวหน้าส่วนราชการระดับภาคหรือเขต ที่ควบคุมงานในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นกรรมการ และผู้อำนวยการศูนย์ประสานงานปกครองจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นกรรมการและเลขาธิการ

คณะกรรมการบริหารศูนย์ประสานงานปกครองจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีหน้าที่
ดังนี้คือ

- (๑) ให้คำแนะนำในการดำเนินงานของศูนย์ฯ
- (๒) กำหนดหลักสูตรและผู้บริหารในการปฐมนิเทศข้าราชการ
- (๓) เสนอแนะหน่วยงานเจ้าสังกัดย้ายข้าราชการตั้งแต่ชั้นเอกลงมาที่มีความประพฤติไม่เหมาะสมออกไปจากจังหวัดชายแดนภาคใต้

๕) ปอเนาะ (การปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม)

ก) ความทั่วไป

โดยเหตุที่จังหวัดชายแดนภาคใต้มีพื้นที่ติดต่อกับและใกล้เคียงกับเขตแดนของประเทศมาเลเซีย ประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้นับถือศาสนาอิสลามประมาณร้อยละ

๘๐ มีขนบธรรมเนียมประเพณีเป็นไปตามอิทธิพลของศาสนา แตกต่างไปจากชาวไทยที่นับถือศาสนาพุทธโดยทั่วไป ภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวันคือภาษามลายูท้องถิ่น โอกาสที่จะใช้ภาษาไทยมีน้อย เครื่องครัดในการนับถือและปฏิบัติตามหลักศาสนาอิสลาม โดยมีสถาบันสำคัญในการอบรมสั่งสอนศาสนาแก่เด็กและเยาวชนสืบเนื่องกันมาแต่โบราณเรียกว่า "ปอเนาะ" ปอเนาะเป็นสถาบันการศึกษาศาสนาอิสลามที่จัดตั้งและทำการสอนโดยโต๊ะครู ไม่มีหลักสูตรกำหนดวิชาเรียนเวลาที่สอน และการจบการศึกษา ขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถและความพอใจของโต๊ะครู นักเรียนบางคนต้องเรียนอยู่นานถึง ๑๐ ปีหรือมากกว่านั้น การเป็นโต๊ะครูก็ไม่มีหลักเกณฑ์ ไม่มีมาตรฐาน การเรียนการสอนใช้ภาษามลายู ไม่มีการสอนวิชาสามัญและภาษาไทย นักเรียนจึงพูดและใช้ภาษาไทยไม่ได้ ไม่อาจแสวงหาความรู้และวิทยาการสมัยใหม่ได้อย่างกว้างขวาง และเยาวชนของชาติบางกลุ่มขาดความสำนึกในความเป็นไทย จึงทำให้ง่ายต่อการชักจูงของนักการเมืองและบุคคลบางคนที่ต้องการแบ่งแยกดินแดนจังหวัดชายแดนภาคใต้ออกไปจากการปกครองของประเทศไทย เป็นอันตรายต่อความมั่นคงปลอดภัยของประเทศชาติเป็นอย่างยิ่ง

ข) วัตถุประสงค์

รัฐบาลได้ตระหนักถึงผลเสียหายต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้น จึงพิจารณาที่จะปรับปรุงปอเนาะให้เป็นสถานศึกษาศาสนาที่กิจการเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของบ้านเมือง จึงได้กำหนดให้มีการส่งเสริมและปรับปรุงปอเนาะเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. ๒๕๐๘ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ปอเนาะมาจกทะเบียนโดยความสมัครใจ ปอเนาะใดมาจกทะเบียนก็จะได้รับการอุปการะ ทั้งนี้เพื่อที่จะควบคุมและปรับปรุงให้ปอเนาะเป็นสถานศึกษาศาสนาที่มีสภาพดีขึ้น มีการแทรกสอนวิชาภาษาไทยและวิชาชีพเพิ่มมากขึ้นจากการเรียนการสอนแต่เฉพาะวิชาศาสนาแต่เดิม ต่อมาทางราชการได้มีเป้าหมายที่จะให้ปอเนาะมาอยู่ในความควบคุมของทางราชการ โดยใกล้ชิดและรัดกุมยิ่งขึ้น จึงมีแนวนโยบายที่จะให้มีการแปรสภาพปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์ ทั้งนี้มีวัตถุประสงค์

๘๑ ประกิจ ประจนปัจจนึก, การปรับปรุงและส่งเสริมปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๖, หน้า ง.

ประสงค์เพื่อให้สถานศึกษานี้ได้อยู่ภายใต้การควบคุมของพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ เช่นเดียวกับโรงเรียนเอกชนทั่วไป^{๔๔}

ค) นโยบายของรัฐบาล

คณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ ๑๔ มิถุนายน ๒๕๐๘ กำหนดห้ามการจัดตั้งปอเนาะขึ้นมาใหม่ ปอเนาะที่ตั้งอยู่แล้วต้องมาจดทะเบียนภายใน ๒ เดือน และให้แปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์ให้เสร็จสิ้นภายในระยะเวลา ๓ - ๕ ปี

ง) การดำเนินงานและผลการดำเนินงาน

(๑) การดำเนินการแก้ไขปัญหาเรื่องปอเนาะนั้น ในปี พ.ศ. ๒๕๐๘ กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้ "ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะในภาคศึกษา ๒ พ.ศ. ๒๕๐๘" เป้าหมายสำคัญของระเบียบนี้ก็คือ เพื่อให้สถานศึกษาปอเนาะได้มาอยู่ในความควบคุมของทางราชการโดยการจดทะเบียน และให้มีการปรับปรุงการจัดสถานศึกษาและการสอนให้ดียิ่งขึ้น มีไขปลอยให้โต๊ะครูจัดการสอนตามอำเภอใจ มาตรการสำคัญที่ใช้ในการดำเนินการตามระเบียบนี้ก็คือ การให้การอุดหนุนทางการเงินและวัสดุอุปกรณ์การศึกษา แต่การดำเนินงานการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะของทางราชการในขั้นต้นนี้ยังมีลักษณะหละหลวม กล่าวคือ การให้ปอเนาะมาจดทะเบียนเพื่อควบคุมในเรื่องของจำนวนนั้น มิได้เป็นการบังคับเพียงแต่ให้มาจดทะเบียนตามความสมัครใจ นอกจากนี้ในด้านการสนับสนุนทางการเงิน วัสดุอุปกรณ์ และครูช่วยสอนภาษาไทยยังมีจำนวนจำกัดมาก ยกเว้นการกำหนดให้มีการพระราชทานรางวัลแก่ปอเนาะที่จัดการศึกษาได้ดีตามหลักเกณฑ์ที่กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนด โดยแบ่งรางวัลออกเป็น ๔ อันดับ คือ อันดับพิเศษ เงินรางวัล ๑๐,๐๐๐ บาท อันดับหนึ่ง เงินรางวัล ๕,๐๐๐ บาท อันดับที่สอง เงินรางวัล ๓,๐๐๐ บาท และอันดับชมเชย เงินรางวัล ๑,๐๐๐ บาท ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการได้จัดให้โต๊ะครูเจ้าของปอเนาะที่ได้รับรางวัลเข้าเฝ้าและรับพระราชทานรางวัลจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นประจำทุกปีมาจนกระทั่งถึงปัจจุบัน เป็น

^{๔๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ง - จ.

^{๔๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า จ.

ที่น่าสังเกตว่าการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะนี้ ทางราชการไม่มีนโยบายที่จะให้ปอเนาะเป็นสถานสอนวิชาภาษาไทยและวิชาชีพเพิ่มขึ้นจากเดิมที่สอนแต่ศาสนา ภาษาอาหรับ และภาษามลายู และนโยบายในการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะนั้นทางราชการได้ให้การอุปการะเป็นเครื่องมือในการควบคุมสถานศึกษาปอเนาะต่อไป^{๕๐}

(๒) ในปี พ.ศ. ๒๕๐๘ รัฐบาลได้มีเป้าหมายที่จะให้ปอเนาะมาอยู่ในความควบคุมดูแลของทางราชการโดยใกล้ชิดและรัดกุมยิ่งขึ้น โดยมีแนวนโยบายที่จะให้มีการแปรสภาพสถานศึกษาปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎร์ เพื่อที่จะให้สถานศึกษาประเภทนี้อยู่ภายใต้การควบคุมของพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ เช่นเดียวกับสถานศึกษาของเอกชนทั่วไป กระทรวงศึกษาธิการจึงจัดทำโครงการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม และได้นำเสนอคณะกรรมการพัฒนาภาคใต้พิจารณา คณะกรรมการพัฒนาภาคใต้ได้อนุมัติเงินงบประมาณภาคใต้ประจำปีงบประมาณ ๒๕๐๘ เป็นจำนวนเงิน ๒๐๐,๐๐๐ บาท โดยให้เริ่มดำเนินการแปรสภาพปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์จำนวน ๒๐ แห่ง ส่วนนี้ต่อไปขอให้ตั้งงบประมาณทางกระทรวงศึกษาธิการ^{๕๑}

(๓) ทอมหากระทรวงศึกษาธิการได้เสนอ "โครงการปรับปรุงปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม พ.ศ. ๒๕๐๘ - ๒๕๑๐" ต่อนายกรัฐมนตรี โครงการนี้ได้กำหนดแนวนโยบายที่ต้องการให้มีการแปรสภาพปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์ ตามพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ อยู่ในความควบคุมของทางราชการ แต่การดำเนินการในขั้นนี้ยังไม่ได้มีการบังคับแต่อย่างใด ไทคงเป็นไปตามความสมัครใจของโต๊ะครู ปอเนาะใดที่สมัครใจจะแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์ ทางราชการจะช่วยเหลือให้การสนับสนุนทั้งในด้านครูช่วยสอน อุปกรณ์การเรียนการสอน และเงินอุดหนุน เป็นที่น่าสังเกตว่าทางราชการคงใช้นโยบายการให้การอุปการะเป็นเครื่องมือสำคัญในการชักชวนและผลักดันให้ปอเนาะมาอยู่ในความควบคุมของทางราชการ และที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ แนวนโยบายที่จะให้มีการแปรสภาพปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามนี้ ทางราชการได้แทรกการเรียนการสอนวิชาสามัญและวิชาชีพเข้าไปในโรงเรียน

^{๕๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๐๓ - ๒๐๔.

^{๕๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๐๔.

เหล่านี้ด้วย มีข้อปดอยให้มีการสอนศาสนาอิสลาม ภาษาอาหรับ และภาษามลายูแต่เพียงอย่างเดียว แต่การดำเนินการชั้นนี้ก็ยังไม่บรรลุผลสำเร็จเป็นที่น่าพอใจเพราะยังมีได้มีการบังคับแต่ให้เป็นไปตามความสมัครใจ จึงปรากฏว่ามีปอเนาะอีกเป็นจำนวนมากไม่ได้แปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์ ในขณะที่การดำเนินการตามโครงการปรับปรุงปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม พ.ศ.๒๕๐๔ - ๒๕๑๑ ยังไม่ได้เสร็จสิ้นลง ในปี พ.ศ.๒๕๐๕ รัฐบาลได้กำหนดนโยบายเกี่ยวกับปอเนาะรวม ๒ ประการตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อ ๑๔ มิถุนายน ๒๕๐๕ คือ มีให้มีการจัดตั้งปอเนาะขึ้นมาใหม่ ปอเนาะที่ตั้งอยู่แล้วให้มาจดทะเบียนภายใน ๖ เดือน และให้แปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์ให้เสร็จสิ้นภายใน ๓ - ๕ ปี วัตถุประสงค์ของนโยบายดังกล่าวก็เพื่อเลิกเลิกการจักระบบการศึกษาศาสนาในลักษณะปอเนาะ และเพื่อให้มีการจักระบบการศึกษาศาสนาที่ถูกต้องเป็นประโยชน์สอดคล้องกับสภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และการปกครอง โดยให้อยู่ในความควบคุมของทางราชการ กระทรวงศึกษาธิการและกระทรวงมหาดไทยได้ร่วมมือกันดำเนินการให้ปอเนาะมาจดทะเบียน และแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์ตามมติคณะรัฐมนตรี^{๕๒}

(๔) ผลการดำเนินการแปรสภาพปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม เมื่อนับระยะเวลาที่กำหนดตามมติคณะรัฐมนตรี คือ วันที่ ๑๕ มิถุนายน ๒๕๑๔ แล้ว ปรากฏว่ามีจำนวนทั้งสิ้น ๕๐๕ แห่ง ได้ขอจัดตั้งเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามจำนวน ๔๒๒ แห่ง ส่วนปอเนาะที่ไม่ได้แปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามอีกจำนวน ๑๐๘ แห่ง ซึ่งต้องสลายตัวไปตามมติคณะรัฐมนตรีนั้น กระทรวงศึกษาธิการได้ช่วยเหลือช่วยให้ดำเนินการต่อไปชั่วระยะเวลาหนึ่ง โดยให้มาทำคำรับรองกับกระทรวงศึกษาธิการว่าจะยุบเลิกสลายตัวไปในระยะเวลาที่กำหนด กระทรวงศึกษาธิการถือว่าดำเนินการแปรสภาพปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามได้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายของนโยบายที่กำหนดให้ปอเนาะแปรสภาพให้หมดสิ้นภายในวันที่ ๑๕ มิถุนายน ๒๕๑๖ และตามรายงานของกระทรวงศึกษาธิการ ปรากฏว่าไม่มีการจัดตั้งปอเนาะขึ้นมาใหม่อีก อย่างไรก็ตาม ถ้าพิจารณาในแง่วัตถุประสงค์ของนโยบายของรัฐบาลแล้ว การดำเนินงานของกระทรวงศึกษาธิการน่าจะยังไม่บรรลุผลสำเร็จ

^{๕๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๐๕.

ตามนโยบายอย่างแท้จริง เพราะยังมีปอเนาะที่ไม่ยอมแปรสภาพเหลืออยู่ถึง ๑๐๘ แห่ง ซึ่ง
กระทรวงศึกษาธิการยังไม่ได้นำดำเนินการโดยเค็ดขาคานอำนาจของพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์
ทั้งนี้เพราะกระทรวงศึกษาธิการขาดอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ที่จะเข้าไปตรวจตราควบคุมดูแลได้
อย่างทั่วถึง เพราะปอเนาะเหล่านี้ส่วนใหญ่อยู่ในบริเวณท้องที่ที่อยู่ห่างไกลคมนาคมเข้าไปถึงได้
ยากลำบาก และปอเนาะที่ไม่ยอมแปรสภาพใคมาทำคำรับรองกับกระทรวงศึกษาธิการว่าจะยุบ
เลิกสลายตัว ไม่ประสงค์จะดำเนินการอยู่ต่อไป^{๕๓}

(๕) สำหรับเป้าหมายของกระทรวงศึกษาธิการที่ต้องการให้โรงเรียนที่แปรสภาพ
มาจากปอเนาะได้มีการสอนวิชาสามัญเช่นเดียวกับโรงเรียนธรรมดาทั่ว ๆ ไป และมีการสอน
วิชาชีพด้วย ทั้งนี้เพื่อแก้ปัญหาในการที่ประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ไม่นิยมพูดและใช้ภาษา
ไทย มีทัศนคติไม่ถูกต้องต่อรัฐบาล และถูกยุยงปลุกปั่นจากฝ่ายตรงข้ามนั้น การดำเนินงานใน
เรื่องนี้จะยังไม่บรรลุผลสำเร็จเท่าที่ควร เพราะยังมีโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามอีก
ประมาณร้อยละ ๔๔.๖ ที่สอนแต่วิชาศาสนา ภาษาอาหรับ และภาษามลายูแต่เพียงอย่างเดียว
นอกจากนั้นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามที่ขออนุญาตสอนวิชาศาสนาอิสลาม วิชาสามัญและ
วิชาชีพควบคู่กันไปด้วยนั้น ก็ยังมีปัญหาในเรื่องคุณภาพ การจัดการศึกษา มาตรฐานการเรียน
การวัดผลอีกเป็นจำนวนมาก

ดังนั้น กระทรวงศึกษาธิการจึงได้กำหนดโครงการปรับปรุงส่งเสริมโรงเรียน
ราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม พ.ศ. ๒๕๑๔ - ๒๕๑๕ ขึ้นอีก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาโรงเรียน-
ราษฎร์สอนศาสนาอิสลามให้มีคุณภาพในการจัดการศึกษาและการจัดทำเนกิจการก็ขึ้นเมื่อกำหนด
ระยะเวลาการดำเนินการตามนโยบายของรัฐบาล ในการให้ปอเนาะแปรสภาพเป็นโรงเรียน-
ราษฎร์สอนศาสนาอิสลามได้เสร็จสิ้นลงแล้ว นำหนักการดำเนินงานในขั้นนี้จึงอยู่ที่การปรับปรุง
วิธีการจัดการศึกษา โดยเฉพาะการสนับสนุนส่งเสริมให้มีการแทรกสอนวิชาสามัญและวิชาชีพให้
มากขึ้น กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดแผนปฏิบัติการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนา
อิสลามเป็นรายปี โดยได้กำหนดโครงการและการดำเนินงานปรับปรุงส่งเสริมโรงเรียนราษฎร์
สอนศาสนาอิสลามทั้งในด้านการประชุม การสัมมนา การอบรม และการตรวจนิเทศการศึกษา

^{๕๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า bob - bo๗.

ของโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม และได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการปรับปรุงโรงเรียน
 ราษฎร์สอนศาสนาอิสลามขึ้นเพื่อพิจารณาหลักการ วางแผนการปรับปรุง และกำหนดวิธีดำเนินการ
 การปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามเสนอต่อกระทรวงศึกษาธิการ โดยได้รับอนุมัติ
 จากคณะปฏิวัติให้จัดตั้งขึ้นเป็นครั้งแรก เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๕ ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๑๖ กระทรวง
 ศึกษาธิการก็ได้รับอนุมัติจากคณะรัฐมนตรีให้ตั้งคณะกรรมการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอน
 ศาสนาอิสลามขึ้นใหม่ คณะกรรมการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามได้กำหนด
 กิจกรรมต่าง ๆ ในโครงการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามหลายประการ^{๕๔}

๖) โครงการพัฒนาการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของกระทรวงศึกษาธิการ

ก) ความทั่วไป

การศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้มีปัญหาพิเศษไปจากภาคอื่น และมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับการปกครองด้วย ทั้งนี้เนื่องด้วยประชาชนไทยมุสลิมเป็นจำนวนมากไม่
 รู้ภาษาไทยและขาดความรู้ความเข้าใจในวัฒนธรรมและประเพณีของประเทศ จุดหมายส่วน
 รวมของแผนการศึกษาแห่งชาติก็เพื่อให้ความรู้ทางด้านวิชาการทั้งในค่านหนังสือและวิชาชีพแก่
 เยาวชนโดยทั่วถึงและโดยมีประสิทธิภาพ อีกประการหนึ่งซึ่งมีความไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากันได้แก่
 การอบรมโดยหวังผลในระยะยาวว่า ประชาชนทุกเชื้อชาติทุกศาสนาในภูมิภาคนี้จะได้รู้และ
 เข้าใจในความเป็นไทยของตนโดยสมบูรณ์ มิได้มีข้อแตกต่างไปจากประชาชนรวมชาติในภูมิภาค
 อื่นแต่ประการใด^{๕๕}

ในระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๔๖ - ๒๕๐๐ ได้มีผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารการ
 ศึกษาชั้นสูงของกระทรวงศึกษาธิการได้เสนอแนะเพื่อแก้ไขปัญหการศึกษาในจังหวัดชายแดน
 ภาคใต้ไว้อย่างพอ ได้มีการสำรวจ มีการเขียนรายงานและโครงการ เสนอแนะต่อกระทรวง
 ศึกษาธิการ และได้มีการแก้ไขปัญหามางอย่าง เช่น

^{๕๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๐๘.

^{๕๕} สติศย์ แสงศรี, เรื่องเดิม, หน้า ๑๑๘.

(๑) ได้มีการสัมมนาและมีการอบรมครูที่จังหวัดยะลา เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๕ และ ๒๔๙๗ ถึงวิธีสอนภาษาที่สอง และเสนอแนะวิธีการใหม่ ๆ เพื่อทดลองใช้ในการสอนภาษาไทยแก่เด็กพูดไทยไม่ได้

(๒) ได้มีการมอบหมายให้ผู้ที่ เป็นผู้เข้าใจสถานภาพในการศึกษาในท้องถิ่นนี้ดี และเป็นผู้บริหารศึกษาในท้องถิ่น ให้แต่งตั้งารการสอนภาษาไทยและภาษามลายูแก่เด็กในจังหวัดชายแดนภาคใต้

(๓) ได้มีการเตรียมผู้เชี่ยวชาญเพื่อแก้ไขปัญหการศึกษา มีการส่งผู้บริหารการศึกษาในระดับจังหวัดและระดับภาคไปดูการบริหารการศึกษา และการแก้ไขปัญหาการสอน ๒ ภาษา ในประเทศซึ่งมีปัญหาล้ายคลึงกับประเทศไทย เช่น ประเทศฟิลิปปินส์ มาเลเซีย ปอร์โตริโก และรัฐนิวเม็กซิโกในสหรัฐอเมริกา

(๔) นักการศึกษาต่าง ๆ เหล่านี้เมื่อกลับมาได้เตรียมการแก้ไขปัญหาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยทำเป็นโครงการเสนอแนะต่อกระทรวงศึกษาธิการ

ในปี พ.ศ. ๒๕๐๐ กระทรวงศึกษาธิการจึงได้วางโครงการพัฒนาการศึกษา โดยแบ่งการศึกษาในประเทศไทยออกเป็น ๑๒ ภาค และจังหวัดชายแดนภาคใต้ทั้ง ๔ จังหวัด รวมเข้าอยู่ในภาคศึกษา ๒ และตั้งศูนย์ภาคศึกษาที่จังหวัดยะลา ศูนย์พัฒนาการศึกษาภาคศึกษา ๒ นี้ ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นสำนักงานภาคศึกษา ๒ และปัจจุบันเปลี่ยนเป็นสำนักงานศึกษาธิการเขต ๒

ข) แนวการปฏิบัติงานของสำนักงานศึกษาธิการเขต ๒

สำนักงานศึกษาธิการเขต ๒ มีแนวทางในการปฏิบัติงานดังนี้^{๕๗}

(๑) มุ่งปลูกฝังทัศนคติและทักษะในการใช้ภาษาไทย เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ประมาณ ๔๐ เปอร์เซ็นต์ ไม่นิยมพูดภาษาไทยในชีวิตประจำวัน โดยเฉลี่ยพูดภาษาไทยพอเข้าใจได้เพียงประมาณ ๓๐ เปอร์เซ็นต์ แต่ใช้ภาษามลายูเป็นสื่อในการติดต่อ เขตจึงเน้นหนักในอันที่จะส่งเสริมภาษาไทยและการใช้ภาษาไทยให้แพร่หลาย

^{๕๖} สำนักงานศึกษาธิการเขต ๒, สำนักงานศึกษาธิการเขต ๒, อักส์นา, หน้า ๒ - ๓.

^{๕๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑ - ๓.

ออกไปสู่ประชาชนในภูมิภาคนี้ ควบคู่การเร่งรัดและปรับปรุงการสอนภาษาไทยแก่เด็กเริ่มเรียน
ซึ่งไม่รู้อาษาไทย ให้พูดไทยได้ก่อนเข้าเรียน และจัดกิจกรรมเท่าที่งบประมาณจะอำนวยเพื่อ
ส่งเสริมการอ่านการฟังภาษาไทย ควบคู่การจัดห้องสมุด นิทรรศการหนังสือ และออกอากาศ
รายการวิทยุโรงเรียน และการศึกษาปริทัศน์

(๒) ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม มีวัฒนธรรมขนบธรรมเนียม
ประเพณีแตกต่างไปจากประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ เขต ๒ จึงมุ่งส่งเสริมการศึกษาหา
ความรู้ทางศาสนาอิสลามของประชากรเหล่านี้ ควบคู่การปรับปรุงส่งเสริมและสนับสนุนกิจการ
ของโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้

(๓) ประชากรส่วนใหญ่อยู่ในชนบทและห่างไกลความเจริญ ยังยึดมั่นในความ
เชื่อถือเก่า ๆ ยังขาดความสำนึกในเรื่องความเป็นไทย เขต ๒ จึงมุ่งส่งเสริมให้ประชาชนมี
ความสำนึกในเรื่องชาติไทย มีความจงรักภักดีในองค์พระประมุขของชาติอย่างมั่นคง และมี
ความสามัคคีกลมเกลียวในระหว่างกลุ่มชนที่มีศาสนา ภาษา และความเป็นอยู่แตกต่างกัน โดย
ใช้ภาษาและกิจกรรมทางการศึกษาเป็นเครื่องมือ

ค) การดำเนินงานของสำนักงานศึกษาธิการ เขต ๒

การดำเนินงานของสำนักงานศึกษาธิการ เขต ๒ แบ่งออกเป็นประเภทได้

ดังนี้ ๕๔

(๑) งานประชุมสัมมนาและอบรม เป็นงานที่มุ่งชักชวนความเข้าใจและแนว
ทางปฏิบัติงานของครูและเจ้าหน้าที่การศึกษาทุกฝ่าย ทุกระดับในเขต เพื่อปรับปรุงและยกระดับ
มาตรฐานการศึกษาของเขตทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ

(๒) งานนิเทศและตรวจการศึกษา กรมกองต่าง ๆ ที่มีส่วนร่วมในการจัด
การศึกษาระดับต่าง ๆ ในเขต ๒ ได้ส่งเจ้าหน้าที่และศึกษานิเทศก์มาประจำอยู่ที่เขต เพื่อการ
นิเทศและตรวจการศึกษาร่วมกับผู้ตรวจการศึกษา ในทุกระดับการศึกษา เป็นความพยายามที่จะ
ดำเนินงานปรับปรุงส่งเสริมคุณภาพของการศึกษาให้บรรลุตามเป้าหมายของทางราชการ

(๓) งานวิจัย เพื่อส่งเสริมสนับสนุนการปฏิบัติงานในการประชุมสัมมนา
ฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ ครู และการนิเทศการศึกษา ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ลดปริมาณการสูญเปล่า

ทางการศึกษา เขต ๒ จึงมีหน้าที่วิจัยการศึกษา เพื่อรวบรวมข้อมูล และสาเหตุปัญหาต่าง ๆ สำหรับใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานของเขตต่อไป

(๔) งานทดลอง เขต ๒ ได้จัดให้มีการทดลองค้นคว้าเทคนิคการสอนแบบใหม่ ๆ ขึ้นในโรงเรียนตัวอย่างของเขต เพื่อศึกษาแนวทางที่จะนำไปใช้ในโรงเรียนในความรับผิดชอบของเขตต่อไป

(๕) การผลิตหนังสือ แบบเรียน และอุปกรณ์การสอน เขต ๒ ทำหน้าที่เป็นเสมือนศูนย์วิชาการ สำหรับการจัดการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ จึงเน้นในการผลิตหนังสือแบบเรียนและวัสดุทางการศึกษาที่สอดคล้องกับการดำเนินงานของเขต และเป้าหมายของทางราชการ ส่งไปให้โรงเรียนต่าง ๆ เพื่อใช้ในการเรียนการสอนอย่างทั่วถึง โดยที่เขตได้รับความช่วยเหลือจากรัฐบาลไทยและรัฐบาลอเมริกัน จัดสร้างโรงพิมพ์ขึ้นที่เขตเพื่อดำเนินงานนี้

ง) โครงการที่สำคัญที่สำนักงานศึกษาธิการเขต ๒ ได้ดำเนินงานไปแล้ว

โครงการที่ได้ทำไปแล้ว แบ่งออกเป็น ๒ ลักษณะ คือ ^{๕๕}

๑) งานซึ่งมุ่งส่งเสริมความมั่นคงและความเป็นเอกภาพของประเทศ ซึ่งมีงานที่สำคัญและทำต่อเนื่องทุกปี ได้แก่

- (๑) โครงการสอนภาษาไทยแก่เด็ก เริ่มเรียนที่พูดภาษาไทยไม่ได้
- (๒) โครงการปรับปรุงปอเนาะให้แปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม
- (๓) โครงการปรับปรุงส่งเสริมการศึกษามุสลิม
- (๔) โครงการให้ทุนอุดหนุนการศึกษานักเรียนไทยมุสลิม
- (๕) โครงการประชุมสัมมนาโต๊ะครูปอเนาะเพื่อรับพระราชทานเงินรางวัล

๒) งานซึ่งมุ่งยกระดับคุณภาพของการศึกษา ที่สำคัญได้แก่

- (๑) โครงการวิจัยด้านการจัดการศึกษาทุกระดับ

- (๒) โครงการทดลองการสอนเป็นทีม
- (๓) โครงการวิทยุโรงเรียน
- (๔) โครงการนิเทศการศึกษา
- (๕) โครงการตั้งศูนย์วิชาการ
- (๖) โครงการประชุมอบรมสัมมนาครู

เขตได้ปฏิบัติงานตามโครงการให้ประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในระดับกระทรวง ทบวง กรม ภาค จังหวัด อำเภอ และโรงเรียน และขจัดความขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่การศึกษาหน่วยต่าง ๆ

๓) โครงการพัฒนาการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของกระทรวงมหาดไทย

แม้ว่ารัฐบาลจะได้ดำเนินการพัฒนาการศึกษาและส่งเสริมให้ประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้รู้และใช้ภาษาไทยให้มากขึ้นมาเป็นเวลานานแล้ว แต่ก็ยังไม่ปรากฏผลเป็นที่น่าพอใจ เพราะยังมีประชาชนอีกเป็นจำนวนมากไม่สามารถพูดภาษาไทยได้ ก่อให้เกิดปัญหาทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม รัฐบาลจึงได้มอบให้กระทรวงมหาดไทยจัดทำโครงการปรับปรุงแก้ไขการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ขึ้นโดยเฉพาะ เพื่อพัฒนาการศึกษาทุกระดับในภูมิภาคนี้ให้ยังเกิดผลดียิ่งขึ้น ซึ่งกระทรวงมหาดไทยได้จัดทำโครงการต่าง ๆ เสร็จเรียบร้อยแล้วรวม ๕ โครงการ คือ โครงการเปิดสอนชั้นเด็กเล็กในจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ.๒๕๑๔ โครงการปรับปรุงโรงเรียนประชาบาลให้เป็นโรงเรียนชุมชน โครงการทุนการศึกษาระดับฝึกหัดครูของนักเรียนไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โครงการจัดการศึกษาผู้ใหญ่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ และโครงการจัดตั้งโทรทัศน์สาธารณะในจังหวัดชายแดนภาคใต้

ก) โครงการเปิดสอนชั้นเด็กเล็กในจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ.๒๕๑๔

๑) โครงการเดิม

(๑) กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ได้มีโครงการจัดชั้นเด็กเล็กในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ระยะเวลา ๑๐ ปี (พ.ศ.๒๕๐๖ - ๒๕๑๕)

(๒) สำนักงานศึกษาธิการเขต ๒ ได้ดำเนินงานเปิดชั้นทดลองตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๖ - ๒๕๑๒ มีโรงเรียนที่เปิดชั้นทดลองไปแล้ว ๔๑ โรงเรียน ยังเหลือที่ไม่ได้เปิดสอนอีก ๕๔๒ โรงเรียน

(๓) เมื่อการศึกษาประชาบาลได้ออนให้แก่องค์การบริหารส่วนจังหวัดแล้ว องค์การบริหารส่วนจังหวัดมีหน้าที่เฉพาะการศึกษาในเกณฑ์บังคับ (ป.๑ - ป.๓) ไม่รวมถึงการศึกษาของเด็กเล็กด้วย

๒) โครงการใหม่

(๑) กระทรวงมหาดไทยได้วางโครงการเปิดสอนชั้นเด็กเล็กในจังหวัดชายแดนภาคใต้ขึ้น เริ่มตั้งแต่ปีการศึกษา ๒๕๑๔ - ๒๕๑๕ รวม ๒ ปี โดยให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดในจังหวัดชายแดนภาคใต้ดำเนินการต่อจากกรมสามัญศึกษา

(๒) กำหนดหลักการให้กรมการปกครองให้ความสนับสนุนด้านอาคารเรียน ครู และอุปกรณ์ กรมสามัญศึกษาให้ความร่วมมือในด้านวิชาการและการอบรมครู กรมการฝึกหัดครูให้ความร่วมมือในด้านการผลิตครูสอนชั้นเด็กเล็ก

(๓) ผู้รับผิดชอบโครงการนี้ ได้แก่ กองการศึกษาประชาบาล กรมการปกครอง

๓) วัตถุประสงค์

เพื่อแก้ปัญหาเด็กไทยมุสลิมที่พูดภาษาไทยไม่ได้ ให้รู้ภาษาไทยและใช้ภาษาไทยอยู่เป็นประจำ เป็นการเตรียมเด็กให้พร้อมที่จะเรียนในชั้นประถมศึกษา และเรียนต่อในชั้นสูง ๆ ใต้ออกไป นอกจากนี้ ยังเป็นการยกระดับมาตรฐานการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ และเพื่อประโยชน์ทางด้าน การปกครองและการเมืองอีกด้วย

๔) การดำเนินงาน

(๑) ดำเนินงานในจังหวัดชายแดนภาคใต้ทุกโรงเรียน โดยเปิดชั้นเรียนเพิ่มขึ้นปีละ ๑๐๐ โรงเรียน และจัดหลักสูตรให้มัธยมชั้นเด็กเล็ก ๑ ปี หักพูดภาษาไทย และมีชั้น ป.๑ - ๔ อีก ๔ ปี รวมทั้งสิ้น ๕ ปี

(๒) เพิ่มครูสำหรับชั้นเด็กเล็ก ๑ คน ทุกโรงเรียน ครูมีวุฒิต่างๆ ทั่วประเทศนิยัตการการศึกษา

(๓) โรงเรียนที่จะเปิดสอนชั้นเด็กเล็กถึงเกณฑ์ มีเด็กไทยมุสลิมที่พูดไทยไม่ได้อย่างน้อย ๕๐ เปอร์เซนต์

(๔) องค์การบริหารส่วนจังหวัดแต่ละจังหวัดได้พิจารณาวางโครงการและแผนปฏิบัติเกี่ยวกับการเปิดสอนชั้นเด็กเล็กให้สอดคล้องกับโครงการนี้

๕) งบประมาณ

กรมการปกครองจัดหาเงินอุดหนุนให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดในจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้เปิดสอนชั้นเด็กเล็ก ซึ่งยังเหลืออยู่อีก ๕๔๒ โรงเรียน ให้เปิดชั้นเด็กเล็กเพิ่มขึ้นปีละ ๑๐๐ โรงเรียน ตามโครงการ ๒ ปี จะมีชั้นเด็กเล็กทุกโรงเรียน และใช้งบประมาณดำเนินการปีละ ๔,๑๓๐,๐๐๐ บาท

ข) โครงการปรับปรุงโรงเรียนประชาบาลให้เป็นโรงเรียนชุมชน

โครงการปรับปรุงโรงเรียนประชาบาลให้เป็นโรงเรียนชุมชนนี้ ได้รับอนุมัติในหลักการจากคณะรัฐมนตรี เมื่อ ๒๒ สิงหาคม ๒๕๑๒ และได้ผนวกเข้าไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ระยะที่ ๓ (๒๕๑๕ - ๒๕๑๙) แล้ว แต่เป้าหมายในการปรับปรุงโรงเรียนประชาบาลให้เป็นโรงเรียนชุมชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้น้อย เพราะมีปัญหาและลักษณะพิเศษกว่าภูมิภาคอื่น ๆ จึงสมควรอย่างยิ่งที่จะได้ดำเนินการตามโครงการนี้ให้ครอบคลุมโรงเรียนทุกโรงเรียนภายในท้ายปีของแผนดังกล่าว (๒๕๑๙)

๑) ลักษณะของโรงเรียนชุมชน

โรงเรียนชุมชนเป็นโรงเรียนเพื่อประชาชนทุกเพศ ทุกวัย ซึ่งมีชั้นเรียนสอนเด็กในวัยเรียนเท่านั้น แต่ยังสอนรวมถึงผู้ใหญ่ และยอมให้ประชาชนเข้ามาใช้บริการทางการศึกษา และใช้บริการต่าง ๆ ที่โรงเรียนมีอยู่อีกด้วย เพราะถือว่าชุมชนมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของกิจกรรมทางการศึกษาที่จัดขึ้นจะสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน โดยโรงเรียนพยายามนำทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาใช้ให้เป็นประโยชน์มากที่สุด ในการดำเนินงานของโรงเรียนชุมชนนั้นใช้วิธีการตามระบอบประชาธิปไตย

^{๒๐} กรมการปกครอง, "โครงการเปิดสอนชั้นเด็กเล็กในจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ. ๒๕๑๔", (อัครสำเนา), ไม่ปรากฏเลขหน้า.

๒) หลักการ

(๑) องค์การบริหารส่วนจังหวัดเป็นผู้ดำเนินการปรับปรุงโรงเรียนประชาบาลในสังกัดให้เป็นโรงเรียนชุมชน โดยยึดหลักการช่วยตัวเองเป็นสำคัญ และให้มีการประสานงานอย่างใกล้ชิดกับหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง

(๒) ปรับปรุงโรงเรียนประชาบาลขององค์การบริหารส่วนจังหวัดให้เป็นโรงเรียนชุมชนทุกโรงเรียน แบ่งการดำเนินงานออกเป็นระยะ ๆ ตามกำลังความสามารถของแต่ละท้องถิ่น

(๓) ในระยะเริ่มต้นขององค์การบริหาร ให้จังหวัดคัดเลือกโรงเรียนประชาบาลปรับปรุงเป็นโรงเรียนชุมชนอำเภอและกิ่งอำเภอ ๆ ละ ๑ โรงเรียน เพื่อศึกษาหาข้อมูลแล้วนำไปปรับปรุงเพื่อขยายงานในปีต่อไป

(๔) กรมการปกครองเป็นผู้ประสานงานกับหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง

(๕) การดำเนินการจัดโรงเรียนชุมชนให้ดำเนินการควบคู่ไปกับการจัดการศึกษาผู้ใหญ่ของกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ และหน่วยงานอื่น ๆ

๓) วัตถุประสงค์ของโครงการ

วัตถุประสงค์ของโครงการก็เป็นไปตามลักษณะของโรงเรียนชุมชน

๔) วิธีการดำเนินการ

แบ่งการดำเนินการออกเป็น ๓ ขั้นตอน คือ ขั้นตอนเตรียมการเป็นหน้าที่ของส่วนกลาง คือ กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย เป็นผู้ประสานงานกับหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง และองค์การบริหารส่วนจังหวัด ขั้นตอนปฏิบัติการเป็นหน้าที่ของคณะกรรมการโรงเรียนที่จะจัดทำแผนและดำเนินการ และขั้นประเมินผล โดยให้โรงเรียนรายงานผลให้ทราบในทุกภาคเรียน

๕) เป้าหมายในการดำเนินงาน

ปรับปรุงโรงเรียนประชาบาลให้เป็นโรงเรียนชุมชนในแต่ละปี โดยในปี พ.ศ.๒๕๑๕ จำนวน ๒๖ โรงเรียน ปี พ.ศ.๒๕๑๖ - ๒๕๑๘ ปีละ ๒๘ โรงเรียน และในปี พ.ศ. ๒๕๑๙ อีก ๒๗ โรงเรียน

๖) งบประมาณ

งบประมาณที่ใช้อาจได้มาจากหลายทาง สำหรับเงินอุดหนุนของรัฐบาล และเงินพัฒนาภาคใต้จะตั้งจ่ายเป็นเงินอุดหนุน เพื่อจัดสรรให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดเป็น ค่าอุปกรณ์การสอนในโรงเรียนชุมชนที่เปิดครั้งแรกโรงเรียนละ ๕,๐๐๐ บาท และจะตั้งจ่ายไว้ในส่วนกลางสำหรับเป็นค่าดำเนินการอบรมสัมมนาครูและเจ้าหน้าที่ โดยจะได้จัดทำโครงการแยกเป็นส่วนหนึ่งค่างหาก^{๖๑}

ค) โครงการทุนการศึกษาระดับฝึกหัดครูของนักเรียนไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้

คณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบและอนุมัติให้กระทรวงศึกษาธิการดำเนินการให้ทุนการศึกษาระดับฝึกหัดครูแก่นักเรียนไทยมุสลิม โดยส่งไปเรียนในสถานศึกษาฝึกหัดครูต่าง ๆ ทั่วประเทศ กรมการฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการ จึงได้กำหนดโครงการทุนการศึกษาระดับฝึกหัดครูของนักเรียนไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมนักเรียนไทยมุสลิมเหล่านี้ ได้มีโอกาสศึกษาในระดับฝึกหัดครู เพื่อกลับมามีการสอนในโรงเรียนของจังหวัดชายแดนภาคใต้มากขึ้น นอกจากนี้ ยังทำให้นักเรียนไทยมุสลิมได้เห็นและรู้จักประเทศไทยได้กว้างขวางยิ่งขึ้น และได้มีโอกาสพบปะและอยู่ใกล้ชิดกับนักเรียนที่นับถือศาสนาอื่นมากยิ่งขึ้น ช่วยให้มี ความเข้าใจซึ่งกันและกันดีกว่าเดิม ทั้งนี้ ได้มีการกำหนดวิธีดำเนินการดังต่อไปนี้

๑) การคัดเลือก

จังหวัดประกาศและดำเนินการคัดเลือกหรือสอบคัดเลือกตามหลักเกณฑ์ และวิธีการที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดไว้ และให้มีคณะกรรมการศึกษาของสภาจังหวัดเป็นกรรมการร่วมด้วย ได้มีการกำหนดคุณสมบัติของผู้ที่จะได้รับทุนโดยต้องมีสัญชาติไทย นับถือศาสนาอิสลาม มีถิ่นกำเนิดในจังหวัดชายแดนภาคใต้ และมีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ไม่น้อยกว่า ๖ เดือน นับถึงวันสมัคร ฯลฯ นอกจากนี้ ยังจะต้องมีคุณสมบัติอย่างอื่นครบถ้วน

^{๖๑} กรมการปกครอง, "โครงการปรับปรุงโรงเรียนประชาบาลให้เป็นโรงเรียนชุมชน", (อัครสำเนา), ไม่ปรากฏเลขหน้า.

ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการฝึกหัดครู ประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา และ
ประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูง พ.ศ. ๒๕๐๗ ที่ในขัดแย้งกับข้อนี้

๒) ทุนอุดหนุน

ได้มีการกำหนดเงินทุนอุดหนุนเป็นเงินงบประมาณรายจ่ายประจำปีของ
กรมการฝึกหัดครู จำนวนทุนละ ๒,๕๐๐ บาทต่อปี และได้มีการวางระเบียบการต่าง ๆ ใน
การเบิกจ่ายทุน การทำสัญญารับทุน และการจัดส่งบัญชีรายชื่อผู้รับทุนอุดหนุน และสำเนาสัญญา
รับทุนพร้อมการค้ำประกันอีกด้วย

๓) งบประมาณ

เงินงบประมาณที่จะต้องใช้จ่ายตามโครงการนี้ ซึ่งได้แก่ จำนวนเงินทุน
ที่จะให้แก่แก่นักเรียนฝึกหัดครู คัดจากแผนพัฒนาการศึกษาของจังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส
และสตูล พ.ศ. ๒๕๑๔ - ๒๕๑๕ ^{๒๒}

๖) โครงการจัดการศึกษาผู้ใหญ่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้

๑) วัตถุประสงค์ของการศึกษาผู้ใหญ่

การศึกษาผู้ใหญ่จัดขึ้นเพื่อส่งเสริมประชาชนที่มีอายุอยู่ในวัยทำงาน
(๑๕ - ๔๕ ปี) ให้รู้หนังสือและให้มีความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพ การเศรษฐกิจ
การอนามัย และการวางแผนครอบครัว ตลอดจนการเป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบต่อประเทศ
ตามระบอบประชาธิปไตย โดยแบ่งการศึกษาผู้ใหญ่ออกเป็น ๒ ประเภท คือ

(๑) ประเภทที่จัดเป็นชั้นเรียน มีการจัดการศึกษาขั้นมูลฐาน (ระดับ
ประถม) และการศึกษาขั้นสืบเนื่อง (ระดับมัธยม และการอาชีวศึกษาผู้ใหญ่หลักสูตรระยะสั้น
ตามความต้องการของท้องถิ่น)

(๒) ประเภทนอกชั้นเรียน มีการจัดห้องสมุดประชาชนที่อ่านหนังสือ
ประจำหมู่บ้าน ห้องสมุดเคลื่อนที่ หน่วยการศึกษาประชาชน หน่วยโสตทัศนศึกษา รายการวิทยุ
และหนังสือพิมพ์ สำหรับชาวชนบท

^{๒๒} กรมการปกครอง, "โครงการทุนการศึกษาระดับฝึกหัดครูของนักเรียนไทย
มุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้", (อัครสำเนา), ไม่ปรากฏเลขหน้า.

๒) วิธีดำเนินการ

กองการศึกษาผู้ใหญ่ กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ มีหน้าที่รับผิดชอบในโครงการนี้ โดยได้กำหนดวิธีดำเนินการที่สำคัญ ๆ มีอาทิเช่น การแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานที่ยังขาดอยู่ การจัดตั้งห้องสมุดเคลื่อนที่ การจัดการศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญประเภทที่จัดเป็นชั้นเรียน การจัดหาวิชาศึกษาผู้ใหญ่หลักสูตรระยะสั้นตามความต้องการของท้องถิ่น และการปรับปรุงอุปกรณ์วัสดุทัศนศึกษาของหน่วยการศึกษาของประชาชนของทั้ง ๔ จังหวัด เป็นต้น

วัตถุประสงค์ของการดำเนินการ มีอยู่ ๔ ประการ คือ

- (๑) เพื่อลดจำนวนผู้ไม่รู้หนังสือให้น้อยลง
- (๒) เพื่อปลูกฝังให้ประชาชนรักการอ่าน ทำให้ทราบข่าวคราว มีความรู้กว้างขวาง และเป็นการป้องกันผู้รู้หนังสือแล้วมิให้กลับคืนสู่สภาพการไม่รู้หนังสืออีก
- (๓) เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนได้รับการศึกษาเพิ่มเติมทั้งทางด้านสามัญและการฝึกฝนอาชีพ
- (๔) เพื่อให้ประชาชนสามารถพูดและเข้าใจภาษาไทยได้ดีขึ้น

การจัดทำงบประมาณได้จำแนกออกเป็นรายปี ตั้งแต่ ๒๕๑๕ - ๒๕๑๘ ^{b๓}

จ) โครงการจัดตั้งโทรทัศน์สาธารณะในจังหวัดชายแดนภาคใต้

การจัดทำโครงการจัดตั้งโทรทัศน์สาธารณะในจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างทัศนคติแก่ชาวไทยมุสลิมให้รู้สำนึกในความเป็นไทย มีความรู้สึกรับผิดชอบร่วมกัน จะแตกต่างกันเพียงศาสนาเท่านั้น นอกจากนี้ ยังเป็นการส่งเสริมความรู้และช่วยยกระดับมาตรฐานการศึกษาของชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้สูงขึ้น ให้ชาวไทยมุสลิมตื่นตัวในค่านิยมการศึกษา เห็นคุณค่าของการเรียนภาษาไทย และเพื่อสร้างความเข้าใจกระหว่างชาวไทยมุสลิมกับข้าราชการในส่วนภูมิภาค เป็นการต่อต้านการแทรกซึมบ่อนทำลายของคอมมิวนิสต์และขบวนการแบ่งแยกดินแดน ทั้งเป็นการป้องกันมิให้ชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ตกเป็นเหยื่อของการโฆษณาชวนเชื่อของฝ่ายตรงกันข้ามอีกด้วย ได้มีการกำหนดวิธี

^{b๓} กรมการปกครอง, "โครงการจัดการศึกษาผู้ใหญ่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้", (อัครสาเนา), หมปรากฎเลขหนา.

ดำเนินการตามโครงการนี้ ดังต่อไปนี้

๑) วิธีดำเนินการ

เพื่อผลทางการเมืองและจิตวิทยาต่อราษฎร และเพื่อจูงจูงราษฎรให้มีความจงรักภักดีต่อประเทศชาติ จึงเห็นควรดำเนินการติดตั้งเครื่องรับโทรทัศน์สาธารณะโดยทั่วถึงทุกตำบล รวม ๒๓๘ ตำบล โดยดำเนินการดังนี้

(๑) พ.ศ. ๒๕๑๕ กรมประชาสัมพันธ์ได้รับงบประมาณติดตั้งสถานีถ่ายทอดที่จังหวัดนครราชสีมาแล้ว ขณะนี้ดำเนินการก่อสร้างเสร็จแล้ว ทำให้สามารถติดตั้งเครื่องรับโทรทัศน์สาธารณะในจังหวัดนครราชสีมาของที่ต่าง ๆ ใ้ทุกตำบล (๒๐ แห่ง) และอำเภอในจังหวัดปัตตานี (๘ แห่ง) สตูล (๒ แห่ง) และยะลา (๓ แห่ง) ที่สามารถทำการรับได้ตามข้อเสนอแนะของเจ้าหน้าที่โทรทัศน์สถานีช่อง ๑๐ หากใหญ่ ซึ่งสามารถติดตั้งได้ทั้งหมดรวม ๑๓ แห่ง รวมทั้งหมก ๗๓ แห่ง

(๒) พ.ศ. ๒๕๑๖ ทำการติดตั้งเครื่องรับโทรทัศน์สาธารณะในท้องที่ทุกตำบล ในอำเภอต่าง ๆ ที่ยังเหลืออยู่ โดยสถานีโทรทัศน์ช่อง ๑๐ หากใหญ่ จะทำการติดตั้งสถานีถ่ายทอดแล้วเสร็จ สามารถรับฟังได้อีกรวม ๑๒๕ แห่ง ถ้ายังไม่สามารถติดตั้งรับฟังได้ทั่วทุกตำบลก็ให้รอไว้ดำเนินการในปีต่อไป หรือในโอกาสที่สามารถติดตั้งรับฟังได้

๒) ผู้รับผิดชอบโครงการ

ประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ระดับสูงของกรมการปกครอง กรมประชาสัมพันธ์ กอ.ป.กลาง และ กอ.รมน. (กอ.ปค.)

๓) งบประมาณ

สำหรับงบประมาณดำเนินการติดตั้งโทรทัศน์สาธารณะ ขออนุมัติเงินจากงบพิเศษ

๔) ผลการดำเนินการ

ได้เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ปี ๒๕๑๖ โดยได้จัดซื้อเครื่องรับโทรทัศน์สาธารณะติดตั้งไว้ที่จังหวัดปัตตานี ๒๕ เครื่อง ยะลา ๒๑ เครื่อง และสตูล ๑๔ เครื่อง^{๒๔}

^{๒๔} กรมการปกครอง, "โครงการจัดตั้งโทรทัศน์สาธารณะในจังหวัดชายแดนภาคใต้", (อัครสาเนา), ไม่ปรากฏเลขหน้า.

๔) โครงการดำเนินงานเพื่อแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ของกระทรวงมหาดไทย

ก) โครงการธรรมจาริกอิสลาม

๑) ความทั่วไป

เนื่องจากชาวไทยในจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศสหพันธรัฐมาเลเซีย นับถือศาสนาอิสลามเป็นส่วนใหญ่ จึงเป็นเหตุให้ชาวไทยมุสลิมในจังหวัดดังกล่าวมีประเพณี ความเชื่อถือ ความรู้สึกนึกคิดผิดแผกแตกต่างไปจากชาวไทยภาคอื่น ๆ ประกอบกับประชาชนในภูมิภาคนี้ได้รับการศึกษาไม่เพียงพอ จึงมีความหลงผิดไปว่าศาสนานั้นเป็นเครื่องกำหนดชาติ และการศึกษาภาษาไทยเป็นบาป จึงทำให้การปกครองจังหวัดชายแดนภาคใต้ประสบปัญหายุ่งยากเรื้อรังตลอดมา แม้ทางราชการจะได้พยายามแก้ไขปัญหาดังกล่าวไปบ้างแล้ว แต่ปัญหาเหล่านั้นก็หาหมดไปไม่ ทั้งนี้ เนื่องมาจากประชาชนขาดความเข้าใจในเรื่องศาสนาโดยแท้จริง ความจริงนั้นศาสนาอิสลามมุ่งสอนให้มุสลิมเป็นผู้มีจิตสงบรักบ้านเกิดเมืองนอน รักการศึกษา ทำมาหากินโดยสุจริต สร้างความเจริญก้าวหน้าให้แก่ตนเองและแก่ท้องถิ่น มีใ้สอนว่าการศึกษาภาษาไทยนั้นเป็นบาปแต่ประการใด จึงสมควรวางโครงการธรรมจาริกขึ้นคณะหนึ่ง ประกอบด้วยผู้นำมุสลิมต่าง ๆ ที่ประชาชนเชื่อถือ และมีความรู้ในเรื่องศาสนาเป็นอย่างดี พูดภาษาท้องถิ่นได้ ออกไปเยี่ยมแสดงธรรมทางศาสนาอิสลามแก่ประชาชนในท้องถิ่นตามจังหวัดต่าง ๆ ดังกล่าวในแนวทางที่ถูกต้อง เข้าใจง่าย เพื่อก่อให้เกิดความสงบ ความผาสุกแก่ประชาชนท้องถิ่นและประเทศชาติเป็นส่วนรวมในที่สุด^{๒๕}

๒) วัตถุประสงค์

วัตถุประสงค์ของโครงการธรรมจาริกอิสลาม มีดังต่อไปนี้

- (๑) เพื่อเผยแพร่ให้ประชาชนเข้าใจในหลักการที่ถูกต้องในพระราชาบัญญัติและพระธรรมคำสอนของศาสนาอิสลาม
- (๒) เพื่อเผยแพร่ชักจูงให้ประชาชนประพฤติปฏิบัติตามหลักศาสนาโดยถูกต้อง

^{๒๕} กระทรวงมหาดไทย, "โครงการธรรมจาริกอิสลาม ๒๕๑๓", (อัครสำเนา), หน้า ๑.

(๓) เพื่อเผยแพร่ให้ประชาชนเข้าใจนโยบายของทางราชการ และให้ฝ่ายปกครองมีโอกาสติดต่อและเข้าถึงประชาชน

๓) หลักการ

(๑) ในการดำเนินการเผยแพร่ศาสนาตามโครงการนี้ จะทำการเผยแพร่ในฤดูแล้ง ตั้งแต่เดือนมกราคม - มิถุนายน ของทุก ๆ ปี เมื่อกระทรวงมหาดไทยได้กำหนดระยะเวลาการอบรมเสร็จแล้ว ก็จะมอบให้จังหวัดเป็นผู้กำหนดสถานที่อบรมและให้โฆษณาคัดหมายให้ประชาชนทราบล่วงหน้าทุกครั้ง คณะกรรมการที่จะออกไปอบรมเผยแพร่จะใช้เวลาอบรมประมาณ ๒ สัปดาห์ โดยให้คณะกรรมการผลัดเปลี่ยนกันไป ในปีหนึ่ง ๆ อบรมได้ประมาณ ๒ รอบ

(๒) นอกจากจะอบรมเผยแพร่หลักศาสนาแล้ว ยังจะจัดให้มีนายแพทย์ อนามัยจังหวัด และแพทย์จากโรงพยาบาลประจำจังหวัด ๔ คณะ คณะหนึ่ง ๆ ประกอบด้วย นายแพทย์ ๒ นาย นางพยาบาล ๓ คน ออกไปรักษาโรคต่าง ๆ พร้อมกันไปด้วย โดยให้ใช้งบประมาณเป็นค่าเวชภัณฑ์จากงบประมาณของโครงการนี้ทั้งหมด โดยมอบให้จังหวัดชายแดนภาคใต้คัดเลือกและประสานงานกับอนามัยจังหวัดและโรงพยาบาลประจำจังหวัดไว้ล่วงหน้าทุกครั้ง หากไปเผยแพร่ในเขตจังหวัดใด ก็ให้ขอความร่วมมือจากอนามัยจังหวัดและโรงพยาบาลประจำจังหวัดนั้น

(๓) ในการออกไปเผยแพร่ศาสนาของคณะกรรมการนี้ จะนำสิ่งของไปแจกจ่ายให้ประชาชนแต่ละครัวเรือน คือ พระคัมภีร์อัลกุรอาน ครัวเรือนละ ๑ เล่ม และพระบรมฉายาลักษณ์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ครัวเรือนละ ๑ รูป โดยมอบให้ผู้ว่าราชการจังหวัด ปลัดจังหวัด หรือนายอำเภอ เป็นผู้มอบพระบรมฉายาลักษณ์ ส่วนหัวหน้ากลุ่มกรรมการอิสลามเป็นผู้มอบพระคัมภีร์อัลกุรอานให้ประชาชนที่มารับการอบรมเผยแพร่

(๔) แนวการอบรมเผยแพร่ศาสนาของผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้นำมุสลิม เป็นผู้ร่างแนวการเผยแพร่ โดยให้อยู่ภายในขอบเขตแห่งวัตถุประสงค์ เพื่อจัดเป็นเอกสารคู่มือสำหรับคณะกรรมการที่จะออกไปเผยแพร่ในแนวเดียวกัน

(๕) ระยะเวลาในการอบรมเผยแพร่ จะใช้เวลาในการอบรมครั้งละประมาณ ๓ ชั่วโมง โดยจะเผยแพร่หลักศาสนาอิสลามทุกวันศุกร์ เวลา ๑๑.๐๐ น. ครั้งหนึ่ง และเวลา ๑๔.๐๐ - ๑๕.๓๐ น. อีกครั้งหนึ่ง สัปดาห์หนึ่งจะเผยแพร่ได้คณะละ ๒ ครั้ง ๔ คณะได้ ๘ ครั้ง

๒ สัปดาห์ได้ ๑๖ ครั้ง ส่วนวันอื่น ๆ นั้น ให้มีการธรรมจาริกในกลุ่มย่อยไปเยี่ยมเยียนตามสถานที่ที่คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดได้นัดหมายราษฎรไว้ตามโรงเรียนปอเนาะ และตามศูนย์พัฒนาตำบล โดยมอบให้จังหวัดเป็นผู้กำหนดสถานที่และนัดหมายให้ทราบล่วงหน้าทุกครั้ง

(๖) การจัดแบ่งและกำหนดคณะธรรมจาริก ให้จัดแบ่งคณะธรรมจาริกออกเป็น ๔ คณะ ๆ ละ ๕ นาย โดยมีคณะธรรมจาริกจากส่วนกลางอย่างน้อย ๑ นาย ส่วนภูมิภาค รวมสมทบอีก ๔ นาย แยกย้ายกันออกไปเผยแพร่ตามตำบลและอำเภอต่าง ๆ ในจังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส และสตูลหรือสงขลา การคัดเลือกคณะธรรมจาริกในส่วนกลางมอบให้กรมการปกครองเป็นผู้พิจารณา ในส่วนภูมิภาคมอบให้ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้คัดเลือกตามบัญชีรายชื่อที่กรมการปกครองคัดเลือกไว้แล้ว โดยถือหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกดังนี้คือ คณะธรรมจาริกต้องเป็นผู้ที่ประชาชนให้ความเคารพเลื่อมใสศรัทธา สามารถพูดภาษาท้องถิ่นได้ เป็นผู้ที่มีความรู้ในหลักศาสนาเป็นอย่างดี และจะต้องเป็นผู้ที่เสียสละและเต็มใจทำงานเพื่อส่วนรวมและอื่น ๆ

(๗) ในการออกไปอบรมเผยแพร่ศาสนาของคณะธรรมจาริก จะมีเจ้าหน้าที่กองประสานราชการและศูนย์ประสานงานปกครองจังหวัดชายแดนภาคใต้ทำหน้าที่เป็นผู้เลี้ยง และให้จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นผู้ให้ความร่วมมือในการอบรมอย่างใกล้ชิด เมื่อได้รับอนุมัติโครงการเมื่อใดแล้ว ให้กรมการปกครองและจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นผู้ออกคำสั่งแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานตามโครงการนี้ต่อไป

(๘) ยานพาหนะปลายทางและโสตอุปกรณ์ที่จำเป็นบางอย่างที่ไร้เส้นทางไปอบรมเผยแพร่ศาสนาของคณะธรรมจาริกให้ใช้ยานพาหนะรวมทั้งพนักงานขับรถของจังหวัดและอำเภอจากส่วนราชการต่าง ๆ ที่สังกัดกระทรวงมหาดไทย เช่น พัฒนาการจังหวัด พัฒนาการอำเภอ กรมพัฒนาชุมชน เป็นต้น กล่าวคือ เมื่อเดินทางไปอบรมเผยแพร่ในเขตจังหวัดใดก็ให้ใช้รถยนต์และโสตอุปกรณ์และพนักงาน ของจังหวัดนั้น โดยมอบให้จังหวัดเตรียมการจัดหาไว้ล่วงหน้า ส่วนค่าน้ำมันและค่าเบี่ยงเลี้ยงเจ้าหน้าที่ธรรมจาริกอิสลามที่ร่วมเดินทางไปด้วยให้ใช้งบประมาณของโครงการนี้

(๙) ค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปและกลับของคณะธรรมจาริกให้คิดรายจ่ายรายบุคคล ส่วนค่าเบี่ยงเลี้ยงและค่าเช่าที่พัก คิดเหมาจ่ายรายละ ๑๕๐ บาทต่อวัน หัวหน้าคณะ

วันละ ๒๐๐ บาท ส่วนค่าพาหนะเดินทางไป-กลับ จากคันทางไปปลายทางให้คิดเทียบเท่าอัตราของข้าราชการพลเรือนสามัญชั้นเอก

๔) ขอบเขตและวิธีการอบรม

(๑) ขอบเขตการอบรม

- ในการอบรมเผยแพร่ให้ยืคแนวกว้าง ๆ ของพระคัมภีร์อัลกุรอาน และคำสอนของพระศาสดาเป็นหลักในการอบรมในแนวทางที่ถูกต้อง
- นอกจากอบรมหลักศาสนาแล้ว ให้อบรมราษฎรเข้าใจถึงสิทธิหน้าที่ และความรับผิดชอบของมุสลิมในฐานะประชาชนชาวไทย ให้มีความรักชาติบ้านเมือง ห่วงแทนแผ่นดินและเทอคทุนพระมหากษัตริย์
- อบรมเผยแพร่ให้ราษฎรเข้าใจว่า การศึกษาเล่าเรียนไม่ว่าจะศึกษาภาษาใด ๆ นั้น ไม่เป็นบาปแต่ประการใด

(๒) วิธีการอบรม

- ให้คณะกรรมการออกไปอบรมเผยแพร่ศาสนาอิสลามในท้องที่ตำบล อำเภอต่าง ๆ ของจังหวัดชายแดนภาคใต้โดยวิธีบรรยาย
- ในการบรรยายจะใช้สื่ออุปกรณ์บางอย่างเท่าที่จำเป็นด้วย

๕) คณะกรรมการ

ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิทางศาสนาอิสลามจากส่วนกลางและส่วนภูมิภาคที่ประชาชนมีความเลื่อมใส ศรัทธา พุคภาษาท้องถิ่นได้ โดยทางราชการจะเชิญมาเป็นคณะกรรมการต่อไป

๖) สถานที่ในการอบรม

ให้ใช้มัสยิดหรือศาลาประชาคมหรือโรงเรียนปอเนาะ หรือศูนย์พัฒนาตำบล เป็นสถานที่ในการอบรม พิจารณาตามความเหมาะสม โดยให้จังหวัดเป็นผู้พิจารณากำหนดสถานที่

๓) ระยะเวลาการอบรม bb
เริ่มแต่เดือนมกราคมถึง เดือนมิถุนายน

ข) โครงการอบรมวิชาภาษามลายู

๑) ความทั่วไป

กระทรวงมหาดไทยและจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งมีคณะอักษรศาสตร์ เป็นผู้ดำเนินการ ได้ร่วมกันจัดการศึกษาอบรมวิชาภาษามลายูตามโครงการศึกษาอบรมวิชาภาษามลายูให้แก่ข้าราชการจังหวัดชายแดนภาคใต้ เริ่มตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๐๗ เป็นต้นมา โดยได้กำหนดโครงการระยะแรกเป็นเวลา ๕ ปี ตั้งแต่ปี ๒๕๐๗ จนถึงปี ๒๕๑๑ และได้ต่อโครงการนี้ออกไปอีก ๓ ปี จนถึงปี ๒๕๑๔ อย่างไรก็ตามโครงการอบรมวิชาภาษามลายูนี้ได้มีการตั้งโครงการดำเนินงานมาจนถึงปัจจุบัน

สำหรับมูลเหตุของการเปิดโครงการนี้ขึ้นมานั้น กระทรวงมหาดไทยได้พิจารณาเห็นว่า การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องอาศัยการศึกษาความต้องการของประชาชนเพื่ออำนวยความสะดวกทางการปกครอง ตลอดจนสนองค่านิยมที่ถูกต้องของประชาชนซึ่งต้องการความเข้าใจซึ่งกันและกันระหว่างฝ่ายปกครองกับประชาชนอย่างใกล้ชิด ภาษาที่ใช้ติดต่อกันและการปรับตัวเองให้เข้ากับวัฒนธรรมนั้นย่อมเป็นความสำคัญแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐบาลทุกระดับทุกตำแหน่งงาน โครงการพัฒนาภาคใต้จึงได้กำหนดหลักการสำคัญในอันที่จะฝึกอบรมข้าราชการซึ่งประจำการอยู่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้เรียนรู้ภาษา วัฒนธรรมนิยมประเพณีที่ใช้อยู่ในท้องถิ่น จนสามารถนำมาใช้ประโยชน์เพื่อพัฒนาการปกครองในท้องถิ่นนั้น ๆ ได้ จึงได้ขอความร่วมมือจากคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในการอบรมวิชาภาษามลายูแก่ข้าราชการจังหวัดชายแดนภาคใต้ขึ้น ^{๒๖)}

bb เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑ - ๓.

๒๗) คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, รายงานการอบรมวิชาภาษามลายูระดับสามัญ หน้าที่ ๕ - ๑๐ และระดับสูง หน้าที่ ๑ - ๓, ๒๕๐๕ - ๒๕๑๑ ตามโครงการศึกษาอบรมวิชาภาษามลายูให้แก่ข้าราชการชายแดนภาคใต้, (พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๑๑), หน้า ๕.

๒) จุดมุ่งหมาย

ความมุ่งหมายประการหนึ่งของการศึกษาอบรมวิชาภาษามลายู คือ "เพื่อให้ข้าราชการที่ประจำการในจังหวัดชายแดนภาคใต้ อันเป็นท้องถิ่นซึ่งใช้ภาษามลายูเป็นภาษาพื้นเมืองได้มีโอกาสศึกษาอบรมภาษาและวัฒนธรรมพื้นเมืองนั้น จนสามารถนำมาใช้ราชการได้" ซึ่งถ้าแปลเจตนาของความมุ่งหมายดังกล่าวนี้แล้วก็ย่อมสังเกตเห็นได้ว่าการให้ข้าราชการที่ประจำทำงานในจังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งมีภาษามลายูท้องถิ่นเป็นภาษาพื้นเมืองนั้น ช่วยให้ข้าราชการปฏิบัติตัวได้ใกล้ชิดกับราษฎรที่นับถือศาสนาอิสลาม เข้าใจในขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ ไม่ก้าวร้าวล่วงละเมิดและส่งเสริมลักษณะที่งดงามของวัฒนธรรมประเพณีของชาวไทยมุสลิมทำให้ชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้มีความรู้สึกต่อข้าราชการในทางที่ดีและกล้ามาติดต่อพบปะด้วย ทั้งนี้ เนื่องจากมีความเข้าใจซึ่งกันและกันเป็นพื้นฐาน ทำให้ช่องว่างของความไม่เข้าใจในการเป็นคนไทยเหมือนกันค่อย ๆ หมดไป จึงอาจกล่าวได้ว่า โครงการอบรมวิชาภาษามลายูมีส่วนช่วยให้เกิดการผสมกลมกลืนชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้ประการหนึ่ง

๓) วิธีดำเนินการ

ตามโครงการศึกษาอบรมวิชาภาษามลายู ปี พ.ศ. ๒๕๐๗ - ๒๕๑๑ ได้กำหนดวิธีดำเนินการ สรุปได้ว่า

(๑) จัดตั้งศูนย์การศึกษาอบรมวิชาภาษามลายูสำหรับข้าราชการประจำการจังหวัดชายแดนภาคใต้ (เรียกย่อ สศม.) ขึ้นในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เริ่มปี ๒๕๐๗ เป็นต้นไป โดยมีแผนกภาษาตะวันออก คณะอักษรศาสตร์ เป็นผู้รับผิดชอบ สศม. ในด้านวิชาการ และศูนย์ฝึกอบรมข้าราชการกระทรวงมหาดไทยเป็นผู้รับผิดชอบ สศม. ทางด้านธุรการ โดยเป็นผู้คัดเลือกข้าราชการประจำการจังหวัดชายแดนภาคใต้เข้ารับการศึกษอบรมใน สศม. ตามกำหนดเวลา และเรียงลำดับรุ่นตามที่ได้ทำการตกลงกับฝ่ายวิชาการ สศม.

(๒) จัดให้มีการสอบเทียบความรู้เป็นครั้งคราวแก่ข้าราชการประจำการจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อขอรับประกาศนียบัตรแสดงมาตรฐานความรู้ของ สศม.

(๓) ฝ่ายวิชาการ ศศม. จะจัดทำเอกสารคู่มือเกี่ยวกับการใช้ภาษามลายู หรือคำแนะนำเกี่ยวกับวัฒนธรรม ศาสนา และขนบธรรมเนียมประเพณีของมลายูที่พัฒนาการตามกาลสมัย เพื่อใช้เป็นแนวทางศึกษาอบรมด้วยตนเอง และเพื่อให้ทราบผลการเปลี่ยนแปลงก้าวหน้าทุกระยะ เพื่อจะติดตามปรับปรุงตนเองและคนที่เกี่ยวข้องกับประชาชนได้ทันทางที่ ^{๖๘}

๔) วิธีการศึกษาอบรม

(๑) ผู้ได้รับการคัดเลือกจะต้องเข้ารับการศึกษอบรมเต็มตามหลักสูตรและตามกำหนดเวลา ซึ่ง ศศม. จะได้กำหนดไว้ โดยมีมาตรฐานการศึกษอบรมแบ่งออกเป็น ๒ ระดับ คือ

- ระดับสามัญ สำหรับผู้ที่ยังไม่รู้ภาษามลายูเลย หรือรู้อย่างแต่ไม่พอ จะใช้การได้ จะได้รับการศึกษาอบรมให้มีความรู้ภาษามลายูพอที่จะใช้ในกิจประจำวัน สามารถติดต่อทางหนังสือ และสามารถอ่านหนังสือภาษามลายูอย่างง่าย ๆ ได้

- ระดับสูง สำหรับผู้ที่มีความรู้ภาษามลายูตามมาตรฐานระดับสามัญแล้ว ได้ศึกษาเพิ่มเติมด้วยตนเองในช่วงระยะเวลาหนึ่ง และได้เข้ารับการศึกษอบรมเพิ่มเติมใน ศศม. จนสามารถเข้าใจ เขียน อ่าน บรรยายผลงาน ติดต่อสื่อสารภาษามลายู ยาวี และรูนี ให้แก่คนทุกระดับแก่หนังสือภาษาราชการทุกประเภท

(๒) เมื่อศึกษาอบรมครบถ้วนตามหลักสูตรแต่ละตอนแล้ว ศศม. จะจัดให้มีการสอบหรือกำหนดมาตรฐานความรู้ในระดับนั้น ๆ ผู้ที่ ศศม. รับรองว่ามีความรู้ในมาตรฐานระดับใด จะได้รับประกาศนียบัตรแสดงมาตรฐานความรู้ในระดับนั้น

(๓) ผู้มีสิทธิ์เข้ารับการคัดเลือกเข้าศึกษาอบรม และผู้มีสิทธิ์เข้าสมทบการศึกษอบรมบางประเภท ผู้มีความรู้ภาษามลายูตามมาตรฐานมีสิทธิ์สมัครสอบเทียบความรู้ระดับต่าง ๆ เพื่อรับประกาศนียบัตรได้ตามระเบียบและวิธีการซึ่ง ศศม. กำหนดไว้ ^{๗๐}

๕) หลักสูตรการศึกษอบรมระดับสามัญ

ใช้เวลาศึกษาอบรมเต็มหลักสูตรประมาณ ๓๕๒ ชั่วโมง (การสอนติดต่อใช้เวลาประมาณ ๔ - ๖ เดือน สำหรับผู้ที่ไม่รู้ภาษามลายูเลย และประมาณ ๓ - ๔ เดือน

^{๖๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖.

^{๗๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖ - ๗.

สำหรับผู้ที่มีความรู้ภาษาบางแล้ว)

ค) โครงการ ศึกษารัฐธรรมนูญท้องถิ่นของข้าราชการจังหวัดชายแดนภาคใต้

๑) ความทั่วไป

เนื่องจากพลเมืองส่วนใหญ่ของจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีศาสนา ภาษา วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่นแตกต่างไปจากพลเมืองในภาคอื่น การติดต่อระหว่างข้าราชการกับประชาชนโดยทั่วไปยังไม่ดำเนินไปด้วยดีเท่าที่ควร ดังนั้น เพื่อให้ข้าราชการได้เรียนรู้ภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่น อันจะเป็นหนทางหนึ่งที่ทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐได้ปฏิบัติงานและปฏิบัติตนให้เกิดความสัมพันธ์เป็นกันเองกับราษฎรไทยมุสลิมโดยใกล้ชิด และอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนได้เป็นอย่างดี ประกอบกับเพื่อปูพื้นฐานความรู้ของข้าราชการก่อนที่จะมารับการอบรมวิชาภาษามลายูที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในโอกาสต่อไป กระทรวงมหาดไทยจึงได้กำหนดโครงการศึกษาภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นของข้าราชการจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ยกเว้นข้าราชการตุลาการ และทหาร แต่ไม่รวมถึงสัสดี) โครงการนี้เป็นโครงการต่อเนื่อง ไม่มีกำหนดระยะเวลา เริ่มดำเนินงานมาตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๐๘

๒) การดำเนินงาน

การดำเนินงานตามโครงการดังกล่าว กระทรวงมหาดไทยได้มอบหมายให้จังหวัด อำเภอ และกิ่งอำเภอ เป็นผู้อำนวยความสะดวก และรับผิดชอบในเขตท้องที่ของตน โดยกองประสานราชการ กรมการปกครอง เป็นผู้ขอตั้งงบประมาณประจำปีเพื่อเป็นค่าตอบแทนผู้บรรยายและค่าเครื่องเขียนแบบพิมพ์ต่อสำนักงบประมาณในแต่ละปี แล้วจัดสรรเงินให้แต่ละจังหวัด อำเภอ และกิ่งอำเภอ รับผิดชอบการเอง ส่วนการอบรมกำหนดให้จัดแบ่งข้าราชการออกตามชั้นหรือตามพื้นฐานความรู้ จัดเป็นรุ่น ๆ รุ่นหนึ่งไม่เกิน ๒๕ คน สัปดาห์หนึ่งใช้เวลาทำการอบรม ๓ - ๕ วัน เว้นวันหยุดราชการ โดยอบรมหลังเวลาปฏิบัติงานประจำวัน ๆ ละ ๑ ชั่วโมงเป็นอย่างน้อย สำหรับผู้ไม่รู้อาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นเลย จะใช้เวลาศึกษาอบรมอย่างน้อย ๓๐๐ ชั่วโมง แต่ผู้ที่มีพื้นฐานความรู้อยู่บ้างแล้วใช้เวลาในการศึกษาเพิ่มเติมอีก ๑๐๐ ชั่วโมง เมื่ออบรมครบตามหลักสูตรดังกล่าวแล้ว มีการสอบวัดผลเพื่อทราบมาตรฐานความรู้ของผู้เข้ารับการอบรมด้วย

ง) การแข่งขันอานพระคัมภีร์อัลกุรอานระหว่างประเทศ

๑) ความทั่วไป

รัฐบาลมาเลเซียได้จัดให้มีการแข่งขันอานพระคัมภีร์อัลกุรอานระหว่างประเทศขึ้นที่กรุงกัวลาลัมเปอร์ เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๕ ในการนี้ได้เชิญประเทศต่าง ๆ ที่มีประชาชนนับถือศาสนาอิสลามไปร่วมแข่งขันด้วย ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่ได้รับเชิญให้ส่ง ผู้แทนไปร่วมแข่งขันและเป็นกรรมการตัดสินการแข่งขันด้วย

๒) การดำเนินการ

คณะรัฐมนตรีได้มีมติมอบให้กระทรวงมหาดไทยดำเนินการตั้งแต่ปี ๒๕๐๕ เป็นต้นมา โดยกรมการปกครองเป็นเจ้าของเรื่อง กองประสานราชการเป็นกองเจ้าหน้าที่ สำหรับการคัดเลือกผู้แทนไทยที่จะเข้าร่วมการแข่งขันอานพระคัมภีร์อัลกุรอานนั้น ได้พิจารณา ร่วมกับสำนักจุฬาราชมนตรี

จ) การนำครู และนักเรียนโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม (โต๊ะครูปอเนาะ) เขตศึกษา ๒ เข้ามามีส่วนศึกษาในกรุงเทพมหานครและจังหวัดใกล้เคียง

๑) ความทั่วไป

เรื่องนี้เดิมสำนักบริหารของนายกรัฐมนตรียุติเสนอต่อนายกรัฐมนตรี ในปี พ.ศ. ๒๕๐๕ ว่า ควรนำนักเรียนหรือเยาวชนไทยมุสลิมในปอเนาะแหล่งล้าหลังในการศึกษา จังหวัดชายแดนภาคใต้ เข้ามาร่วมแสดงศิลปหัตถกรรมนักเรียนที่จัดให้มีขึ้นในกรุงเทพมหานคร และในปีต่อมา หน่วยงานแสดงศิลปหัตถกรรมนักเรียนตรงกับเดือนถือศีลอดทางศาสนาอิสลาม จึงได้เปลี่ยนจากการมาร่วมงานแสดงศิลปหัตถกรรมนักเรียนเป็นการมาทัศนศึกษา โดยการจัดส่งบรรดาครูโรงเรียนราษฎร์ (โต๊ะครูปอเนาะ) และนำนักเรียนไทยมุสลิมมาทัศนศึกษากรุงเทพมหานคร และจังหวัดใกล้เคียง

๒) วัตถุประสงค์

เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนไทยมุสลิมได้เห็นความเจริญก้าวหน้าของประเทศชาติ เพื่อผลทางการเมืองและการปกครอง ตลอดจนเพื่อนำมาทัศนคติและศรัทธาของชาวไทยมุสลิมต่อรัฐบาลให้ดียิ่งขึ้น

๓) การดำเนินการ

กระทรวงมหาดไทยจึงได้ร่วมมือกับกระทรวงศึกษาธิการดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๕ โดยกระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับการเงินที่จะต้องใช้จ่ายตามแผนนี้ และคัดเลือกผู้ที่จะมาทัศนศึกษา กระทรวงมหาดไทยรับผิดชอบดำเนินการในเรื่องการอำนวยความสะดวกเกี่ยวกับการนำชมสถานที่ราชการที่สำคัญ และเข้าเฝ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ตลอดจนการเข้าเยี่ยมคารวะบุคคลสำคัญในคณะรัฐบาล การนี้กรมการปกครองได้ตั้งงบประมาณเป็นค้ายานพาหนะไว้มีละประมาณ ๓๕,๐๐๐ บาท

๑) โครงการจัดส่งนักศึกษาชาวไทยมุสลิมจังหวัดชายแดนภาคใต้เข้ามหาวิทยาลัยและโรงเรียนนายร้อยตำรวจสามพราน

โครงการนี้เป็นโครงการระยะยาว คือ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๑๔ - ๒๕๑๕ โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อสนับสนุนให้ชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้เข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา และโรงเรียนนายร้อยตำรวจสามพราน โดยไม่ต้องผ่านการสอบคัดเลือก

๒) โครงการส่งเสริมการศึกษาแก่ชาวไทยมุสลิมจังหวัดชายแดนภาคใต้

โครงการนี้มุ่งหมายเพื่อส่งเสริมการศึกษาในระดับอาชีวศึกษาแก่ชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยไม่ต้องสอบคัดเลือก ส่วนใหญ่สนับสนุนให้เข้ารับการศึกษาในโรงเรียนพณิชยการต่าง ๆ

๓) โครงการส่งเสริมชาวไทยมุสลิมจังหวัดชายแดนภาคใต้เข้ารับราชการ

โครงการนี้มุ่งส่งเสริมให้นักเรียนไทยมุสลิมเข้าศึกษาในสถาบันวิชาชีพ โดยเฉพาะซึ่งเมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วก็สามารถได้รับการบรรจุเข้ารับราชการในสถาบันนั้น ๆ ได้ทันที เช่น โรงเรียนพยาบาลดงครุฑและอนามัย โรงเรียนกรมไปรษณีย์โทรเลข โรงเรียนวิศวกรรมรถไฟ และโรงเรียนศุลกากรักษ์ เป็นต้น

๓.๒.๓ บุคคลผู้ปฏิบัติงานในองค์กร

เมื่อได้จัดตั้งองค์กรขึ้นมาเพื่อรับผิดชอบในการปฏิบัติตามนโยบายดังกล่าวแล้ว ปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ เรื่องตัวบุคคลในองค์กรที่จะดำเนินงานตามนโยบายนั้น ทั้งนี้เพราะ องค์กรที่จัดตั้งขึ้น จะดำเนินงานได้ผลหรือไม่ และมากน้อยเพียงไร ย่อมขึ้นอยู่กับตัวบุคคลในองค์กรนั้นเป็นสำคัญ รัฐบาลได้เล็งเห็นความสำคัญในปัญหาเรื่องตัวบุคคลดังกล่าวมาแล้ว จึงได้ดำเนินการดังนี้

ก) จัดตั้งศูนย์ประสานงานปกครองจังหวัดชายแดนภาคใต้ขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นศูนย์ทำการประสานให้แก่อำนาจราชการทุกระดับของทุกกระทรวง ทบวง กรม ที่ส่งไปประจำในองค์กรต่าง ๆ ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความเข้าใจถึงการดำรงชีวิตและวัฒนธรรมของประชาชน สภาพปัญหาของท้องถิ่น และการวางตัวให้เหมาะสม รวมตลอดถึงชักชวนความเข้าใจในนโยบายพิเศษของรัฐบาลที่เกี่ยวกับจังหวัดชายแดนภาคใต้

ข) สำหรับเจ้าหน้าที่ของทางราชการในบางส่วนขององค์กรก็จำเป็นต้องอาศัยบุคคลในท้องถิ่น เช่น โต๊ะครูปอนเนาะ เป็นต้น

ค) ส่งเสริมให้เจ้าหน้าที่และข้าราชการที่ไปปฏิบัติงานในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้เข้าใจถึงภาษาและขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่น ด้วยการเปิดโอกาสให้ข้าราชการได้เรียนรู้ภาษาของท้องถิ่นในรูปของการฝึกอบรมเป็นพิเศษ เช่น การดำเนินงานของกระทรวงมหาดไทย ตามโครงการอบรมวิชาภาษามลายู เป็นต้น

การปฏิบัติตามหลักการดังกล่าวข้างต้น ก็จะทำให้ได้บุคคลที่เข้าใจปัญหาอย่างแท้จริง และอยู่ใกล้ชิดกับปัญหา ซึ่งจะเป็นการสร้างศรัทธาและความเชื่อถือให้เกิดแก่ชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ อันจะทำให้นโยบายการผสมกลมกลืนของรัฐบาลประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป็นผลดีต่อประเทศชาติ

๔ ผลที่ได้รับจากนโยบายและกระบวนการในการผสมกลมกลืน

ดังที่กล่าวมาแล้วว่า รัฐบาลได้ดำเนินการกำหนดนโยบายและมาตรการดำเนินการต่อชาวไทยมุสลิมจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในลักษณะส่งเสริมและสร้างทัศนคติในความเข้าใจ

รักชาติไทย และอยู่ร่วมกับคนไทยที่นับถือศาสนาอื่นโดยสมานฉันท์ แม้ว่าในการออกกฎหมาย กำหนดนโยบาย โครงการ มาตรการดำเนินการต่อชาวไทยมุสลิมจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ แล้วยมา และกำลังเป็นอยู่ในปัจจุบันนี้ได้กำหนดเพื่อการผสมกลมกลืนบุคคลต่าง ๆ เหล่านี้ โดยตรง แต่ก็เป็นกระบวนการเสริมสร้างทัศนคติในความเป็นไทย ลดความแตกต่างทาง วัฒนธรรม ชนบทรรมนิยมประเพณี ศาสนา และภาษาให้หมดไปในที่สุด สร้างเสริมความ อยู่ดีกินดีมีความสงบสุขในการประกอบสัมมาอาชีพะ ใ้รับการคุ้มครองและส่งเสริมในการ ประกอบพิธีกรรม และปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งศาสนา สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เป็น การดำเนินการ เพื่อการผสมกลมกลืนทั้งสิ้น

ในสมัยรัชกาลที่ ๕ และที่ ๖ นโยบายและกระบวนการในการผสมกลมกลืน มุ่งใน ด้านความสงบเรียบร้อยในทางการปกครอง ให้สิทธิเสรีภาพแก่ชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชาย แคนภาคใต้ในด้านการนับถือศาสนา และการปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งศาสนา ข้าราชการที่ออก ไปปกครองจะต้องเข้าใจในหลักปฏิบัติและชนบทรรมนิยมประเพณีของชาวไทยมุสลิมในจังหวัด ชายแดนภาคใต้ให้ได้อย่างแท้จริง ดังจะเห็นได้จากกฎข้อบังคับสำหรับปกครองบริเวณเจ็ด หัวเมือง ร.ศ.๑๒๐ พระราชบัญญัติว่าด้วยการใช้กฎหมายอิสลามในเขตจังหวัดปัตตานี นรา- ชีวาส ยะลา และสตูล พ.ศ.๒๔๔๕ และพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการศาสนูปถัมภ์ฝ่ายอิสลาม พ.ศ.๒๔๔๘ ซึ่งส่วนแต่เป็นกฎหมายที่สร้าง เสริมสังคมชาวไทยมุสลิมให้ดำเนินไปได้โดยปกติสุข ในการดำเนินชีวิต และการปฏิบัติศาสนกิจ ลักษณะดังกล่าวเท่ากับเป็นการให้หลักประกันว่า การนับถือศาสนาที่ดี ชนบทรรมนิยมประเพณีที่ดี จะไม่ถูกข่มเหงวิกรอนจากผู้นับถือศาสนาอื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเจ้าพนักงานฝ่ายปกครอง ลดความแตกต่างในด้านการนับถือศาสนา ความ แตกต่างในด้านอื่น ๆ ระหว่างข้าราชการกับประชาชนชาวไทยมุสลิมให้ลดน้อยลงจนกระทั่ง หมดไปในที่สุด ซึ่งก็ได้มีการย้าถึงเจตนารมณ์แห่งนโยบายดังกล่าวในหลักรัฐประศาสน์นโยบาย สำหรับปฏิบัติราชการในมณฑลปัตตานี พ.ศ.๒๔๖๖ ที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงมีพระราชหัตถเลขาไว้ หลักรัฐประศาสน์นโยบายดังกล่าวได้กลายเป็นคู่มือของเจ้าพนักงาน ฝ่ายปกครองที่ส่งออกไปประจำในจังหวัดชายแดนภาคใต้ในเวลาต่อมาจนถึงปัจจุบัน

ลักษณะของนโยบายและกระบวนการในการผสมกลมกลืนชาวไทยมุสลิมจังหวัดชาย แคนภาคใต้ในระยะแรกนั้น เป็นไปเพื่อให้หลักประกันในการดำรงชีวิต และการปฏิบัติศาสนกิจ

เป็นการนำตัวข้าราชการฝ่ายปกครองเข้าไปรู้จักกับสภาพสังคมของชาวไทยมุสลิมจังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งมีลักษณะเป็นสังคมปิด ให้ออกศึกษาหาความรู้ในศาสนาอิสลาม ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมของชาวไทยมุสลิม และต้องเรียนรู้ภาษามลายูท้องถิ่น เพื่อการเข้าถึงประชาชนชาวไทยมุสลิมอีกด้วย ลักษณะจึงอยู่ในรูปของ "เข้าไปหา" มิใช่ดึงชาวไทยมุสลิมให้ออกจากสังคมปิดของตนมาสู่สังคมของประเทศชาติโดยส่วนรวม จึงเป็นเพียงการให้หลักประกันว่ารัฐบาลก็ดี ข้าราชการที่ส่งออกไปปกครองก็ดี จะประพฤติปฏิบัติต่อชาวไทยมุสลิมจังหวัดชายแดนภาคใต้โดยถูกต้องสุจริตยุติธรรม ไม่เบียดเบียนหรือวิครอนการนับถือและการปฏิบัติศาสนกิจ

ภายหลังการปฏิวัติ ปี ๒๕๐๑ ก็ได้มีการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติขึ้น ได้มีนโยบายที่จะยกระดับความเป็นอยู่ของชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ให้ทัดเทียมกับประชาชนในภาคอื่น ๆ นอกจากความสงบราบรื่นในทางการปกครองซึ่งเป็นหัวใจของนโยบายปฏิบัติมาแต่เดิมที่จะต้องส่งเสริมต่อไปแล้ว ในด้านอื่น ๆ ทั้งในด้านการศึกษา การเศรษฐกิจ และการสังคมจิตวิทยา ก็ได้มีการกำหนดนโยบายปฏิบัติติดตามมา นโยบายและมาตรการปฏิบัติต่าง ๆ ทั้งที่ได้ดำเนินการมาแล้ว และที่กำลังดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน ล้วนแต่มุ่งเพื่อลดความแตกต่างในด้านการนับถือศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม และสร้างทัศนคติใหม่ ๆ ให้แก่ชาวไทยมุสลิมจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีต่อประเทศชาติ ต่อรัฐบาล และต่อประชาชนชาวไทยอื่น ๆ ซึ่งผลการปฏิบัติตามนโยบายบางเรื่องปรากฏผลดังนี้

๔.๑ การจัดตั้งนิคมสร้างตนเองพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการกระจายประชากรที่นับถือศาสนาอื่น เข้าไปประกอบอาชีพร่วมสังคมกับชาวไทยมุสลิม เป็นการสร้างคุณภาพในประชาชนที่นับถือศาสนาพุทธและศาสนาอิสลาม และเป็นการเปิดพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์แต่ไม่ได้ทำประโยชน์ ให้ได้ใช้ประโยชน์ในการเพาะปลูกได้อย่างเต็มที่

นับแต่เริ่มดำเนินการจนถึงปี พ.ศ. ๒๕๑๕ ได้บรรจุนสมาชิกเข้าทำกินในนิคมสร้างตนเองในจังหวัดนราธิวาสแล้ว ๒,๓๘๗ ครอบครัว เป็นจำนวน ๑๓,๓๒๕ คน ไร่ที่จัดสรรที่ดินให้สมาชิกเข้าทำกินแล้ว ๒๘,๔๐๐ ไร่

นิคมสร้างตนเองพัฒนาภาคใต้จังหวัดสตูล ได้บรรจุสมาชิกเข้าทำกินในนิคม ๓,๓๓๓ ครอบครัว เป็นจำนวน ๑๗,๕๐๒ คน และได้จัดสรรที่ดินให้สมาชิกเข้าทำกินแล้วรวม ๕๕,๕๕๔ ไร่

๔.๒ การพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยมีคณะกรรมการพัฒนาภาคใต้ ทั้งนี้ เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในภูมิภาคนี้ให้ก้าวหน้าทัดเทียมกับภาคอื่น ๆ

ในรอบระยะเวลา ๔ ปีที่แล้ว คณะกรรมการพัฒนาภาคใต้ได้ปฏิบัติงานมีผลสำเร็จพอสมควรดังนี้

๑) การคมนาคม คณะกรรมการพัฒนาภาคใต้ถือว่า การพัฒนาการคมนาคม เป็นการพัฒนาที่ไหลลตอพบแทนสูงและอยู่คงทนถาวร อันจะเป็นประโยชน์สำคัญต่อการขนส่ง การใช้ที่ดินเพื่อการเกษตร การเปิดแหล่งแร่ และอื่น ๆ คณะกรรมการฯ ได้ดำเนินงานในจังหวัดต่าง ๆ ในภาคใต้ ในการสร้างและบูรณะทางหลายสาย อาทิเช่น สร้างทางสายถ้ำถึงสะเอะ อำเภอบึงยะลา ระยะทาง ๓๕ กิโลเมตร ขอมทางในจังหวัดสายต่าง ๆ ขอมสร้างสะพานที่ชำรุดหลายแห่ง รวมทั้งได้จัดหาเครื่องทุ่นแรงให้จังหวัดต่าง ๆ สำหรับบูรณะ ขอมแซมถนนในเขตจังหวัดของตนให้อยู่ในสภาพที่ติดต่อไป

๒) การส่งเสริมอาชีพราษฎร คณะกรรมการพัฒนาภาคใต้พิจารณาเห็นว่าอาชีพสำคัญของราษฎรภาคใต้ คือ การทำสวนยาง ทั้งนี้ เรื่องที่คณะกรรมการฯ ได้หยิบยกขึ้นพิจารณาอย่างใกล้ชิดและสนใจเป็นพิเศษคือ การปรับปรุงและเปลี่ยนเป็นยางพันธุ์ดี และการส่งเสริมการปลูกพื้นที่เหมาะสมกับดินฟ้าอากาศในภาคใต้ อาทิเช่น การปลูกปาล์มน้ำมัน การปลูกและเปลี่ยนมะพร้าวพันธุ์ดี ข้าวโพค และมันสำปะหลัง เป็นต้น สำหรับจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้มีการดำเนินการหลายประการ อาทิเช่น การซื้อเครื่องจักรเลื่อยไม้เคลื่อนที่ พร้อมด้วยอุปกรณ์ให้นิคมสร้างตนเองในจังหวัดสตูลและยะลา เป็นต้น

๓) การศึกษา คณะกรรมการพัฒนาภาคใต้ได้พิจารณาเห็นว่า การศึกษา เป็นเรื่องที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง สิ่งที่คณะกรรมการฯ ได้พึงเล็งเป็นพิเศษคือ พยายาม

จะให้ชาวไทยมุสลิมได้มีโอกาสเข้าศึกษาในชั้นมัธยมและชั้นสูงขึ้นไป ในการนี้คณะกรรมการ
ไคพิ์จารณาคำเนินการตามโครงการไปแล้ว ที่สำคัญคือ ไคจัดตั้งมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
นอกจากนี้ มูลนิธิ จอห์น เอฟ. เคนเนดี แห่งประเทศไทย ซึ่งมี พันเอกถนงค์ คอมันตร์ เป็น
ประธาน ไคบริจาคเงินสร้างหอสมุด จอห์น เอฟ. เคนเนดี ให้เป็นจำนวนเงิน ๓ ล้านบาท ไค
ดำเนินการจัดสร้างเสร็จเรียบร้อยแล้ว โดยหอสมุดนี้ตั้งอยู่ที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
จังหวัดปัตตานี นอกจากนั้น คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จังหวัดปัตตานี
ไคเริ่มมีการสาธิตนักเรียนปีละประมาณ ๖๐ คน เพื่อช่วยยกระดับการศึกษาในชั้น มศ.๓ และ
มศ.๔ ในเขตจังหวัดปัตตานี เพื่อช่วยให้นักศึกษาไม่ต้องเดินทางมาศึกษาต่อถึงกรุงเทพฯ ให้
ทุนการศึกษาแก่นักเรียนไทยมุสลิมจังหวัดปัตตานี ขยายการทดลองการสอนภาษาไทยแก่เด็กพูด
๒ ภาษาในเขตจังหวัดปัตตานี และไคช่วยเหลือโครงการปรับปรุงปอเนาะให้เป็นโรงเรียน
ราษฎรสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส และสตูล ในระยะเริ่มแรกอีกด้วย

๔) การสาธารณสุข งานด้านสาธารณสุขนับว่าเป็นเรื่องสำคัญประการหนึ่ง
เพราะเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยและความสะดวกสบายของประชาชน ในด้านนี้ คณะกรรมการ
พัฒนาภาคไคช่วยเหลือโครงการพัฒนาโรงพยาบาลประจำจังหวัดชายแดนภาคไคในการซื้อ
เครื่องมือเครื่องใช้ในทางการแพทย์ที่ยังขาดอยู่ สร้างสถานอนามัย ซ็อรต และเวชภัณฑ์สำหรับ
หน่วยพยาบาลเคลื่อนที่เพื่อช่วยเหลือราษฎรในท้องถิ่นทุรกันดารในเขตจังหวัดชายแดนภาคไค
นอกจากนี้ ยังได้ประสานงานกับกระทรวงมหาดไทย และ กรป.กลาง ในการพัฒนาอ่างเก็บน้ำ
ธรรมชาติในท้องที่อำเภอเมือง จังหวัดสตูล ซึ่งมีชื่อเรียกว่า "ทะเลบัน" เพื่อใช้ประโยชน์ใน
การพักผ่อนหย่อนใจ การเกษตร และการสาธารณสุขที่ต้องใช้น้ำอีกด้วย

๕) การปกครองและสวัสดิการ การดำเนินงานด้านการปกครองและสวัสดิการ
เป็นงานเกี่ยวพันกับด้านอื่น ๆ ที่กล่าวมาแล้วข้างต้น คณะกรรมการพัฒนาภาคไคได้ปฏิบัติงาน
โดยให้ความร่วมมือและสนับสนุนการปฏิบัติงานของศูนย์ประสานงานปกครองจังหวัดชายแดน
ภาคไค ปรับปรุงและส่งเสริมงานด้านประชาสัมพันธ์ทั้งด้านวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์
ดำเนินงานเกี่ยวกับการให้เจ้าหน้าที่ของรัฐบาลทุกฝ่ายมีความสนิทสนม ให้การติดต่อยุติช่วยเหลือ

และรู้จักจิตใจของประชาชนให้ดียิ่งขึ้น ทั้งนี้ เพื่อให้ประชาชนได้ยึดมั่นเข้าใจที่อยู่เสมอว่า
ดินแดนในภาคใต้ทั้ง ๑๔ จังหวัดนั้นเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และเป็นส่วนสำคัญยิ่งของราช-
อาณาจักรไทย จะแบ่งแยกมิได้^{๗๒}

๔.๓ ศูนย์ประสานงานปกครองจังหวัดชายแดนภาคใต้ นับแต่เริ่มดำเนินงานตาม
โครงการมาตั้งแต่ปี ๒๕๐๔ จนถึงปี ๒๕๑๕ ศูนย์ประสานงานปกครองจังหวัดชายแดนภาคใต้
ได้ทำการปฐมนิเทศข้าราชการที่ได้รับการแต่งตั้งหรือย้ายไปดำรงตำแหน่งใหม่ในจังหวัดชาย-
แดนภาคใต้ทุกระดับ ทุกกระทรวงทบวงกรม ให้ได้ทราบถึงสภาพทางภูมิศาสตร์และสภาพอากาศ
ประวัติศาสตร์ ขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น ศาสนา ภาษา การอาชีพของราษฎร ภาวะ
เหตุการณ์ในปัจจุบัน มีจำนวนผู้เข้ารับการปฐมนิเทศทั้งสิ้น ๒,๔๘๓ คน ดังปรากฏในตาราง
ที่ ๗

สำหรับผลงานด้านการประชาสัมพันธ์ของแผนกประชาสัมพันธ์ ศูนย์ประสาน-
งานปกครองจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในการเผยแพร่ผลงานจังหวัดชายแดนภาคใต้ รวมทั้งการ
เสริมสร้างความจงรักภักดี และความเข้าใจอันดีแก่ประชาชนนั้น ได้ดำเนินการทั้งทางโทรทัศน์
วิทยุ และหนังสือพิมพ์ ดังปรากฏในตารางที่ ๘

^{๗๒} กองเลขานุการคณะกรรมการพัฒนาภาคใต้, สรุปผลการดำเนินงานของ
คณะกรรมการพัฒนาภาคใต้ พ.ศ. ๒๕๐๗ - ๒๕๑๕, (อัครสำเนา), หน้า ๕ - ๖.

ตารางที่ ๓
 จำนวนข้าราชการที่เข้ารับการประชุมพิเศษ ณ ศูนย์ประสานงานปกครองจังหวัดชายแดนภาคใต้
 (ระหว่างปี พ.ศ.๒๕๐๘ - ๒๕๑๕)

จังหวัด	ปี ๒๕๐๘	ปี ๒๕๐๙	ปี ๒๕๑๐	ปี ๒๕๑๑	ปี ๒๕๑๒	ปี ๒๕๑๓	ปี ๒๕๑๔	ปี ๒๕๑๕	รวม	หมายเหตุ
ยะลา	๕๔	๖๒	๑๐๙	๑๖๖	๑๓๔	๑๑๙	๑๑๔	๑๓๓	๙๘๙	จำนวนข้าราชการ (คน) ที่เข้ารับ การประชุมพิเศษ
ปัตตานี	๓๖	๙๔	๑๐๕	๖๑	๘๒	๑๑๒	๑๐๓	๑๐๖	๖๓๖	
นราธิวาส	๔๑	๙๑	๖๐	๕๙	๖๙	๖๒	๘๕	๑๐๐	๕๘๔	
สตูล	๑๒	๓๘	๒๐	๓๐	๙๑	๖๒	๕๕	๙๒	๔๙๖	
รวม	๑๔๓	๒๕๕	๒๙๙	๓๑๖	๓๕๘	๓๖๕	๓๕๙	๔๑๑	๒,๔๘๓	

ที่มา : ศูนย์ประสานงานปกครองจังหวัดชายแดนภาคใต้, พ.ศ.๒๕๑๖, อิกส์ไอเนา, หน้า ๑๔.

ตารางที่ ๘

ผลงานด้านการประชาสัมพันธ์ ของแผนกประชาสัมพันธ์ ศูนย์ประสานงานปกครองจังหวัดชายแดนภาคใต้
(ระหว่างปี พ.ศ.๒๕๐๘ - ๒๕๑๕)

โดยทาง	ปี ๒๕๐๘	ปี ๒๕๐๙	ปี ๒๕๑๐	ปี ๒๕๑๑	ปี ๒๕๑๒	ปี ๒๕๑๓	ปี ๒๕๑๔	ปี ๒๕๑๕	หมายเหตุ
โทรทัศน์	๑๓	๑๙	๔๑	๙๒	๑๓๓	๑๑๕	๖๖	๓๑	จำนวนครั้งที่ เผยแพร่ข่าว
วิทยุ	๒๕	๒๘	๔๒	๙๒	๑๓๐	๑๑๕	๖๖	๓๑	
หนังสือพิมพ์	๒๔	๒๘	๒๘	๓๘	๑๐๒	๙๒	๔๔	๔๓	

ที่มา : ศูนย์ประสานงานปกครองจังหวัดชายแดนภาคใต้, พ.ศ.๒๕๑๖, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๓.

๔.๔ ในด้านการศึกษาสามัญ สำนักงานศึกษาธิการเขต ๒ ซึ่งรับผิดชอบทาง
 ด้านวิชาการ เกี่ยวกับการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ก็ได้มีแนวทางการปฏิบัติงานมุ่งปลูกฝัง
 ทัศนคติและทักษะในการใช้ภาษาไทย ส่งเสริมการศึกษาหาความรู้ทางศาสนาอิสลามของ
 ชาวไทยมุสลิม สร้างเสริมและปลูกฝังทัศนคติในความเป็นไทย รักชาติไทย โดยใช้ภาษา
 และกิจกรรมทางการศึกษาเป็นเครื่องมือ ซึ่งก็มีโครงการพิเศษอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับการศึกษา
 ของกระทรวงมหาดไทยเข้าร่วมอีกทางหนึ่งด้วย โครงการเปิดสอนชั้นเด็กเล็กในจังหวัด
 ชายแดนภาคใต้ โครงการปรับปรุงโรงเรียนประชาบาลให้เป็นโรงเรียนชุมชน โครงการ
 ทุนการศึกษาระดับเด็กหัดครูของนักเรียนไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โครงการจัดการ
 ศึกษาดูใหญ่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โครงการจัดตั้งโทรทัศน์สาธารณะในจังหวัดชายแดน
 ภาคใต้ โครงการของกระทรวงมหาดไทยต่าง ๆ ดังกล่าวช่วยเสริมโครงการศึกษาหลักซึ่ง
 ส่วนใหญ่เป็นหน้าที่ของกระทรวงศึกษาธิการ

ในด้านกระทรวงมหาดไทยซึ่งมีหน้าที่โดยตรงต่อการปกครอง การบำเพ็ญ
 ทุกข์บำรุงสุขแก่ประชาชน ก็ได้กำหนดโครงการต่าง ๆ หลายโครงการ ซึ่งมุ่งไปที่ชาวไทย
 มุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในลักษณะดึงชาวไทยมุสลิมออกมาจากสังคมปิดในเฉพาะ
 แวดวงของตน ให้มีการติดต่อสัมพันธ์กับชาวไทยอื่น ๆ สร้างเสริมทัศนคติที่กว้างขวางเป็น
 สังคมส่วนรวมของประเทศ

๔.๕ โครงการธรรมจาริกอิสลาม ในรอบปี ๒๕๑๓ - ๒๕๑๕ ได้ออกปฏิบัติงาน
 ในจังหวัดยะลา นราธิวาส และปัตตานี มีผู้เข้าฟังการแสดงธรรมจำนวนทั้งสิ้น ๑๘๖,๘๘๘
 คน มีผู้เข้ารับการรักษาพยาบาล ๘๘,๘๑๓ คน มอบพระบรมฉายาลักษณ์พระบาทสมเด็จพระ-
 เจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ประมาณ ๒๕,๘๑๕ แผ่น และแจกพระ-
 คัมภีร์อัลกุรอาน ๘๘,๘๐๘ เล่ม

ในปี พ.ศ. ๒๕๑๖ ได้ปฏิบัติงานในจังหวัดดังกลาว มีผู้เข้ารับฟังการแสดง
 ธรรม ๕๖,๕๕๓ คน มีผู้เข้ารับการรักษาพยาบาล ๓๕,๘๘๑ คน มอบพระบรมฉายาลักษณ์
 จำนวน ๒๐,๓๘๖ แผ่น มอบพระคัมภีร์อัลกุรอาน ๒๓,๘๘๖ เล่ม

๑๓ กระทรวงมหาดไทย, เอกสารเสนอที่ประชุมคณะรัฐมนตรีเพื่อทราบ, ๒๕๑๗,
 (อัครสาเนา).

๔.๖ โครงการอบรมวิชาภาษาบาลี ตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๐๗ - ๒๕๑๕ ได้ดำเนินการอบรมวิชาภาษาบาลีให้แก่ข้าราชการจังหวัดชายแดนภาคใต้มาแล้วหลายรุ่น กล่าวคือ ระเบียบสำัญ ๑๖ รุ่น รวม ๓๘๓ คน ระเบียบสูง ๕ รุ่น รวม ๘๒ คน ในปี ๒๕๑๖ ได้ดำเนินการเปิดอบรมวิชาภาษาบาลีระเบียบสำัญรุ่นที่ ๑๗ จำนวน ๒๑ คน รุ่นที่ ๑๘ จำนวน ๑๗ คน และระเบียบสูง รุ่นที่ ๖ จำนวน ๑๗ คน

๔.๗ โครงการศึกษาภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นของข้าราชการจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้มีการดำเนินการฝึกอบรมข้าราชการจังหวัดชายแดนภาคใต้ตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๐๘ - ๒๕๑๕ ไปแล้วจำนวน ๒,๑๘๗ คน สำหรับปี พ.ศ.๒๕๑๖ ได้จ่ายเงินงบประมาณดำเนินการตามโครงการเป็นเงิน ๑๔๐,๐๐๐ บาท และได้จัดสรรให้จังหวัดปัตตานี ๓๑,๖๕๓ บาท จังหวัดยะลา ๒๑,๑๐๒ บาท จังหวัดนราธิวาส ๓๕,๑๗๐ บาท จังหวัดสตูล ๕๒,๑๗๕ บาท

๔.๘ การแข่งขันอ่านพระคัมภีร์อัลกุรอานระหว่างประเทศ นับตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๐๕ จนถึงปี พ.ศ.๒๕๑๔ ปรากฏว่า ผู้แทนไทยได้ทำชื่อเสียงให้แก่ประเทศไทย โดยได้รับตำแหน่งผู้ชนะเลิศ ๓ ครั้ง รองชนะเลิศ ๑ ครั้ง ได้รับรางวัลชมเชย ๒ ครั้ง สำหรับในปี พ.ศ. ๒๕๑๖ ผู้แทนประเทศไทยได้อันดับที่ ๔, ๕ และ ๑๒

๔.๙ การนำครูและนักเรียนโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม (โต๊ะครูปอเนาะ) เขตศึกษา ๒ เข้ามาทัศนศึกษาในกรุงเทพมหานครและจังหวัดใกล้เคียง ตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๐๕ - ๒๕๑๕ ได้นำครูและนักเรียนโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามเข้ามาทัศนศึกษาในกรุงเทพมหานครและจังหวัดใกล้เคียง เป็นจำนวนทั้งสิ้น ๑,๕๕๔ คน นักเรียน ๑,๑๓๔ คน ครู ๔๒๐ คน ในปี พ.ศ.๒๕๑๖ ได้นำนักเรียนโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามมาประชุมสัมมนาและทัศนศึกษา จำนวน ๑๒๐ คน ครูจำนวน ๒๐ คน

๗๔ เอกสารการประชุมคณะรัฐมนตรี วันอังคารที่ ๓๐ เมษายน ๒๕๑๗, (อักษำเนา), หน้า ๑๒.

๗๕ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

๗๖ เรื่องเดียวกัน หน้า ๑๓.

๗๗ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

๔.๑๐ โครงการจัดส่งนักศึกษาชาวไทยมุสลิมจังหวัดชายแดนภาคใต้ เข้ามหา-
 วิทยาลัยและโรงเรียนนายร้อยตำรวจสามพราน ผลการดำเนินงานปรากฏว่าในปี พ.ศ.
 ๒๕๑๔ - ๒๕๑๕ ได้ดำเนินการจัดส่งนักศึกษาชาวไทยมุสลิมเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ
 ตามโครงการจำนวน ๗๓ คน ในปี พ.ศ.๒๕๑๖ ได้ดำเนินการจัดส่งนักศึกษาชาวไทยมุสลิม
 เข้าศึกษาต่อในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒ คน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ๒ คน มหาวิทยาลัย
 เกษตรศาสตร์ ๒ คน มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ๒ คน โรงเรียนนายร้อยตำรวจสามพราน
 ๒ คน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ๓ คน วิทยาลัยวิชาการศึกษา (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ)
 ๔ คน มหาวิทยาลัยศิลปากร ๕ คน มหาวิทยาลัยมหิดล ๕ คน สำหรับเงินทุนอุดหนุนการ
 ศึกษา มีผู้สมควรได้รับเงินทุนอุดหนุนการศึกษาคือ จังหวัดปัตตานี ๔ ทุน ยะลา ๔ ทุน
 นราธิวาส ๔ ทุน และสตูล ๔ ทุน และไต่ถามขอเงินทุนอุดหนุนกับผู้ที่ได้รับทุนอยู่ก่อนเพื่อศึกษา
 ต่อจนสำเร็จอีก ๒๒ ทุน รวมทั้งสิ้น ๔๒ ทุน เป็นเงิน ๑๑๔,๐๐๐ บาท

๔.๑๑ โครงการส่งเสริมการศึกษาแก่ชาวไทยมุสลิมจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในปี
 ๒๕๑๔ - ๒๕๑๕ ได้จัดส่งเข้าศึกษาต่อในโรงเรียนพาณิชย์การต่าง ๆ โดยไม่ต้องสอบคัดเลือก
 รวม ๒๗ คน ในปี ๒๕๑๖ ได้จัดส่งเข้าเรียนต่อในวิทยาลัยพาณิชย์การพระนคร ๓ คน วิทยาลัย
 พาณิชยการธนบุรี ๒ คน วิทยาลัยบพิตรพิมุข ๒ คน โรงเรียนพาณิชย์การเซकुพน ๓ คน

๔.๑๒ โครงการส่งเสริมชาวไทยมุสลิมจังหวัดชายแดนภาคใต้เข้ารับราชการ ใน
 ปี พ.ศ.๒๕๑๓ - ๒๕๑๕ ได้จัดส่งนักเรียนไทยมุสลิมเข้าศึกษาในโรงเรียนพยาบาลนครสวรรค์
 และอนามัย คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล โรงเรียนกรมไปรษณีย์โทรเลข โรงเรียน
 วิศวกรกรมรถไฟ และโรงเรียนศุลกากรักษ์ รวม ๔๑ คน สำหรับในปี ๒๕๑๖ ดำเนินการจัดส่ง
 เข้าเรียนในคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล แผนกผู้ช่วยพยาบาล ๓ คน โรงเรียน
 ไปรษณีย์โทรเลข ๓ คน และโรงเรียนศุลกากรักษ์ ๔ คน

๓๘ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑.

๓๙ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒.

๔๐ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

ในด้านการแก้ไขทัศนคติที่มีผิดพลาดเกี่ยวกับศาสนาอิสลาม ปัญหาทางเศรษฐกิจ ปัญหาทางการเมือง และสังคมจิตวิทยา รัฐบาลก็มุ่งไปที่ปอเนาะ ซึ่งเป็นสถาบันการศึกษาอิสลามที่จัดตั้งและทำการสอนโดยโต๊ะครู ไม่มีหลักสูตรกำหนดวิชาเรียน เวลาที่สอน และการจบการศึกษาขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถของโต๊ะครู ปอเนาะบางแห่งเป็นที่ของสุ่มของกลุ่มโจรต่าง ๆ ทั้งโจรผู้ร้ายธรรมดาและโจรการเมืองที่ดำเนินการและยุยงให้มีการแบ่งแยกดินแดน นอกจากนี้ผู้ที่เรียนจบจากปอเนาะก็ไม่เกิดผลดีต่อสังคมในแง่การ เศรษฐกิจและการพัฒนาอาชีพ เพราะส่วนใหญ่ก็ต้องกลับไปประกอบอาชีพนั้น ๆ ตามเดิม นอกจากนั้นโอกาสที่ใช้ภาษาไทย เรียนรู้วิชาสามัญ และวิชาชีพอื่น ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง สังคม และประเทศชาติ ก็แทบไม่มี เพราะใช้ภาษามลายูและภาษาอาหรับในการศึกษา ดังนั้น การที่ทางราชการมีนโยบายพิเศษให้ปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม โดยดำเนินการเป็นขั้นตอนตั้งแต่ปี ๒๕๐๘ จนถึงปัจจุบัน ก็ได้ดำเนินการเป็นผลดีโดยเฉพาะในแง่ของการปรับปรุงปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามได้ดำเนินการ เป็นผลสำเร็จตามนโยบาย แต่ในแง่ของมาตรฐานของโรงเรียน ยังต้องปรับปรุงแก้ไขโดยด่วน เพื่อให้โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามเป็นสถาบันที่จะให้ความรู้วิชาศาสนาที่ถูกต้อง ให้ความรู้วิชาการอื่น ๆ ที่เป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิต และการศึกษาในระดับสูง และให้ความรู้วิชาชีพที่เป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิตในสังคม และเหมาะสมกับความต้องการของตลาดแรงงานในท้องถิ่น หากโครงการปรับปรุงส่งเสริมโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ได้รับความดำเนินงานอย่างเต็มที่ทั้งในด้านความร่วมมือของโต๊ะครู ประชาชนชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ข้าราชการเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง เงินงบประมาณที่จัดสรรให้เพียงพอเพียงแล้ว ก็ย่อมเชื่อได้ว่าทัศนคติของประชาชนชาวไทยมุสลิมจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชนรุ่นใหม่ ที่มีต่อชาวไทยอื่น ๆ ต่อรัฐบาล และต่อประเทศไทยก็จะดีขึ้น ซึ่งก็เป็นการผสมกลมกลืนชาวไทยมุสลิมจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้มีความรู้สึกเป็นคนไทย รักชาติไทยอย่างแท้จริง

๕. สรุป

ลักษณะและกระบวนการในการผสมกลมกลืนชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของทางราชการที่แล้วมา และที่กำลังดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน เท่าที่ได้ศึกษาและวิเคราะห์หามา

จะเห็นเด่นชัดว่าเป็นการกระทำที่มีลักษณะยืดหยุ่นและผ่อนปรน มุ่งหมายที่จะก่อให้เกิดความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน สามารถอยู่ร่วมกับคนไทยอื่น ๆ ได้อย่างปกติสุข ในฐานะที่เป็นคนไทยเช่นเดียวกัน ทางราชการมีโครงการที่จะบังคับให้ชาวไทยมุสลิมเปลี่ยนศาสนา เพราะตามรัฐธรรมนูญทุกฉบับก็ได้อำหนดให้ประชาชนมีสิทธิในการเลือกนับถือศาสนาใดก็ได้ แต่สิ่งที่ทางราชการต้องการคือ ความรู้สึกสำนึกในความเป็นไทย อยู่ในสังคมไทยได้ด้วยความ เป็นปกติสุข มีความมั่นคงและหลักประกันในการดำเนินงาน ตลอดจนความเจริญก้าวหน้าในอนาคต ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะนำมาซึ่งการผสมกลมกลืนในที่สุด

ทางราชการได้พยายามทุ่มเทพยายามต่าง ๆ เช่น กำจัดความคิด งบประมาณ และเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการผสมกลมกลืนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ การทุ่มเทเช่นนี้ได้ทำมานานแล้วตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๕ และสืบเนื่องมาจนขณะนี้ มีได้เคยทอดทิ้งนโยบายและองค์กรต่าง ๆ ได้ปรับปรุงให้ทันสมัยขึ้น เกิดประโยชน์มากขึ้น และเป็นระเบียบมากขึ้น มีหน่วยงานหลายหน่วยที่ร่วมรับผิดชอบ แต่การปฏิบัติตามนโยบายส่วนใหญ่อยู่ในความรับผิดชอบของกระทรวงมหาดไทย อาจกล่าวได้ว่านโยบายและมาตรการดำเนินงานต่อจังหวัดชายแดนภาคใต้ในการผสมกลมกลืนชาวไทยมุสลิมของทางราชการยังเกิดผลหลายประการซึ่งอาจสรุปได้ดังนี้

๕.๑ ประชาชนชาวไทยมุสลิมจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้รับโอกาสในการดำเนินชีวิตตามบทบัญญัติแห่งศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณี ที่อ้างอิงศาสนาอิสลาม โดยมีกฎหมายยอมรับ อาทิเช่น พระราชบัญญัติว่าด้วยการใช้กฎหมายอิสลามในเขตจังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลา และสตูล พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการศาสนูปถัมภ์ฝ่ายอิสลาม พระราชบัญญัติมัสยิดอิสลาม เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีนโยบายของทางราชการในการส่งเสริมการศึกษาและความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับศาสนาอีกหลายประการ อาทิเช่น โครงการธรรมจาริกอิสลาม โครงการสอนวิชาศาสนาอิสลามเป็นวิชาศีลธรรมในโรงเรียนประชาบาล การเปิดหลักสูตรวิชาศาสนาอิสลามเป็นวิชาเอกในวิทยาลัยครูยะลา เป็นต้น แสดงให้เห็นว่าทางราชการไม่มีนโยบายที่จะกีดกันการนับถือศาสนาอิสลามของชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ แต่กลับส่งเสริมให้ดีขึ้น

๕.๒ ในด้านการดำเนินชีวิต ก็ได้รับความคุ้มครองตามควร เพราะข้าราชการ
 ที่ไปประจำในจังหวัดชายแดนภาคใต้ต้องได้รับการปฐมนิเทศ เพื่อให้มีพื้นความรู้เกี่ยวกับชาว
 ไทยมุสลิมในเรื่องต่าง ๆ ทั้งในด้านภาษา ศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณี ภูมิศาสตร์
 ประวัติศาสตร์ และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง จะโดยยึดเป็นหลักสำหรับข้าราชการฝ่ายปกครองต้อง
 ถือปฏิบัติในการติดต่อใกล้ชิดกับประชาชน ทำให้ข้าราชการเหล่านั้นได้ปฏิบัติหน้าที่ในทางที่จะ
 เป็นประโยชน์แก่ราษฎรในท้องถิ่นอยู่บ้าง

๕.๓ ในด้านการคมนาคม แม้ว่าถนนหนทางระหว่างตำบลและหมู่บ้านที่ห่างไกล
 จะยังไม่เพิ่มมากขึ้น เพราะสภาพถนนจะยังไม่ดีขึ้นเท่าที่ควรก็ตาม แต่การคมนาคมระหว่าง
 จังหวัดต่อจังหวัดขณะนี้นับว่าสะดวกมาก มีถนนขนาดใหญ่เชื่อมทุกจังหวัด ทำให้ประชาชนมีการ
 ติดต่อกันมากขึ้น ช่วยระบายสินค้าในทางเกษตรกรรมออกมาสู่ตลาดได้โดยรวดเร็ว ทำให้ขาย
 สินค้าได้ในราคาดีกว่าเดิม ความจำเป็นในการพูดและใช้ภาษาไทยมีมากขึ้น ทั้งนี้เพื่อประโยชน์
 ในการติดต่อทางการค้า ได้เรียนรู้สภาพสังคมของชาวไทยที่นับถือศาสนาอื่น ทำให้มีหูตากว้าง
 ขว้าง มีทัศนคติต่อชาวไทยอื่น ๆ ดีขึ้น

๕.๔ ก่อให้เกิดความภูมิใจในการที่รัฐบาลได้ให้ความสำคัญต่อภูมิภาคนี้ โดยมุ่ง
 พัฒนาทั้งทางด้าน การเศรษฐกิจ การสังคมจิตวิทยา การศึกษา ให้ความสำคัญว่าดินแดนแห่งนี้
 เป็นส่วนหนึ่งของราชอาณาจักรจะแบ่งแยกออกไปมิได้ มีโครงการต่าง ๆ ที่ช่วยยกระดับฐานะ
 ความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น เมื่อการปฏิบัติต่อชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็น
 ไปโดยให้การยกย่อง ไม่ถูกเหยียดหยาม เป็นมาตรการในทางบวกแล้วย่อมก่อให้เกิดความ
 รู้สึกที่ดีต่อกัน เป็นผลดีต่อการรักษาความสงบเรียบร้อย

๕.๕ ในด้านการศึกษา ได้มีแนวโน้มที่จะมีการดำเนินการเพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้
 อาจมาจากเหตุผลที่ว่า การศึกษาเป็นหัวใจของการพัฒนา เพราะสังคมมีความรู้รอบ นวัตกรรม
 การศึกษาค่า ไม่สามารถประกอบอาชีพที่สร้างความก้าวหน้าให้กับตนเองและสังคมได้แล้ว การ
 พัฒนาในด้านอื่น ๆ ย่อมเป็นไปได้ยาก ยิ่งไปกว่านั้นเยาวชนเป็นเป้าหมายสำคัญในการพัฒนา
 และการบ่งชี้สภาพของสังคมที่เป็นอยู่ในปัจจุบันและในอนาคต เพราะผู้สูงอายุที่มีทัศนคติความ
 เชื่อถือได้ยากที่จะรับการเปลี่ยนแปลงสมัยใหม่นับวันก็จะหมดไป เยาวชนรุ่นใหม่จะขึ้นมาแทนที่

การให้การศึกษาแก่เยาวชนให้ถูกต้อง กว้างขวาง และสนองความต้องการของสังคม
ประเทศชาติ และเป็นไปตามความต้องการของตลาดแรงงานในท้องถิ่นแล้ว ย่อมจะช่วย
แก้ไขสภาพความเป็นอยู่ สังคม ทัศนคติ ความเชื่อ และการถูกขูดรีดจากฝ่ายตรงข้าม
ให้ลงนิกคิคร้ายต่อประเทศชาติ ก็ย่อมหมดไป

อย่างไรก็ตาม การปฏิบัติตามนโยบายและกระบวนการในการผสมกลมกลืนชาว
ไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ก็ยังมีปัญหาอุปสรรคที่ทำให้การผสมกลมกลืนไม่ได้รับความ
สำเร็จอย่างเต็มที่ ซึ่งจะได้อธิบายถึงในบทต่อไป.